

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYAT

Yüksek Lisans Tezi

EBRU ERMAN

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYAT

Yüksek Lisans Tezi

EBRU ERMAN

Danışman: Prof. Dr. Halil AYDINALP

İstanbul, 2020

ÖNSÖZ

İnsanın varlığının başlangıcından itibaren aşkın bir varlığa sığınma eğilimi söz konusudur. Bu eğilim insan için kaçınılmazdır. Hal böyleyken toplum ne kadar değişirse değişsin din olgusu hep var olagelmıştır. Dinler kişilerin şahsi tecrübeleri olarak varlığını sürdürürken aynı zamanda insanlar arası ilişkilere yansiyarak toplumsal bir tecrübe boyutuna evrilir. Dinler toplumları etkileyip şekil verirken toplumlar da dinleri etkilemektedir. Asırlar boyunca din olgusunun insandan ve dolayısıyla toplumdan, insan olgusunun da dinden ayrı düşünülmesi söz konusu olmamıştır. Nitekim din ve toplum arasında tek yönlü değil karşılıklı ilişki söz konusudur. Bu denli hayatın içinden olan din olgusunun incelenmesi topluma etkilerinin incelenmesi ciddi bir önem arz etmektedir. Tüm bu sebeplerle araştırmamızda Oğuzeli’nde dini hayat incelenmiştir.

Araştırmamız dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi, yöntemi ve temel varsayımları gibi konulara değinilmiştir. Birinci bölüm iki kısımdan oluşmaktadır ilk kısmında Oğuzeli İlçesi’nin tarihi, coğrafi yapısı, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı gibi konulara değinilirken ikinci kısmında din, toplum, dindarlık ve din toplum ilişkileri gibi konulara değinilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde saha araştırmasından elde edilen veriler tartışılmıştır. Sonuç bölümünde araştırmanın hipotezleri ve sonuçları karşılaştırılmış ve önerilerle sonlandırılmıştır.

Öncelikle tüm eğitim hayatım boyunca olduğu gibi yüksek lisans sürecinde de desteklerini hiç esirgemeyen babam Reşit ERMAN, annem Makbule ERMAN, ablam Gözde Gül ÜLKER ve ağabeyim Serhat ÜLKER’e, ardından tez sürecim boyunca motivasyon kaynağım olan her telefonuma sabırla cevap veren teyzem Semra ZİREKOĞLU AY ve eşi Alpaslan AY’a, ilime olan düşkünlüğüyle esin kaynağım olan ağabeyim Burak YAMAÇ’a çok teşekkür ederim.

Ayrıca başta danışman hocam Halil AYDINALP olmak üzere bize sosyolojiyi sevdiren kıymetli hocalarım Zeki ARSLANTÜRK, Yümni SEZEN, Ali COŞKUN, Fatma ODABAŞI ve Hafize Şule ALBAYRAK’a teşekkürü borç bilirim.

Ebru ERMAN

İstanbul, 2020

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Ebru ERMAN
Anabilim Dalı	: Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Programı	: Din Sosyolojisi Bilim Dalı
Tez Danışmanı	: Prof.DR. Halil AYDINALP
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – .../.../2020
Anahtar Kelimeler	: Oğuzeli, Din, Dindarlık, Dini Hayat, Toplum, Gelenek, Geleneksel Toplum.

ÖZET

OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYAT

Oğuzeli ilçesinin tarihi M.Ö. 3000'li yıllara kadar dayanmaktadır ve bu bölge Hititler, Asurlar, Medler, Persler, Sasaniler ve Bizans gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Araştırmamızda birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bu ilçenin dini hayatı ele alınmıştır. Araştırmanın temel hipotezi Oğuzeli İlçesi'nde geleneksel bir dindarlık anlayışının sürdüğü yönündedir. Araştırmanın teorik kısmında nitel dolaylı gözlem tekniklerinden belge tarama yöntemi kullanılırken uygulama kısmında yine dolaylı gözlem tekniklerinden anket ve mülakat kullanılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Ebru ERMAN
Field :
Programme :
Supervisor : Prof. Dr. Halil AYDINALP
Degree Awarded and Date :
Keywords : Oğuzeli, Religion, Piety, Religious Life, Society, Tradition, Traditional Society.

ABSTRACT

OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYAT

History of Oğuzeli district dates back to B.C 3000s and this region has hosted many civilizations such as the Hittites, Assyrians, Meds, Persians, Sassanids, Byzantines. In our research, the religious life of this district, which has hosted many civilizations, is discussed. The main hypothesis of the research is that a traditional understanding of religiousness continues in Oğuzeli District. While the document scanning method, which is one of the qualitative indirect observation techniques, has been used in the theoretical part of the research, the survey and interview, which is one of the indirect observation techniques, have been used in the application part.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlıkları.....	2
1.4. Araştırmanın Hipotezleri	3
1.5. Araştırmanın Yöntemi	4
1.5.1. Evren, Örneklem ve Uygulama.....	4
1.5.2. Veri Toplama Araçları	6
1.5.3. Veri Analizi	7
2. ARAŞTIRMANIN SOSYAL ZEMİNİ: OĞUZELİ İLÇESİNE GİRİŞ.....	9
2.1. Bölgenin Kısa Tarihi	9
2.2. Coğrafi Yapı	10
2.3. Demografik Yapı.....	10
2.4. Eğitim Durumu.....	11
2.5. Ekonomik Yapı.....	14
2.6. Sosyo-Kültürel Yapı-Geçiş Ritüelleri	15
2.6.1. Doğum.....	15
2.6.2. Evlilik	16
2.6.3. Yemek Kültürü	21
2.6.3.1. Sallama	21
2.6.3.2. Ezo Gelin (Ekşili Malhıta) Çorbası	22
2.6.3.3. Kapamalı Firik Pilavı	22
2.6.3.4. Dolangel Tatlısı	22
2.6.3.5. Şıllık Tatlısı	23
2.6.4. Ölüm.....	23
2.6.5. Halk İnanışında Önemli Aktörler ve Ziyaretgâhlar.....	25
2.6.5.1. Gaffur Baba Türbesi	25
2.6.5.2. Hacı Hamza Türbesi	25
2.6.5.3. Hacı Hoca Türbesi	26
2.6.5.4. Değirmenli Dede Türbesi	26
2.6.5.5. Karaçomak Türbesi	26
2.6.5.6. Karababa Türbesi	27
2.6.5.7. Kızlar Kuyusu.....	27
2.6.5.8. Ezogelin.....	27
3. DİN ve TOPLUM İLİŞKİLERİ	29
3.1. Dinin Tanımı ve Mahiyeti	29
3.2. Sosyolojide Toplum ve Çeşitleri	30
3.3. Avcı-Toplayıcı Toplum	31

3.4. Göçebe-Bahçıvan Toplum.....	31
3.5. Tarım Toplumu.....	32
3.6. Endüstri Toplumu.....	32
3.7. Bilgi Toplumu	33
3.8. Dindarlığın Tanımı ve Boyutları	33
3.8.1. Dindarlığın Tanımlama Sorunu.....	33
3.8.2. Dindarlığın Boyutları	34
2.8.2.1. İnanç Boyutu	35
2.8.2.2. İbadet Boyutu	36
2.8.2.3. Dini Tecrübe Boyutu	36
2.8.2.4. Dini Bilgi Boyutu	37
2.8.2.5. Dinin Etkilenme Boyutu.....	37
3.9. Din-Toplum İlişkisi	37
3.9.1. Dinin Topluma Etkisi	40
3.9.2. Toplumun Dine Etkisi	42
3.9.3. Geleneksel Toplum ve Din.....	43
3.9.4. Geçiş Toplumu ve Din	44
3.9.5. Modern Toplum ve Din.....	45
4. OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYATIN NİCEL VERİLERE GÖRE ANALİZİ ...	47
4.1. Araştırmaya Katılanların Sosyal Kimliği	47
4.1.1. Uygulama Yapılan Yer.....	47
4.1.2. Cinsiyet.....	47
4.1.3. Yaş.....	47
4.1.4. Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer	48
4.1.5. Eğitim Durumu.....	48
4.1.6. Medeni Durum	49
4.1.7. Meslek	49
4.1.8. Gelir Durumu	50
4.1.9. Evde Yaşayan Kişi Sayısı	51
4.1.10. Din Eğitimi Alma Durumu.....	51
4.1.11. Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumu	52
4.1.12. Nikah Şekli	52
4.1.13. Eşinizle Aranızdaki Yakınlık Durumu	53
4.2. Dini Hayatın Tasviri.....	53
4.2.1. İnanç Boyutu	53
4.2.2. İbadet Boyutu	55
4.2.3. Sosyal Boyut	58
4.3. Sosyal Faktörlere Göre Dini Hayatta Farklılaşma	63
4.3.1. Bölgeye Göre Dini Hayatın Farklılaşması	63
4.3.2. Cinsiyete Göre Dini Hayatın Farklılaşması	64
4.3.3. Yaş'a Göre Dini Hayatın Farklılaşması	65
4.3.4. Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dini Hayatın Farklılaşması	66
4.3.5. Eğitim Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması.....	68
4.3.6. Medeni Duruma Göre Dini Hayatın Farklılaşması	69
4.3.7. Mesleğe Göre Dini Hayatın Farklılaşması	70
4.3.8. Gelir Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması	72

4.3.9. Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dini Hayatın Farklılaşması	73
4.3.10. Din Eğitimi Alma Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması.....	74
4.3.11. Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması.....	77
4.3.12. Nikah Şekline Göre Dini Hayatın Farklılaşması.....	78
4.3.13. Eşiyle Arasındaki Yakınlık Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması	79
5. OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYATIN NİTEL VERİLERE GÖRE GÖZLEMİ	81
5.1. Alkol Tüketimi	81
5.2. Gençlerin Bir Arada Vakit Geçirmesi	82
5.3. Dindarlık mı İyi İnsan Olmak mı?	83
5.4. Dini Yaşamada Müdahale	84
5.5. Ahiretten Ziyade Dünya İşleri	85
5.6. Kadının Çalışması	86
5.7. Siyasi Partilere Oy Vermede Dinin Etkisi.....	87
5.8. Mübarek Gün ve Geceler	88
5.9. Faiz	88
5.10. Gelenek.....	89
6. SONUÇ	91
EKLER	95
KAYNAKLAR	109

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1.1. Araştırmada Kullanılan Dini Hayat Ölçeği.....	6
Tablo 2.1. Kademelere göre öğrenci ve derslik sayısı.	11
Tablo 2.2. İlçedeki Hayvan Sayıları.....	14
Tablo 4.1. Uygulama Yapılan Yer	47
Tablo 4.2. Cinsiyet	47
Tablo 4.3. Yaş	47
Tablo 4.4. Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer.....	48
Tablo 4.5. Eğitim Durumu	48
Tablo 4.6. Medeni Durum	49
Tablo 4.7. Meslek.....	49
Tablo 4.8. Gelir Durumu	50
Tablo 4.9. Evde Yaşayan Kişi Sayısı	51

Tablo 4.10. Din Eğitimi Alma Durumu	51
Tablo 4.11. Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumu	52
Tablo 4.12. Nikah Şekli.....	52
Tablo 4.13. Eşinizle Aranızdaki Yakınlık Durumu.....	53
Tablo 4.14. İman Esasları Ortalamaları	53
Tablo 4.15. İman Esaslarına Katılım.....	54
Tablo 4.16. İbadet Esasları Ortalamaları.....	55
Tablo 4.17. Temel İbadet Esaslarını Yerine Getirme Durumu-1	56
Tablo 4.18. Temel İbadet Esaslarını Yerine Getirme Durumu-2	57
Tablo 4.19. Dinin Sosyal Boyutu Ortalamaları	58
Tablo 4.20. Dinin Sosyal Boyutu 1	61
Tablo 4.21. Dinin Sosyal Boyutu 2	61
Tablo 4.22. Dinin Sosyal Boyutu 3	62
Tablo 4.23. Bölgeye Göre Dindarlık Tutumlarının t-testi Sonuçları	63
Tablo 4.24. Cinsiyete Göre Dindarlık Tutumlarının t-testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.25. Yaş'a Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları.....	65
Tablo 4.26. Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları.....	66
Tablo 4.27. Eğitim Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları	68
Tablo 4.28. Medeni Duruma Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları	69
Tablo 4.29. Mesleğe Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları.....	70
Tablo 4.30. Gelir Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları	72
Tablo 4.31. Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları	73

Tablo 4.32. Din Eğitimi Alma Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları	74
Tablo 4.33. Kruskal- Wallis	76
Tablo 4.34. Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları.....	77
Tablo 4.35. Nikah Şekline Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları	78
Tablo 4.36. Kruskal-Wallis	79
Tablo 4.37. Eşyle Arasındaki Yakınlık Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları	79

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Ek 5.1. İlçenin Genel Görünümü	104
Ek 5.2. Hacı Hoca (Muhammed Esad Efendi) türbesinden bir görünüm.	104
Ek 5.3. Gafur Baba Türbesinden Bir Görünüm	105
Ek 5.4. Gafur Baba Türbesi İçten Görünümü.	105
Ek 5.5. Ezo Gelin türbesinden bir görünüm.....	106
Ek 5.6. Hacı Hamza Türbesinden Bir Görünüm	107
Ek 5.7. İlçe merkezinin içinden akan Sacır Deresi’nden bir görünüm.	107
Ek 5.8. İlçede Yapılan Kurutmalık Ürünlerden Bir Görünüm	108
Ek 5.9. İlçede bulunan Meslek Yüksek Okulunun görünümü.	108

1. GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın temel konusu Oğuzeli’nde Dini Hayat’tır. Oğuzeli ve Barak Ovası bulundukları bölgeye göre hem verimli topraklara sahip olması hem de sanayi ve ticaretin yoğun olması açısından önemli merkezlerdir. İlçe aynı zamanda Gaziantep’in üçüncü merkez ilçesidir ve Gaziantep Havalimanı’nı bünyesinde barındırmaktadır. Sanayileşme, kentleşme ve ticaretin dini hayat üzerinde ciddi etkisi bulunmaktadır. Bu yönüyle çalışmada Oğuzeli’nin bu unsurlardan nasıl etkilendiği incelenmeye çalışılmıştır.

Din olgusu toplumdan âri bir olgu değildir. İnsanın bulunduğu her yerde din hayatın içinden bir yapı olarak var olagelmıştır. Bu kapsamda çalışmada dini hayata odaklanılmakla beraber bölgenin sosyo-kültürel hayatı da incelenmiştir. Bir sosyal sistem içinde dinin yeri gözlemlenmek istenmiştir. Araştırmada Oğuzeli örneğinden hareketle din ve hayat arasındaki ilişkiler incelenmiş ve dini hayat tasvir edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın teorik çerçevesinde bölgenin tarihi, coğrafi, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı incelenirken aynı zamanda din, toplum, dindarlık gibi kavramlar ele alınmış ve dinin toplumsal işlevleri üzerinde durulmuştur. Bu teorik yaklaşım araştırmanın uygulama kısmı için bir altyapı oluşturmuştur. Araştırmanın uygulama kısmında ise dini hayat ölçeği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile bölgedeki dini hayat hakkında veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Uygulama sahası Oğuzeli ilçe merkezi ve köylerinden oluşmaktadır. Sahadan gelen bilgilere dayalı olarak teorik bilgiler tahlil edilmiş ve araştırmanın sonuçlarına ulaşılmıştır.

İki yıldır bölgede yaşamaktayım. Kişisel gözlemlerim ve daha önce bölgede yapılmış olan Güvendi’nin¹ geleneksel yapının kırılma sürecine dair çalışmasından hareketle bölgede geleneksel yapının yer yer kırılmalar gösterse de varlığını koruduğu temel tezine ulaşılmıştır. Aslında bölge kavşak noktalarında olması, büyük şehirlere yakınlığı, sanayi merkezlerine yakınlığı, bünyesinde havaalanı ve yüksek okul bulundurması gibi birçok sebeple modernliğe

¹ Tarık Güvendi, Geleneksel Yapının Kırılma Sürecinde Dindarlık, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2008.

evrilmeye açık bir ilçedir. Fakat güçlü geleneksel yapının tüm bunlara rağmen kendini muhafaza ettiği ve bölgenin geçiş toplumu özelliği göstermediği varsayılmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı Gaziantep'in Oğuzeli İlçesi'ndeki dini hayatı inanç, ibadet ve sosyal hayat açısından tasvir etmektir. Araştırma bölgenin sosyo-kültürel yapısını da işin içine katarak din olgusunun bu yapı içindeki yerine odaklanmıştır. Daha önce bölgede dini hayat nicel ve nitel verileri bir arada kullanarak araştırılmadığı için mevcut araştırma bu konuda mütevazı da olsa bir boşluğu dolduracaktır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı bir taraftan bölgedeki dini hayatı betimlemeye çalışmak, diğer taraftan da Türk din sosyolojisindeki saha araştırmalarına katkı sağlamaktır.

Yukarıda ifade edildiği gibi, daha önce bölgede geleneksel yapının kırılma sürecinde dindarlıkla ilgili yapılmış bir çalışma bulunmaktadır. Araştırmanın amaçlarından biri de bu araştırmanın sonuçlarıyla yapılan araştırmanın bulgularını karşılaştırmaktır. Bahsedilen araştırmadan farklı olarak mevcut araştırmada mülakat yöntemi ve kısmen doğrudan gözlem yöntemi de kullanılmıştır. Bilimsel faaliyet bir birini tamamlayan zincirlerdir. Araştırma bu zincirin bir halkası olarak bölge dindarlığını tasvir etmeye ve açıklamaya çalışacaktır.

Oğuzeli'nin tarihçe, coğrafi yapı gibi özelliklerini anlatan müstakil eserler ve tezler bulunmakla beraber sosyo-kültürel yapısını doğrudan gözlemi de kullanarak ele almış bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla araştırma bölgenin sosyal yapısıyla ilgili derli toplu bilgiler sunması açısından da önemlidir. Dini hayatın sosyal bir bağlamda tasvir edilmesi din toplum ilişkileri açısından sahaya dayalı birinci elden veriler sunmaktadır. Sahadan gelen bilgi ve gözlemler bölgenin dini hayatının anlaşılmasına katkı sağlayacak niteliktedir. Ayrıca ilçenin resmi kurumları bu çalışmayı ilçe tanıtımı ve kültür aktarımı için de kullanabileceklerdir.

1.3.Araştırmanın Kapsam ve Sınırlıkları

Araştırmanın yapılacağı alanın ve konunun sınırlandırılması derinlikli bir çalışma yapmak için gereklidir. Araştırmanın sınırlandırılması adeta sondaj yapıyormuş gibi daha derinlemesine bir çalışma yapılmasına imkân sunar.

- Bu araştırma isminde de ifade edildiği gibi “Oğuzeli’nde Dini Hayat” konusunda yapılmaktadır ve Oğuzeli ilçe merkezi ve köyleri ile sınırlı bir araştırmadır. Aynı özellikteki benzer bölgeler için bir fikir verebilirse de araştırma yapıldığı bölgeyle sınırlı olup, bulgular genellenemez.
- Araştırmanın sonuçları anket yapılan 386 kişi, görüşme yapılan 29 kişinin verdiği bilgiler ve araştırmacının kişisel gözlemleri ile sınırlıdır.
- Araştırma 2019-2020 yıllarında yapılmıştır. Zaman içerisinde kişilerin tutumları, dini eğilimleri, toplumun bu konudaki kanaati değişebileceği için araştırma, yapıldığı zaman dilimiyle sınırlıdır.
- Araştırma esnasında dünya genelinde ortaya çıkan Kovid-19 salgını nedeniyle kütüphaneler kapatılmıştır. Araştırmacı kendi kaynaklarına da yine salgın kapsamında uygulanan seyahat yasağı sebebiyle ulaşamamıştır. Bu nedenle bazı bölümler sınırlı kaynakla yazılmıştır.
- Araştırmada nicel veriler toplanırken soruların doğru anlaşılması adına ve ulaşım kolaylığından dolayı örneklem çoğunlukla gençler arasından tercih edilmiştir. Bu da araştırmanın sınırlılıklarından biridir.

1.4.Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmacının iki senedir yaşamakta olduğu Oğuzeli ilçesine dair kişisel gözlemlerinden hareketle ilçe her ne kadar kent merkezine, havalimanına, kavşak noktalarına ve sanayi merkezlerine yakın olsa da ilçede geleneksel yapı korunmaktadır. İlçe dini düşünce ve yaşantı açısından yavaş bir değişim seyrine sahiptir. İlçedeki ana dini motif geleneksellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamızda bu ana hipotezi destekleyecek bazı alt hipotezlere yer verilmiştir:

- a- İnanç normlarını benimseme yüksektir.
- b- Dini pratiklere katılım sık yapılan günlük ibadetlerde düşük, zamana yayılan ibadetlerde yüksektir.
- c- Dinin sosyal hayata etkileri bakımından geleneksellik korunmakla birlikte geçiş toplumu özellikleri de görülmektedir.
- d- Dini hayatta yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik durum, meslek, eğitim durumu, hayatın büyük çoğunluğunun geçtiği yer, evde yaşayan kişi sayısı, din

eğitimi alma durumu, kendini dindarlık bakımından tarif etmeye göre istatistikî olarak anlamlı farklılaşmalar az, benzerlikler fazladır.

1.5.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada temelde dolaylı gözlem yöntemi kullanılmıştır. Teorik ve uygulamalı biçimde kurgulanan araştırmada teorik kısımlarda nitel dolaylı gözlem tekniklerinden dokümantasyon (belge tarama), uygulamalı bölümde ise yine dolaylı gözlem yöntemlerinden nicel anket tekniği kullanılmıştır. Dolayısıyla araştırma esasen nicel bir araştırma deseni olarak kurgulanmakla birlikte, nicel ve nitel tekniklerin bileşimiyle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bölgede yaşayan bir kimse olarak sahayı daha iyi tanıyabilmek ve verilerin güvenilirliğinin artırmak amacıyla kısmi olarak doğrudan kişisel gözlemlere de yer verilmiştir. Bazı kültürel etkinliklere doğrudan katılarak ve sosyal sistemi içerden gözlemeye çalışarak yine kısa süreli de olsa katılımlı gözlemlere müracaat edilmiştir. Özellikle bölgede öğretmen olarak görev yaptığımız için ilçenin sosyal dokusuyla ilgili birinci elden gözlem yapma imkânımız olmuştur. Anket çalışmasında tam anlamıyla ölçülemediğine kanaat getirdiğimiz bazı kısımlar mülakat yöntemiyle desteklenmeye çalışılmıştır. Araştırma sürecinde denekler ve mülakatçılar istekli davranmışlar, bilgi alışverişi genel olarak rahat bir ortamda gerçekleşmiştir.

1.5.1. Evren, Örneklem ve Uygulama

Araştırmanın evrenini Gaziantep ili Oğuzeli ilçesinde ikamet eden kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme nüfus miktarı göz önünde bulundurularak belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma grubu belirlenirken kota örnekleme ve tesadüfi örnekleme teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada sorulan soruları cevaplayabilme kapasitesi göz önünde bulundurularak çalışma grubu 16 yaş ve üzeri kadın ve erkeklerden seçilmiştir. Ayrıca bu yaş dini mükellefiyetlerin başladığı bir döneme tekabül eder. Araştırmada yaş ve bölge kotaları kullanılmıştır. Tesadüfi örnekleme kısmında ise Oğuzeli'nin ilçe merkezinde oturan 155 ve köylerinde oturan 231 olmak üzere toplam 386 kişiye anket uygulanmıştır. Böylelikle örneklemin hem temsil yeteneği hem de yeterli sayıda oranı kapsamı şartları yerine getirilmeye çalışılmıştır.

Uygulama aşamasında öncelikle anketin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan anketin uygulanabilir olduğu görülünce uygulamaya

geçilmiştir. Anket hem elden hem de Google formlar üzerinden uygulanmıştır. Araştırmacının öğretmen olarak çalıştığı okulda 16 yaşından büyük öğrenciler ve öğrenciler aracılığıyla iletişime geçilen öğrenci velileri ve öğrencilerin akrabalarına anket uygulanmıştır. Öğrenci velilerine gönderilen formlar öğrenciler aracılığıyla toplanmış ve veriler girilmiştir. Öğrenciler anketi uygulamada oldukça hevesli ve istekli davranmışlardır. Araştırmacı öğrencilerine o gün telefon getirmelerini önceden haber vermiş ve anket linkini dersinden ayırdığı bir zamanda öğrencilere gönderip başlarında bekleyip anlamadıkları yerlerde destek olmak suretiyle soruları cevaplandırmalarına yardımcı olmuştur. Bunun dışında araştırmacı eczane, postane gibi yerlere gidip anket formunu dağıtarak formun doldurulmasını sağlamıştır. Ayrıca araştırmacı nöbet tuttuğu öğrenci pansiyonunda da farklı okullardan -İHL gibi- öğrencilere ulaşip anket formunu doldurtmuştur.

Mülakat kısmında ise yine öğrenci velileriyle iletişim kurularak dindarlık bakımından farklı dindarlık düzeylerine sahip olduklarını ifade eden 10 kişiyle görüşme yapılmıştır. Mülakatlarda görüşülen kişilerin de izniyle ses kaydı alınmıştır. Görüşmelerden ilk ikisi görüşmeciler araştırmacının evine davet edilerek yapılmıştır. Bu görüşmelerde görüşmeciler ve araştırmacı arasında samimi bir sohbet havası hakim olmuştur. Bu sebeple görüşmeciler oldukça istekli bir şekilde soruları cevaplandırmışlardır. Üçüncü görüşmeciyle kendi evinde görüşülmüştür. Bu görüşmecinin araştırmacının arkadaşı da olması hasebiyle oldukça samimi bir havada görüşme yürütülmüştür. Görüşmecinin öğretmen olması soruları anlamada ve detaylı cevaplar verme noktasında kolaylık sağlamıştır. Dördüncü, beşinci ve altıncı görüşmeciler araştırmacının mezun öğrencisi, öğrencinin annesi ve babasından oluşmaktadır. Bu görüşmeleri araştırmacı ilgili kişilerin evine giderek yapmıştır. Araştırmacı eve giderken gelenekleri de ihmal etmemiş; bölgenin kültürel dokusuna göre hareket etmiş ve eli boş gitmemiştir. Görüşmeciler yine sıcak bir havayla araştırmacıyı karşılayıp çay sofrası eşliğinde çeşitli ikramlarda bulunmuşlardır. Çay ve sohbet eşliğinde oldukça sıcak bir ortam yakalayan araştırmacı bu ortamı değerlendirip sorularına detaylı şekilde cevaplar almıştır. Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu görüşmeciler Oğuzeli Belediyesi'nin çalışanlarıdır. Araştırmacı bu görüşmeleri yapmak için belediye binasına gitmiştir. Belediye binasında oldukça sıcak karşılanmış ve sorularına samimi cevaplar almıştır. Son görüşmeci ise araştırmacının hep alışveriş yaptığı yöresel ürünler satan bir esnaftır. Araştırmacı görüşmeyi yapmak için

görüşmecinin dükkanına gitmiştir ve yine oldukça sıcak bir havada görüşme yapıp sorulara samimi cevaplar alınmıştır.

Bizzat dini hayatı ölçme amacıyla yapılan mülakatın haricinde bölgenin kültürünü tanıma amacıyla da görüşmeler yapılmış; bu görüşmeler de ise notlar tutulmuştur. Bu amaçla toplam 19 kişiyle görüşme yapılmıştır. Ayrıca yine öğrenciler aracılığıyla iletişim kurularak yörenin kültür yapısını tanımak amacıyla iki adet çeyiz töreni, bir de cenaze törenine katılıp doğrudan gözlemler yapılmıştır. Doğrudan gözlemler sırasında bölgenin kültürü daha derinlikli olarak anlaşılmasına çalışılmıştır.

1.5.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Anket formu Güvendi'nin Geleneksel Yapının Kırılma Sürecinde Dindarlık (Oğuzeli Örneği)² ve Aydınalp'in Kıbrıs'ta dini hayatı incelediği Din ve Dünyevileşme³ isimli çalışmalarından harmanlanarak oluşturulmuştur. Çalışma sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Görüşme formu ise araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılmak üzere inanç, ibadet ve dinin sosyal boyutlarından oluşan yeni bir dini hayat ölçeği oluşturulmuştur. Ölçeğe ait bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1.1.
Araştırmada Kullanılan Dini Hayat Ölçeği

Dini Hayat Ölçeği KMO= 0,890 Alfa a= 0,859 x²= 1404,918 p= 0,000 Açıklanan Varyans= %66,1				
Faktör-1 İnanç Boyutu	N	M	SD	Madde Yüğü
1.Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir.	386	4,91	0,35	0,770
2.Melekler vardır.	386	4,87	0,44	0,722
3.Kur'an'ı Kerim Allah tarafından gönderilmiş ilahi bir kitaptır.	386	4,90	0,35	0,751
4.Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve son peygamberidir.	386	4,90	0,38	0,791
5.Kıyamet günü ve ölümden sonra hayat vardır.	386	4,70	0,69	0,404
6.Kader haktır. (vardır)	386	4,74	0,56	0,537
İbadet Boyutu KMO= 0,705 Alfa a= 0,751 x²= 490,612 p= 0,000 Açıklanan Varyans= %58,2				
Faktör-2 İbadet Boyutu	N	M	SD	Madde Yüğü
1.Arapçasından Kur'an okumayı biliyorum.	386	3,80	1,38	0,559

² Tarık Güvendi, s. 154-156.

³ Halil Aydınalp, **Din ve Dünyevileşme**, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2018, s.361-369.

2.Ne sıklıkla Kur'an okursunuz?	386	2,78	1,19	0,708
3.Beş vakit namaz kılma sıklığınız	386	2,89	1,39	0,499
4.Cuma namazı kılar mısınız?	202	4,14	0,99	0,535
5.Ramazan orucunu ne kadar güçlük çeksem de tutarım.	386	4,49	0,89	0,552

Tablo 1.1. (Devam)
Araştırmada Kullanılan Dini Hayat Ölçeği

6.İmkanınız olsa hacca gider misiniz?	386	4,60	0,98	0,739
7.İmkanım olduğunda kazancımı her yıl düzenli olarak hesaplar zekatımı veririm.	386	4,38	1,10	0,577
8.İmkanınız olsa kurban keser misiniz?	386	4,78	0,71	0,540
9.Teravih namazı kılar mısınız?	386	3,67	1,30	0,417
10.Bayram namazı kılar mısınız?	201	4,73	0,73	0,621
11.Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz?	386	4,23	1,02	0,558
12.Zor zamanlar dışında da dua ederim.	386	4,44	0,90	0,678

Dinin Sosyal Boyutu				
KMO= 0,698 Alfa a= 0,690 $\chi^2= 806,453$ p= 0,000 Açıklanan Varyans= %52,6				
Faktör-3 Dinin Sosyal Boyutu	N	M	S	Madde Yüğü
1.Davranışlarımın dine uygun olup olmadığına daima dikkat ederim.	386	4,14	1,01	0,558
2.Gerekli olursa banka kredisi kullanmakta bir sakınca görmem.*	386	3,04	1,40	0,676
3.Alişverişte/ ticarete küçük de olsa birisinin hakkına girmekten rahatsız olurum.	386	4,47	1,02	0,595
4.Siyasi partilere oy verirken adayların dindar olmaları benim için önemlidir.	386	3,35	1,33	0,529
5.Alkol kullanma durumu*	386	1,45	1,00	0,547
6.Kadınlar bütün meslek dallarında erkeklerle eşit olmalıdır.	386	4,00	1,33	0,570
7.Dinde zorlama yoktur, isteyen beğendiği inancı seçebilir.	386	4,36	1,06	0,596
8.Gençlerin kız-erkek sosyal ortamlarda sohbet etmelerinde bir mahzur görmem.*	386	3,87	1,33	0,507
9.Giderek ahiretten ziyade dünya işlerine daldığımı düşünüyorum.*	386	3,48	1,25	0,454
10.Sosyal ortamlarda uygun olmadığında, namaz kılacak yer aramayıp namazımı kazaya bırakırım.*	386	3,21	1,29	0,407
11.Günlük hayatta insanlar tarafından ayıplanmanın, günahıtan daha önemli olduğunu düşünüyorum.*	386	2,96	1,44	0,403
12.Günlük hayatta davranışlarımı haram ve helaller belirler.	386	4,00	1,14	0,633
13.Çevremde muska-büyü yaptıran insanlar olduğunu duyuyorum.*	385	3,38	1,40	0,547
14.Türbe ziyaretleri, dini duygularımı-heyecanlarımı olumlu etkiler.	385	3,53	1,36	0,432
15.Dinin medyada sık yer alması dindarlığımı olumlu etkiler.	385	3,57	1,33	0,548
16.Dindarlıktan ziyade iyi insan olmaya özen gösteririm.	386	4,26	1,06	0,490

*İtalik yazılmış ve yıldızla gösterilmiş yargılar olumsuzdur.

1.5.3. Veri Analizi

Yapılan uygulama sonucunda elde edilen veriler ham bilgiler olup bu haliyle fazla bir şey ifade etmemektedir. Bu nedenle tek tek bilgilerin toplanması kadar, bu bilgilerin belirli metot ve tekniklere göre anlamlı hale getirilmesi de gerekmektedir. Veri temizleme işleminden sonra, araştırmada elde edilen veriler SPSS-15 paket programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Bilgi toplama aracının likert tipi sorulardan oluşması, araştırmada daha ileri düzey istatistiki tekniklerin kullanılmasına imkan sağlamıştır. Araştırmada demografik veriler ve ölçek dışı değerlendirilen sorular frekans dağılımı yardımıyla incelenirken; iki grup arasındaki ilişkilerde bağımsız gruplar t testi (independent samples t test), ikiden fazla grup arasındaki ilişkilerde ise tek yönlü varyans analizi (one-way ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmada gruplar arası yapılan çoklu karşılaştırmalarda meydana gelen farklılaşmaların kaynağı ve düzeylerinin belirlenmesi için Scheffe ve LSD Post-hoc çoklu karşılaştırma teknikleri kullanılmıştır. Yine araştırmada maddelerin değişkenler karşısındaki manidarlık düzeyi 0,05 olarak tespit edilmiş fakat 0,01 manidarlık düzeyindeki ilişki ve farklar ayrıca belirtilmiştir

Araştırmanın nitel kısmında ise görüşmelerden elde edilen ses kayıtları deşifre edilmiştir. Deşifre edilen ses kayıtları nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi ile analiz edilmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN SOSYAL ZEMİNİ: OĞUZELİ İLÇESİNE GİRİŞ

2.1. Bölgenin Kısa Tarihi

Oğuzeli ilçesi Gaziantep'in güneybatısında Sacır denilen derenin kenarında kurulmuş bir yerleşim yeri olmakla beraber,⁴ ilçenin köylerinin bir kısmı Barak Ovası'nda bulunmaktadır. Eski ismi Kızılhisar'dır ve M.Ö. 3000'li yıllara varan tarihe sahip bir yerleşim yeridir.⁵ Barak adı tarih boyunca farklı anlamlarla anılmakla beraber bunlardan en öne çıkanı saf, temiz, içi dışı bir, yiğit, alperen anlamlarına gelen berrak kelimesinin bozulmuş hali olduğudur.⁶

İlçe birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Bölge Hititler, Asurlar, Medler, Persler, Sasaniler ve Bizans gibi birçok devletin egemenliğine girmiştir.⁷ Hz. Ömer döneminde İslam egemenliğine girmiş olmakla birlikte Müslümanlar ve Bizans arasında sürekli el değiştirmiştir.⁸ Aslına bakılırsa Oğuzeli Müslümanlar ve Bizans arasında el değiştirme sürecinde yaşadığı kimlik karmaşasını bir nevi hala yaşamaktadır. İlçe hem çekirdek bir muhafazakâr yapıyı derinlemesine barındırırken hem de farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır.

Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle beraber Selçuklu Hükümdarı I. Mesut döneminden itibaren bölge tam anlamıyla Türk egemenliğine girmiştir.⁹ Milli Mücadele yıllarında mücadeleye önemli bir destek sağlayan ilçe 2004 yılında Gaziantep'in üçüncü merkez ilçesi olmuştur.¹⁰ Oğuzeli, şer-i mahkeme sicillerinde "Kızılhisar-ı Fevkani" olarak geçmektedir.¹¹ İlçenin bu ismi kırmızı topraklı yapısından dolayı aldığı bilinmektedir.

4 Refakat Çiner, "Gaziantep Çevresinde Paleolitik Buluntular", **Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Sayı 3-4, (1958), s.5.

5 Refakat Çiner, s.5.

6 Mehmet Korkmaz, **Barak Türküleri**, Gaziantep: T.C. Oğuzeli Kaymakamlığı, 2014, s.5.

7 Ebru Zorkirişçi, **Oğuzeli'nde Kırsal Turizm ve Barak Yaşantısından Esintiler**, Gaziantep: T.C. Oğuzeli Kaymakamlığı, 2014, s.5.

8 H. İbrahim Hasan, **İslam Tarihi**, Ankara: Kayıhan Yayınları, 1987, s.43.

9 Ali Sevim, **Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi**, Ankara: TTK Yayınları, 1933, s.122.

10 "Geçişten Bugüne Oğuzeli Tarihi", <http://www.oguzeli.gov.tr/tarihi> (02.11.2019), (par. 3).

11 Ebru Zorkirişçi, s.6.

2.2. Coğrafi Yapı

Genel olarak bir düzlük üzerine kurulmuş olan ilçenin etrafında pek dağ yoktur. İlçe için önemli tarım arazileri olan Tilbaşar ve Barak Ovaları bulunmaktadır¹². İlçeyi boydan boya geçen Sacır Deresi çevresinde yerleşim alanları kurulmuştur.¹³ Fakat günümüzde Sacır Deresi'nin uzağında da yerleşim yerleri bulunmaktadır.

İlçede karasal ve Akdeniz iklimi arasında geçişli bir iklim söz konusudur. Kar yağışına nadiren rastlanmakta ve genelde yağışlar yağmur şeklinde görülmektedir.¹⁴ İlçenin içinden geçen Sacır Suyu da iklimin ılımanlaşmasına katkı sağlamaktadır.

2.3. Demografik Yapı

Oğuzeli ilçesinin nüfusu 2020 ocak ayı verilerine göre 31.879'dur. İlçede toplam erkek nüfusu 16.277 iken toplam kadın nüfusu 15.602'dir. Yani nüfusun %49.9 unu kadınlar %51.1 ini de erkekler oluşturmaktadır.¹⁵ İlçenin nüfusu bir önceki yıla göre %2.37 azalmıştır.

İlçede toplam sekiz merkez mahalle bulunmaktadır. İlçe merkezi nüfusu 11.884'tür. Köy nüfusu ilçe merkezi nüfusundan fazladır. İlçenin toplam yetmiş sekiz köyü bulunurken bu köylerin toplam nüfusu 19.995'tir.¹⁶ Köy nüfusunun ilçe merkezi nüfusundan fazla olmasının sebebi köylerde hala aktif bir şekilde tarım ve hayvancılık yapılıyor olmasıdır.

Ayrıca İlçe Nüfus Müdürlüğü'nden edinilen bilgiye göre ilçede yaşayan Suriyeli göçmen sayısı tam olarak bilinmemekle ve ellerinde buna dair bir veri olmamakla birlikte göçmen oranı Gaziantep'in diğer ilçeleri ve merkezine göre daha azdır.

12 Ejder Kalelioğlu, "Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası", **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, (1968), s. 139-204.

13 Mesut Haçerkıran, Oğuzeli'nin Şehir Coğrafyası, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Coğrafya Bilim Dalı, 2013, s.9.

14 Mesut Haçerkıran, s. 13.

15 İlçe Nüfus Müdürlüğü Brifingi, 2020, s.1.

16 İlçe Nüfus Müdürlüğü Brifingi, 2020, s.3.

2.4. Eğitim Durumu

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre ilçede iki anaokulu, beş müstakil ilkokul, dokuz birleştirilmiş sınıf, dört ilk/ortaokul, altı müstakil ortaokul, ikisi meslek lisesi ikisi imam hatip lisesi ve biri de Anadolu lisesi olmak üzere beş lise ve bir de halk eğitim merkezi bulunmaktadır. Örgün eğitim gören toplam 8018 öğrenci bulunmakta ve bunların 1137'sini Suriyeli öğrenciler oluşturmaktadır.¹⁷

Tablo 2.1.
Kademelere göre öğrenci ve derslik sayısı.

	ÖĞRENCİ SAYISI	DERSLİK SAYISI
OKUL ÖNCESİ	549	32
İLKOKUL	2864	140
ORTAOKUL	3124	125
LİSE	1481	92
TOPLAM	8018	389

İlçede ilk ve ortaokulda okullaşma oranı yüzde yüz iken anaokulunda yüzde yetmiş altı, lisede ise yüzde doksan sekizdir. Ortaokuldan sonra lise çağında olup liseye örgün eğitimde devam etmeyenleri iki gruba ayrılmaktadır. İlk grup liseden sonra okula gönderilmeyen ve yaygın eğitime de devam etmeyen kızlar, ikinci grup ise örgün eğitime kaydolup örgün eğitimi tamamlayamayan ve yaygın eğitime geçen erkeklerden oluşmaktadır. Ayrıca örgün veya yaygın eğitime kızlar gibi devam etmeyen küçük oranda bir erkek grubu da bulunmaktadır.

İlçede tarım, hayvancılık, kurutmalık ürün ticareti, zeytinyağı yapımı gibi iş kolları yoğun şekilde bulunduğu için ve ilçe sanayi bölgesine çok yakın olduğu için öğrencilerdeki genel tavır üniversite okumaktan yana değildir.

İlçe milli eğitim tarafından yürütülen on iki proje bulunmaktadır. Bunlara kısaca şu şekildedir:

¹⁷ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifingi, 2019, s.1.

Nar projesinde amaç her öğrenciyi bir eğitim koçu ile hem akademik hem de sosyal anlamda başarılı kılmaktır. Eğitim koçu öğrencinin okul ve sınav başarısını yükseltme, sınav kaygılarını giderme, aile ve sosyal çevresiyle olan iletişim sorunlarını giderme, meslek seçimi ve zaman yönetimi gibi konularda yardımcı olmaktadır.¹⁸

Oğuzeli Okuyor projesinde amaç veliyi de sürece dahil etmektir. Bu kapsamda öğretmenler aileleri ziyaret edip onlarla birlikte okuma saatleri yapmaktadırlar.

Hanımeller El Ele projesinde amaç ilçedeki işsiz kadınların üretim ve sosyal hayatta daha katılımcı bireyler olmalarını sağlamaktır. Bu kapsamda 277.450 TL SODES bütçesi ile ilçede cilt bakımı ve temel makyaj, sabun üretimi, aşçı yardımcılığı, çocuk bakıcılığı eğitimi, tekstil ürünleri hazırlama, dikiş-nakış gibi kurslar açılmıştır.¹⁹

Aile Okul El Ele Eğitim Her Yerde projesi SODES destekli projelerden biridir. Amaç ilçe merkezi dışında oturan ailelere ulaşip onları da eğitim sürecine dahil etmektir. Bu kapsamda öğretmenlerle veli ziyaretleri, kitap okuma kampanyaları ve tiyatro gösterileri yapılmaktadır. Bu projenin bütçesi ise 112.000 TL'dir.²⁰

Öğretmen Okumaları projesinde ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından belirlenmiş kitapların öğretmenler tarafından okunup meslektaşlarına sunumu ve öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimi amaçlanmaktadır.²¹

Okul Temelli Mesleki Gelişim Modeli projesi Oğuzeli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Hasan Kalyoncu Üniversitesi'yle birlikte yürütülmektedir. Proje kapsamında öğretmenlerin eğitim-öğretim ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktadır.²²

Açık uçlu ve Çoktan Seçmeli Soru Hazırlama Çalıştayı projesi yine Oğuzeli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile Hasan Kalyoncu Üniversitesi işbirliğiyle yürütülmektedir. Proje

18“Eğitim Koçluğu Projesi” https://oguzeli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_10/07100500_EYitim_KocluYu_TanYtYm_BroYuru.pdf (19.11.2019), (par. 3)

19 “Hanımeller Elele” <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/hanimeller-elele/icerik/404> (19.11.2019), (par.1)

20 “Aile Okul El ele Eğitim Her Yerde” <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/aile-okul-elele-egitim-her-yerde/icerik/405> (19.11.2019), (par. 1)

21 "Tomurcuk Derdi Olmayan Ağaç Odundur" <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/quottomurcuk-derdi-olmayan-agac-odundurquot/icerik/509> (19.11.2019), (par. 2)

22 “Okul Temelli Mesleki Gelişim Modeli” <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/okul-temelli-mesleki-gelisim-modeli/icerik/510> (19.11.2019), (par. 1)

kapsamında Hasan Kalyoncu Üniversitesi akademisyenlerince ilçede belirlenen okullarda ölçme ve değerlendirme çalıştayları düzenlenmiştir. Gönüllü otuz iki öğretmene formatörlük eğitimi verilip onların çalışmalarından çıkan sorular soru havuzunda birikmekte ve ilgili alanlarda kullanılmaktadır.²³

Dokuz Tip Mizaç Modeli projesinin iki ayağı bulunmaktadır. İlk ayağında ilçe rehber öğretmenlerince Prof. Dr. Ziya Selçuk'un Rehber Benim ve Ebeveyn Benim kitapları okunup tahlili yapılmış ve her okulda sunumları yapılmıştır. Bu sayede tüm öğretmenlerin dokuz tip mizaç modeline dair fikir sahibi olmaları sağlanmıştır. Projenin ikinci ayağında ise ilçedeki okullarda bulunan öğrencilere envanter uygulanıp hangi mizaç modelinde oldukları belirlenip bunlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve bu konuda bir veri tabanı oluşturulmuştur.²⁴

Okul Öncesi Merkez Uygulaması ve Kodlama Eğitimi projesi kapsamında ilçe anaokulu müdürü ilde düzenlenen robotik kodlama eğitimini almış ve ilçede anaokulu öğretmenleri bu alanda araştırmalar yapmış ve ilçe anaokulunda robotsuz kodlama eğitimi uygulamaya konulmuştur.²⁵

Sosyokültürel Diyalektik Yöntem projesi ise ilçenin sınıf öğretmenlerine yönelik düzenlenmiş bir projedir. Bu kapsamda Gaziantep Üniversitesi Doç. Dr. Yılmaz SAĞLAM ilçe sınıf öğretmenlerine eğitimler vermiştir.²⁶

Düşünme Materyalleri ile Matematik Eğitimi projesinde yine ilçe sınıf, matematik ve anaokulu öğretmenlerine Prof. Dr. Sinan Olkun tarafından düşünme materyallerini kullanarak matematik eğitimi seminerleri verilmiştir.²⁷

23 “Açık Uçlu ve Çoktan Seçmeli Soru Hazırlama Çalıştayı”

<https://oguzeli.meb.gov.tr/www/acik-uclu-ve-coktan-secmeli-soru-hazirlama-calistayi/icerik/503> (19.11.2019).

24 “Dokuz Tip Mizaç Modeli” <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/dokuz-tip-mizac-modeli/icerik/504> (19.11.2019).

25 “Okul Öncesi Merkez Uygulaması Ve Kodlama Eğitimi” <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/okul-oncesi-merkez-uygulamasi-ve-kodlama-egitimi/icerik/505> (19.11.2019), (par. 2)

26 “Sosyokültürel Diyalektik Yöntem ile Nasıl Öğretebilirim”, <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/sosyokulturel-diyalektik-yontem-ile-nasil-ogretebilirim/icerik/257> (19.11.2019), (par. 1)

27 “Düşünme Materyaller ile Matematik Eğitimi Çalıştayımızı Başarılı Şekilde Gerçekleştirdik”, <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/ilce-matematik-calistayimizi-basari-bir-sekilde-gerceklestirdik/icerik/345> (19.11.2019), (par.1)

Her Eve Bir Kitaplık projesinde yine öğretmenlerin ev ziyaretleri yaparak veliyi sürece dahil edip evlerde kütüphane oluşturulması konusunda teşvik edici çalışmalar yapması beklenmektedir.

2.5. Ekonomik Yapı

İlçenin en temel geçim kaynaklarından biri kurutmalık ürün ticaretidir. Bu kapsamda patlıcan, acur, kabak, biber gibi sebzeler yetiştirilip yaz ve sonbahar mevsimlerinde kurutulmaktadır. Türkiye'nin kurutmalık ihtiyacının büyük kısmı Oğuzeli'nden karşılanmaktadır.

Tarım Oğuzeli'nin olmazsa olmazlarından ve ekonominin temel taşıdır diyebiliriz. Birçok aile geçimini tarım üzerinden sağlamaktadır. Kimileri toprak sahibiyken kimileri de tarım işçiliği yapmaktadır. Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü'nün verilerine göre tarım arazisi 597.142 da iken mera arazisi 30.877 da alan kaplamaktadır. Tarım arazilerininse yüzde 53'ünü tarlalar yüzde 44'ünü meyve arazileri ve yüzde 3'ünü sebzelik araziler oluşturmaktadır.²⁸ Yetiştirilen ürünlerden en önemlileri nar, sarımsak, patlıcan, buğday, antepfıstığı ve zeytindir.²⁹ Bunlar arasında antep fıstığı ve nar öne çıkmaktadır.

İlçede sisteme kayıtlı 4.134 çiftçi bulunmakla beraber 2018 yılı brifing raporuna göre ilçede çiftçilere 30 Milyon TL tarım desteklemesi yapılmıştır.³⁰ Tüm bunların yanında zeytin tarımı ve zeytinyağı üretimi de ekonomide önemli bir alan kaplamaktadır.

İlçede 30.877 da hayvancılık arazisi bulunmaktadır ve tarım kadar olmasa da hayvancılık da önemli geçim kaynaklarından biridir.

Tablo 2.2.
İlçedeki Hayvan Sayıları

İlçedeki Hayvan Sayıları				
	2002	2014	2018	Değişim %
Büyükbaş	4.466	36.158	56.882	+1174
Küçükbaş	34.920	50.000	86.583	+148
Kanatlı	36.000	250.00	866.360	+2307

28 Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü Brifingi, 2018, s.1.

29 Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü Brifingi, 2018, s.1.

30 Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü Brifingi, 2018, s.2.

2.6. Sosyo-Kültürel Yapı-Geçiş Ritüelleri

2.6.1. Doğum

Her yörede olduğu gibi Barak yöresinde de doğumla ilgili birçok inanış mevcuttur. Kaynak kişilerimizden Sevda Yüksel'den dinlediğimize göre bu yörede bebeğin cinsiyetini tahmin için uygulamalardan bazıları şu şekildedir: Hamile kadının karın şekli sivri ise erkek daha yassı ise kız çocuğu olacağı öngörülmektedir. Eğer hamile tatlı şeyleri çok tüketiyorsa erkek ekşi şeyleri çok tüketiyorsa kız çocuğu doğuracağı söylenmektedir. Bunun dışında hamile kadından habersiz oturması muhtemel minderlerin altına bıçak ve makas konulmakta hamile kadın bıçağın üstüne oturursa erkek makasın üstüne oturursa kızı olacaktır. Başka bir uygulamada ise hamile kadından habersiz başına bir miktar tuz atılmaktadır kadın elini başına götürürse kız, götürmezse erkek çocuğu olacağı söylenmektedir. Yine kaynak kişimizin aktardığına göre yere, bir kurbağanın önüne hamile kadının yazması serilir eğer kurbağa bu bezin yanından geçerse kız, üstünden geçerse erkek çocuk olacaktır.³¹

Kaynak kişimiz Hatice Aşık adetlerin artık eskisi kadar uygulanmadığını aktarmaktadır. Adetlere göre eğer çocuk erkek olursa bu çok önemli bir durum olarak görülmekte ve mahallenin çocukları erkek çocuk doğan evin kapsını taşlamaktadır. Önceden doğumlar evde gerçekleştiği için doğum kolay olsun diye evdeki kilitli kapıların kilitleri açılmış. Fakat bu gelenek de sürdürülmemektedir.³²

Diğer bütün yörelerde olduğu gibi bu yörede de çocuğun hangi meslek dalıyla ilgilenmesi isteniyorsa göbek bağı o mesleğin icra edildiği kurumun bahçesine gömülmekte. Ayrıca çocuğun dindar olması isteniyorsa göbek bağı cami bahçesine gömülmektedir.³³

Bölgede sütü gelmeyen kadınlar Sekili Köyü'ndeki "süt pınarı" adı verilen bir su kenarına götürülmektedir. Buradan alınan su ile kadınlar banyo yaptırılmaktadır.³⁴ Kaynak kişilerimizden Pembe Aşık'tan dinlediğimize göre lohusa kadının kırk gün yalnız bırakılmaması da başka bir adettir. İnanişaya göre lohusa kadın kırk çıkarılmadan yalnız bırakılırsa bir takım kötü güçler kadına musallat olurmuş. Buna aynı zamanda "albasması" da

31 Kaynak Kişi: Sevda Yüksel, Havaalanında İşçi, Yaş: 45, Oğuzeli, 09.01.2020.

32 Kaynak Kişi: Fatma Canmaya, Tarım İşçisi, Yaş: 35, Oğuzeli, 09.01.2020.

33 Kaynak Kişi: Fatma Canmaya, Tarım İşçisi, Yaş:35, Oğuzeli, 09.01.2020.

34 Kaynak Kişi: Sevda Yüksel, Havaalanında İşçi, Yaş: 45, Oğuzeli, 09.01.2020.

denilmektedir. Ayrıca bundan korunmak için kadının yastığının altında kesici bir alet de bulundurulmaktadır.³⁵

Bölgede bebek kırklanmakta ve tuzlanmaktadır. Yeni doğan bebek yedisinde, yirmisinde ve kırkında tuzlanıp kırkınıcı günde anneyle beraber banyo yaptırılıp kırklanmaktadır. Böylece hem annenin hem de bebeğin kırkı çıkarılmaktadır.³⁶

Çocuğun ilk dişi çıktığında çocuk için “diş hediğı” yapılmakta ve komşulara dağıtılmaktadır. Komşular hediğı yedikten sonra hedik tabağına çocuk için bir hediye koyup aileye geri göndermektedir. Ayrıca dişi çıkan ve durmayan çocuklar için hocalara muska yazdırılmaktadır. Yine durmayan çocuk için yedi yaşına gelene kadar kurban kesilmektedir.³⁷

2.6.2. Evlilik

Evlilik yaşı kızlarda on beş, yirmi arası erkeklerde ise tercihen askerden sonradır. Ama askere gitmeden önce evlendirmeler de mevcuttur. Yirmi yaşını geçip hala evlenmemiş kızlara artık evde kalmış gözüyle bakılmaktadır. Evlilik kurumu bu yörede ciddi önem arz etmektedir. Adeta hayatın kemale ermesi için vazgeçilmez bir dinamiktir. Örneğin, Oğuzeli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde bir eğitim öğretim yılında birkaç kız öğrencinin okulu bırakıp evlendirilmiştir. Okulu bırakıp evlenen öğrencilere eğitim hayatlarına devam etmeleri için ulaşıldığında ise bu öğrencilerin hemen hepsinin okulu kendi isteğıyle bıraktıklarını ve evlenmeyi istedikleri belirlenmiştir. Okulu bırakmayan öğrencilerden ise liseyi bitirir bitirmez evlenmelerin azımsanmayacak derecededir.

Ayrıca bu yörede akraba evliliğı de çok yaygındır. Kaynak kişilerimizden Muharrem Yılmaz’la yaptığımız görüşmemizde kendisi dışardan alınan kızların güvenilir olmayacağını belirtmiştir. Yılmaz’ın şu ifadesi dış evlilikler konusundaki güvensizliğı açık biraz da oldukça evhamlı bir tezahürüdür: “Yabancı kadının arkamdan başkasına kahvaltı hazırlamayacağını nereden bilebilirim?”³⁸

35 Kaynak Kişi: Pembe Aşık, Tarım İşçisi, Yaş: 38, Oğuzeli, 09.01.2020.

36 Kaynak Kişi: Pembe Aşık, Tarım İşçisi, Yaş: 38, Oğuzeli, 09.01.2020.

37 Kaynak Kişi: Seher Yüksel, Öğrenci, Yaş: 20, Oğuzeli, 09.01.2020.

38 Kaynak Kişi: Muharrem Yılmaz, Öğrenci, Yaş: 17, Oğuzeli, 10.01.2020.

Oğuzeli yöresinde çoğu günümüzde pek yaygın olmamakla beraber evlendirme usulleri mevcuttur. Bunlardan ilki görücü usulü ile evlendirir. Bu usul diğer usullerden farklı olarak günümüzde de çok yaygın şekilde uygulanmaktadır. Görücü usulü ile evlenme günümüz Türkiye'sinde de canlılığını korumaktadır. Bu usule göre evlenilecek kız, erkeğin ailesi tarafından seçilir.

Bir diğer evlenme usulü ise “değişik” usulü ile evlenir. Bu usule bazı yörelerde “berdel” denilmektedir. Günümüzde uygulanmamakla beraber daha çok maddi durumu başlık parasını karşılamaya yetmeyen aileler tarafından tercih edilmektedir. Değişik usulüne göre erkeklerden biri diğerinin kız kardeşini alırsa kendi kız kardeşini veya halasını karşı tarafa vermelidir. Bu usule göre evlenen eşlerden biri ayrılırsa diğer çift de ayrılmak zorundadır.³⁹

Günümüzde uygulanmayan usullerden biri de gelinin kocasının ölmesi halinde kocasının kardeşi ile evlendirilmesidir. Aynı durum kadının ölmesi halinde de mevcuttur. Bu usule yerine alma ve yerine varma usulü denilmektedir.

Kaynak kişilerimizden Muharrem Yılmaz'ın aktardığına göre günümüzde nadiren görülen bir evlenme usulü de kaçarak evlenir. Kaçarak evlenmenin azalması kapalı toplum yapısında kırılmanın meydana geldiğine bir delildir. Önceden birbirini beğenen iki genç bunu ailelerine anlatamazken günümüzde anlatıp evlilik yoluna daha rahat girebilmektedir.

Kaynak kişilerimizden Tuğba Yayrak'ın ifade ettiğine göre önceden başlık parası istenirken bu gelenek de günümüzde zayıflamıştır. Hemen hemen kimse başlık parası istememektedir. Ancak düğünde takılacak altın miktarını kimi aileler isteme esnasında belirlemektedir.⁴⁰

Evlilik aşamaları içinde en önemli aşamalardan biri de çeyiz almaktır. Çeyiz törenine burada özel bir önem verilmekte, müstakil bir tören olarak düğün davetiyelerine yazılmaktadır. İki çeyiz töreninden derlenenler şu şekildedir:

Bir öğrencimin akrabasının çeyizinin olduğunu öğrendim. Öğrencim vasıtasıyla aileye haber gönderdim ve çeyizlerine katılmak için aileden izin aldım. Şaşkınlıklarına karşın içtenlikle

39 Kaynak Kişi: Merve Bozkurt, Tarım İşçisi, Yaş: 27, Oğuzeli, 05.01.2020.

40 Kaynak Kişi: Tuğba Yayrak, Ev Hanımı, Yaş: 20, Oğuzeli, 05.01.2020.

yardımcı olacaklarını söylediler. Pazar günün saat 11.00’da buluşmak üzere sözleştik. Öğrencimin ailesi beni evimin önünden aldı ve çeyiz için damat evine gittik. Damat evinin kapısında masalar kurulmuştu. Bu masalarda erkekler yemek yiyordu. Hemen yan tarafta garaj kapısı gibi büyük bir kapı vardı ve bu kapı evin alt katına açılıyordu. Kapı sonuna kadar açıktı ve kadın misafirler için bu alanda yer sofraları kurulmuştu. Sofralar Antep usulüydü. Ortada büyük tabaklarda bulgur pilavları vardı. Sulu yemek olarak patlıcan doğrama yapılmıştı. Patlıcan doğrama herkese kişisel tabakla verilmişti. Bu yemek patlıcandan yapılan içine bol ekşinin konulduğu çeyizlerde genellikle tercih edilen sulu bir yemektir. Aynı yemeğin kabakla yapılanına “kabakla” denilmektedir ve o da yöresel bir lezzettir. Sofrada Antep biberi denilen dolmalık bibere benzeyen büyük acı biberler de vardı. Oldukça acı olan bu biberi yiyen kadınlardan biri şu şekilde aktardı: “Tatlı yerini görümler (görümceler) acı yerini gelinler yer.”

Misafirlerden damadın yengesi Sevgi Doğan Antep’te çeyiz geleneğinin çok önemli olduğunu eğer evlenen kız şehir dışına gelin gitmezse veya şehir dışından gelin alınmazsa bu geleneğin mutlaka yerine getirildiğini aktardı.⁴¹ Yine misafirlerden Melek Bileç düğünlerde yapılan yemeklerde farklı bir lezzet ve bereket olduğunu söyledi. Bu da Türk kültüründe “yenen yerde bereket olur” atasözünü hatırlatmaktadır. Anlaşılan cemiyetlerde yenen yemekler ayrı bir neşe ve bereket kaynağı olarak görülmektedir.

Etraftaki genç kızlardan bazılarının kollarında altın bilezikler, boyunlarında dikkat çekici derecede çok altın kolyeler vardı. Bu kızların nişanlı veya yeni evli olduğunu, gelenek olarak altınlarını toplu ortamlarda taktıklarını öğrendim.

Damat ve gelin teyze çocuklarıydı. Damat 31 gelin 26 yaşındaydı. Damat milli eğitim müdürlüğünde memur gelin ise ev hanımıydı.

Yemek yenilen yerin hemen yanında yerde leğenlerde bulaşıklar yıkanılıyordu. Normalde damat evinde pişen yemeklerden kız evine de götürülürmüş ve bu yemeklerden misafirlere dağıtılmış fakat bu çeyizde taraflar kendi evlerinde yemek yapıp misafirlerine dağıtmışlar. Bunları anlatmaya başlayan bir kadın geleneklerin artık zayıfladığını ve eskisi gibi uygulanmadığını belirtti.

41 Kaynak Kişi: Sevgi Doğan, Ev Hanımı; Yaş: 36, Oğuzeli, 16.11.2019.

Damat evinde yemek yendikten sonra arabalara binilip konvoy halinde kız evine geçildi. Yolda kornalar çalındı. Kız evinin önünde bir müzik sistemi kurulmuştu. Normalde çeyizlerde kapıya davul zurna getirilip oynanmış fakat bu çeyizde gelin hanımın dini hassasiyetleri dolayısıyla bir ilahi grubu hareketli ilahiler çalıp söyledi. Kapıda evin sağ tarafında erkekler sol tarafında kadınlar sandalyelere oturmuşlardı. İkram olarak şeker, meyve suyu gibi şeyler dağıtıldı. Üst kata çıkıp gelinin çeyiz odasını gördüm. Bir evde kullanılabilecek her şey düşünülmüş en küçük ayrıntıya kadar hesap edilmişti. Çalı süpürgeler, merdivenler bile pembe kurdeleyle süslenmişti.

Çeyiz sandığının üstüne gelinin kardeşi oturdu. Damadın dayısı ve amcası ayrı ayrı para verdiler. Toplamda 600 TL verildi. Oradaki kadınlardan bu paranın gelinin kardeşi tarafından yine gelinin ihtiyaçları için harcanacağını öğrendim. Sandık alındıktan sonra çeyizler çıkarılmaya başladı. Çeyizler el birliğiyle iki kamyonete taşındı. Bu esnada müzik çalmaya devam ediyordu. Çeyizler taşındıktan sonra kamyonetlerin üstüne çocuklar çıktı ve ellerinde bakır çanaklar ve kaşıklar vardı. Kaşıkları tabaklara vurarak sesler çıkarmaya başladılar. Ayrıca bir bayrak da çeyizleri taşıyan kamyonete asıldı. Bu şekilde kız evinden gelin ve damadın oturacağı eve kadar gidildi. O evin önünde de tabaklar çalınmaya devam etti. Eşyalar gelin ve damadın evine taşındı ve çeyiz töreni burada sona erdi. Buradaki kadınlardan getirilen eşyaların birkaç gün sonra yakın akrabalarla beraber açılıp eve yerleştirileceğini öğrendim. Çeyiz töreninin haricinde bir de yerleştirme geleneği olduğunu öğrendim. Geldiğim aileyle geri döndüm. Bu tecrübe beni oldukça heyecanlandırdı.

İkinci çeyiz töreni ilkinin aksine davul, zurnalı ve eğlenceliydi. Bu tören için ilçe vaizi Ökkeş Özdemir'den haber aldım. Ökkeş Hoca komşularının çeyizine gitmem için benim adıma izin aldı. Beni evden alıp çeyizin yapılacağı eve bıraktı. Önce gelinle tanıştım. Gelinin adı Semra'ydı ve ortaokul mezunu bir ev kızıydı. Damadın ise kasap olduğunu öğrendim. Gelinin ailesi ve misafirler beni ilgiyle karşıladılar. Bu çeyizde evde yemek verilmediğini gördüm. Kız tarafının akrabaları toplanmış kadınlar evin içinde, erkekler evin kapısında damat tarafının gelmelerini bekliyorlardı. Yeni misafirler geldikçe birbirleriyle selamlaşıyorlardı. Gelen misafirlerin kızlarından biri tüm yaşlı misafirlerin elini ikişer kere öpüp başına koydu. Bekleme sırasında kadınlarla sohbet ettim.

Gelinin akrabalarından Yasemin Yıldız'ın aktardığına göre kınalar önceden kadın erkek ayrı yapılmış son on yıldır düğün salonunda kadın erkek karışık yapılmaya başlanmış. Bu bize geleneğin biraz da olsa kırıldığını göstermektedir. Yine Yasemin Hanım'dan düğünden 3-4 gece önce damat tarafının yakın çevreyi çağırıp oynadığını bu geleneğe “henk” adı verildiğini öğrendim. Ayrıca “damat giydirme” diye bir gelenek olduğunu öğrendim. Bu geleneğe göre damadın kıyafetleri yakın arkadaşları tarafından türküler eşliğinde giydirilmiş. Başka bir geleneğe göre düğün salonunda kına olduktan sonra eğer kınayla düğün arasında gün varsa kız evinde kadınlar toplanıp evde tekrar kına yakıp eğlenirlermiş. Bu gelinimiz de bahsettiğimiz eğlence için çeyize gelen kadınları davet etti kınadan sonraki gün evde bir kına daha yapılacağını haberini verdi. Bunun ardından gelin hanımdan çeyizini görmeyi rica ettim ve beni evin alt katındaki çeyiz odasında götürdü. Bu gelinin çeyizi diğerine nazaran daha mütevaziydi. Çeyiz odasını kapalı tuttuklarını gördüm neden kapalı tutulduğunu sordum. Aktardıklarına göre burada gelinin çeyizinden ufak bir parçayı alma geleneği varmış eğer kapı açık olursa birileri çeyizden bir şeyler alabilirmiş. Nitekim ilerleyen dakikalarda çeyizden bir kutu tokanın alındığını gördük. Bu durum kadınlar arasında oldukça heyecanla karşılandı.

Biraz daha bekledikten sonra dışardan davul zurna sesleri gelmeye başladı. Damat evinin geldiğini söylediler ve herkes ayakkabılarını giyinip dışarı çıktı. Çıktığımızda dışarıda oyunlar oynanmaya başlamıştı. Ben de halaya katıldım ve bu duyguyu düğün sahipleriyle paylaştım. Kadınlarla erkekler beraber oynuyorlardı. Genç erkekler ortaya çıkarak oturup kalkmalı çeşitli figürler yapıyorlardı. Bu esnada halaydakiler olarak alkış tuttuk. Ardından gözüme bir gencin elinde uzun bir sopanın üzerinde Türk bayrağı ve süslenmiş balonlar çarptı. Bunun adının “bayrak dikme” olduğunu söylediler. Damat tarafı bunu kız evine getirirmiş ve oyunlar esnasında bayrak sallanmış. Oyunlardan sonra çeyizler dışarı çıkarılmaya başlandı. Yine gelinin kardeşi sandığa oturmuş ve 400 TL almıştı. Çeyizler davul zurna eşliğinde kamyonete taşındı. Konvoy halinde damat ve gelinin oturacağı eve gidildi. Eşyalar eve bırakıldıktan sonra çeyiz töreni bitti ve herkes dağıldı.

Kınacı gecesi geleneğine göre kız evinde ayrı damat evinde ayrı kına gecesi yapılmaktadır. Kaynak kişilerimiz günümüzde bu geleneğin zayıfladığını kına gecelerinin kadın erkek birleşik düğün salonlarında yapıldığını ifade etmektedir. Kaynak kişiler, önceden damat evinde hazırlanan kına sinileri davul-zurna eşliğinde bir grupta kız evine kadar götürülüp

kız evinin önünde biraz oynadıktan sonra içeri teslim edildiğini daha sonra kına akşamında damat evinin önünde oyunlar oynanıp halaylar çekildiğini ve bunun ardından yine bir grupla kız evinin önüne kadar gelindiğini aktardı. Bu eğlenceleri damdan izleyen kadınların başlarına bazı örtüler taktıklarını bu örtünün rengine göre kadının bekar olup olmadığının anlaşıldığı ve buna göre görücü gidildiği aktarıldı. Geleneğe göre kına yakılacağı zaman damat kaçarak saklanır. Bir grup damadı bulur ve korur. Başka bir grup ise damada iğne batırmaya çalışır.⁴²

Gelin alma ve düğün kınanın ertesi günü olur. Damat evi davul zurna ile kız evine kadar gelin alayı yapar kız evine varıldığında kapıda halaylar çekilir ve yukarı çıkılır. Ardından gelenek gereği kız evinden bir kişi evin kapısını tutar ve kızı vermem der. Damat tarafından büyükler araya girip bir miktar para vererek kapıyı açtırır. Gelin düğün evine getirilince çok çocuğu olsun diye geline kapıda nar kırdırılır. Ardından yemek ikram edilir ve düğün biter. Düğünden sonra damat tıraş olmaya götürülür ve tıraştan sonra damada kıyafet giydirilir. Damat yatsı namazına da götürüldükten sonra damat ve gelin bir odaya alınıp nikahları kıyılır. Ancak kaynak kişilerimiz bu geleneklerin çok zayıfladığını artık düğünler için çoğunlukla düğün salonlarının tercih edildiğini ikram olarak düğün salonlarında pasta verildiğini aktardılar.⁴³

2.6.3. Yemek Kültürü

Bölgenin yemek kültürü oldukça çeşitlilik arz etmektedir. Zaten Gaziantep Unesco tarafından gastronomi şehri seçilmiş bir yerdir. Gaziantep'in yöresel yemekleri Oğuzeli'nde de tüketilmekle birlikte bu bölümde bölge içinde Oğuzeli'ne has yemekleri ele alınacaktır.

2.6.3.1. Sallama

Ekmek hamurları oklavayla küçük beze haline getirildikten sonra elle büyütülür. Kerpiçten yapılmış ocakta saç üstünde pişirilir. Mevsime göre sallamanın neyle tüketileceği farklılık arz eder. Lor peyniri, közlenmiş biber, patlıcan veya biberle tüketilebilir.⁴⁴

42 Kaynak Kişi: Tuğba Yayrak, Ev Hanımı, Yaş: 20, Oğuzeli, 05.01.2020.

43 Kaynak Kişi: Münevver Başmaya, Tarım İşçisi, Yaş: 39, Oğuzeli, 05.01.2020.

44 Kaynak Kişi: Elif Baraklıoğlu, Ev Hanımı, Yaş: 59, Dutluca Köyü, 31.12.2019.

2.6.3.2. Ezo Gelin (Ekşili Malhıta) Çorbası

Bu çorba adını yörenin simgelerinden olan “özov” gelinden alır. Malum olduğu üzere bu çorba ülke çapında çok meşhurdur. Yemeğin ana malzemeleri mercimek ve pirinçtir. Mercimek ve pirinç yıkanıp tencereye koyduktan sonra kaynara çıkıncaya kadar yüksek ateşte kaynadıktan sonra ise kısık ateşte pişirilir. Kaynak kişimiz Elif Baraklıoğlu’ndan dinlediğimize göre bunun püf noktası kaynaya kadar köpüğünün alınmasıdır. Biraz da kısık ateşte piştikten sonra salça ve tuz ekleyip özdeşleşinceye kadar pişirilir. İçine limon ve dövülmüş sarımsak da eklenip bir iki taşım daha pişirilir ve ocaktan alınır.⁴⁵

2.6.3.3. Kapamalı Firik Pilavı

Firik bu bölgede çok meşhur olan bir bulgur çeşididir. Hafif tütsülenmiş gibi bir tada sahiptir. Bu yemekte kuzu veya oğlak kaburgası kullanıldığı gibi oğlak veya kuzunun kellesi de kullanılır. Kelle kullanılmasının özel bir anlamı vardır. Misafire başımızla emrinize amadeyiz mesajı verilmek istenmektedir.

Et veya kelle kaynatıldıktan sonra kısık ateşte iki-üç saat pişirilir. Ayrı bir tencerede yağ ısıtılır normal bulgur ve firik bulguru yağda çevrilir. Üzerine tuz ve karabiber eklenir. Son olarak üzerine kaynayan etin suyundan alınarak pilav gibi pişirilir. Pilav bir tabağa alınır üzerine etler veya kelle konularak misafire servis edilir.⁴⁶

2.6.3.4. Dolangel Tatlısı

Bu tatlı Barak Ovası’nın en meşhur tatlılarından biridir. Süt ve irmik muhallebi kıvamına gelene kadar sürekli karıştırılarak pişirilir. Bu karışım soğuduktan sonra süt kaymağı eklenir ve buzdolabına koyularak katılaşması sağlanır. Tepsi sade yağ ile yağlanır. Bir adet baklavalık yufkanın ortası pile yapılır. Yapılan karışımdan pile kısmına sürülür. Üzerine ılıtılmış sade yağ sürülür. Üzerine antep fıstığı eklenir. Yufka kapatılır kendi ekseni etrafında kıvrılarak daire şekline getirilir. Bu şekilde hazırlanan yufkalar pişirildikten sonra üzerine şerbet gezdirilir.⁴⁷

45 Kaynak Kişi: Elif Baraklıoğlu, Ev Hanımı, Yaş: 59, Dutluca Köyü, 31.12.2019.

46 Kaynak Kişi: Elif Baraklıoğlu, Ev Hanımı, Yaş: 59, Dutluca Köyü, 31.12.2019.

47 Kaynak Kişi: Elif Baraklıoğlu, Ev Hanımı, Yaş: 59, Dutluca Köyü, 31.12.2019.

2.6.3.5. Şıllık Tatlısı

Bu tatlı da Barak ovasına has meşhur tatlılardan biridir. Bu tatlının yapımında saf tereyağı ve pekmez önemli bir yer tutmaktadır. Tereyağı ve pekmez birlikte eritilir. Pekmez yerine toz şeker de kullanılabilir. Un su ve kabartma tozundan yapılan hamur oklava ile 2-3 cm kalınlığında açılır. Saçta pişirilip baklava dilimi şeklinde kesildikten sonra üzerine yağ-pekmez karışımı ilave edilir. Antep fıstığı ve kaymakla servis edilir. ⁴⁸

2.6.4. Ölüm

Ölüm birçok kültürde olduğu gibi Oğuzeli bölgesinde de sosyal hayatın içindeki önemli bir faktördür. Yaptığımız görüşmeler neticesinde Oğuzeli’nde ölümle ilgili birçok inanış ve ritüel bulunmaktadır. Ancak bu ritüellerin birçoğu artık uygulanmamakta taziye ziyaretleri belediyenin taziye evlerinde kabul edilmektedir. Belediye bu konuda cenazesi olan herkese ücretsiz imkân sağlamakta, toplam 18 tane taziye evi faal olarak kullanılmaktadır.

Yörede baykuş ve köpeğin ölümü haber verdiğine, eve baykuş gelir veya o evin köpeği uzun uzun ulursa evden bir cenaze çıkacağına inanılmaktadır. Bu tür inanışlar Bingöl’de de oldukça yaygındır. Bingöl’de evin balkonuna veya penceresine kuş gelirse uzun kalırsa evden cenaze çıkacağına inanılmaktadır. Türkiye’nin birçok bölgesinde böyle inanışların olduğunu söylemek mümkündür.

Yöredeki inanışa göre kişinin rüyasında dişinin düştüğünü görmesi de ölümün yaklaştığının habercisidir. Ayrıca eğer yaşlı bir kimse rüyasında daha önceden ölmüş büyüklerini görmeye başlarsa bu onun çağrıldığı anlamına gelmektedir. Bir diğer ritüele göre öleceğinin yaklaştığına emin olunan kadınların öbür dünyaya gelin olarak göçeceğine inanılır ve ellerine kına yakılır. ⁴⁹

Kişi öldüğünde gözü açık olursa istediği bir şeyin gerçekleşmeden öldüğüne, gülümseyerek ölürse cennete gideceğine inanılır. Kişinin ölümünden sonra cenaze işlemleri hemen başlatılır. Bir inanışa göre kefenin içine çörek otu atılır. Kadın kefenlenmesi ile erkek kefenlenmesi arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Kadın kefenlenirken üç gömlek

48 Kaynak Kişi: Elif Baraklıoğlu, Ev Hanımı, Yaş: 59, Dutluca Köyü, 31.12.2019.

49 Kaynak Kişi: Asiye Keleş, Tarım İşçisi, Yaş: 41, Oğuzeli, 05.01.2020.

giydirilmektedir. Bu gömlekler sarı, kırmızı ve yeşil renklerde olmaktadır. Ayrıca kadınlara bazı kokular sürülmekte ve avuçlarına kına konulmaktadır.⁵⁰

Kişinin taziyesi için öncelerden evlerde toplanılırken ve başsağılığına gelenler yemek getirirken yukarıda da belirttiğimiz üzere şimdilerde taziye evlerinde toplanılmakta cenaze sahipleri başsağılığı dileklerini buralarda kabul etmekte ve yemek de taziye evlerinde verilmektedir. Yemek olarak genellikle lahmacun ve ayran dağıtılmaktadır.

Üç gün boyunca cenaze sahipleri taziye evinde beklemektedir. Köylerde ise taziye evi uygulaması bulunmamaktadır. Ancak yine belediye desteğiyle cenaze evlerinin önüne taziye çadırları kurulmaktadır. Tüm bu uygulamaların sadeleşmesi geleneğin zayıfladığının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ölümle ilgili gözlemlerim şu şekildedir: Sabah okula gittim. Lise son sınıflara dersim vardı. Derste bir öğrencimin arkadaşlarına haber vermeden derse gelmediğini fark ettim. Öğrencilerim telefonumdan arkadaşlarını aramak istediğini söylediler. Aramaları için telefonumu onlara verdim. Aradıklarında arkadaşlarının babasının kalp krizi geçirdiğini ve vefat ettiğini öğrendiler. Dersim biter bitmez cenaze için camiye geçtik camide erkeklerin yanı sıra kadınlar da vardı ancak kadınların sayısı erkeklerden azdı. Cenaze namazı kılındı ben de cenaze namazı kılacaktım ancak burada cenaze namazını sadece erkeklerin kıldığını öğrenince geleneğe uyum sağlamak adına namazı kılmadım.

Öğrencimin adı Kezban'dı. Namaz süresinde Kezban'ı teselli ettim. Zaten beni görür görmez boynuma sarılıp “Hocam, babam gitti.” diyerek ağlamaya başlamıştı. Cenaze namazı kılındıktan sonra arabalara binip mezarlığa geçtik. Mezarlıkta da yine cami gibi kadın sayısı azdı cenaze defnedildi ve imam dua okumaya başladı. Cenaze defni boyunca mevtanın eşi, kızı ve kız kardeşi ağıtlar yaktılar. Burada öncelerden namaza ve cenazeyi gömmeye kadınların gelmediğini ancak son zamanlarda kadınların da bulunmaya başladığını öğrendim. Defin işlemi tamamlandıktan sonra arabalara binip belediyece ayarlanan bir taziye evine geçtik. Taziye evinde kadınlar içeride erkekler dışarıda oturmaktaydı. Bir hoparlörden imam Kuran-ı Kerim okumaya başladı. Bundan sonra da ben kadınlar arasında Yasin-i Şerif okudum. Bu esnada kadınlar biraz daha sakinleşmişlerdi. Ardından yere sofralar kuruldu. Lahmacun ve ayran dağıtılmaya başlandı. Yemekler yendikten sonra kadınlar ağlamaya ve ağıt yakmaya devam

50 Kaynak Kişi: Asiye Keleş, Tarım İşçisi, Yaş: 41, Oğuzeli, 05.01.2020.

ettiler. Diğer öğretmen arkadaşlar da öğrencimize başsağılığına geldiler ve onlarla birlikte taziye evinden ayrıldım.

2.6.5. Halk İnanışında Önemli Aktörler ve Ziyaretgâhlar

2.6.5.1. Gaffur Baba Türbesi

Bu türbe Gaziantep-Oğuzeli karayolunun kuzeybatısında yer almaktadır.⁵¹ Türbenin içinde iki mezar bulunmaktadır ve bu mezarlardan hangisinin Gaffur Baba'ya ait olduğu bilinmemektedir.

Kaynak kişilerden dinlediğimize göre Gaffur Baba'nın yanında çalıştığı ağa Hac için Mekke'ye gitmiştir. Evin hanımı bir gün helva yapmış ve Gaffur Baba'ya keşke ağanda burada olsaydı demiştir. Gaffur Baba hanıma verin götürüyim demiş ve hanım bir tepsi hazırlamıştır. Rivayete göre Gaffur Baba helva tepsisini ışık hızıyla Hac ziyaretindeki ağaya götürmüştür. Bu durum ağanın Hac dönüşü yaşananları köylüye anlatmasıyla ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Gaffur Baba şuan türbenin bulunduğu teppeye tırmanıp Allah'tan canını alması için dua eder. Allah duasını kabul eder. Yine rivayete göre Gaffur Baba'nın elinde tırmanırken kullandığı bir sopa vardır ve bu sopa da incir ağacına dönüşür.⁵²

2.6.5.2. Hacı Hamza Türbesi

Bu türbe Oğuzeli ilçe merkezinde çarşıda bulunmaktadır. Yaklaşık 400 yıldan beri varlığını koruduğu kaynaklarda geçmektedir.⁵³ Kaynak kişilerden edindiğimiz bilgiye göre Hacı Hamza'nın hayatı hakkında pek bilgi bulunmamakla beraber bu türbeden toprak alıp evine götürenlerin evine akrep girmediği inancı yaygındır.⁵⁴ Önceleri türbeye yakın bir ev ve evin su kuyusu olduğu söylenmekte ve bu kuyudan su alıp bu su ile yıkananların kaşıntı gibi zührevi hastalıklarının geçtiği söylenmektedir.⁵⁵ Yöre halkı burada namaz kılmakta ve dilek dilemektedir.

51 Ebru Zorkirişçi, s. 19.

52 Kaynak Kişi: Elif Baraklıoğlu, Ev Hanımı, Yaş: 59, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

53 Ebru Zorkirişçi, s. 20.

54 Kaynak Kişi: Kerem Baraklıoğlu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personeli, Yaş: 27, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

55 Kaynak Kişi: Gülcan Baraklıoğlu, Öğretmen, Yaş: 31, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

2.6.5.3. Hacı Hoca Türbesi

Oğuzeli ilçe merkezinde bulunan bu türbede yatan kişinin 1840-1935 yılları arasında yaşadığı ve milli mücadele döneminde maddi-manevi birçok yardım yaptığı bilinmektedir.⁵⁶ Kaynak kişilerden dinlediğimize göre Hacı Hoca ölümünden kırk gün sonra mezarının açılmasını istemiş eğer bedeni ve kefeni çürümemişe kendisi için bir türbe yapılmasını istemiştir. Söylentiye göre bu türbenin yanına bırakılan akrepler şehre doğru değil tersi yönde gitmektedir.⁵⁷

2.6.5.4. Değirmenli Dede Türbesi

İlçeye bağlı Kilisecik Köyü'ne yakın olan bu türbenin yanında içinden insan geçebilecek kadar büyüklükte olan kayalıklardan oluşan bir oyuk vardır. İnanişaya göre bu oyuktan Hz. Ali geçmiştir. Türbenin yakınında bulunan değirmeni işlettiği için burada yatan zata Değirmenli Dede denilmiştir. Ayrıca inanişaya göre hastalığı olan kişiler bu türbede dua edip yanındaki kayalıklarda bulunan delikten 3-7 defa geçerse hastalığına şifa bulurmuş.⁵⁸

Türbenin yakınında bir de çınar ağacı olduğu çınarın altından bir su kaynaklığı ve bu suyun kutsal sayıldığı söylenmektedir. Bu sebeple çınar ağacının dallarının kesilmediği kuruyup yere düşen dalların ise sadece orada yapılan hayır yemeklerini pişirmede kullanıldığı söylenmektedir.⁵⁹

2.6.5.5. Karaçomak Türbesi

Bu türbe Karaçomak Köyü'nün yakınlarında bulunmaktadır. Burada yatan kişinin milli mücadele yıllarında gürzüyle büyük mücadeleler verdiği ve bu sebepten kendisine Karaçomak denildiği bilinmektedir. Türbeye namaz kılmak, dilek dilemek, kurban kesmek, hastalanan hayvanlara şifa bulmak gibi amaçlarla gidilmektedir.⁶⁰

56 Ebru Zorkirişçi, s. 20.

57 Kaynak Kişi: Abdülkadir Baraklıoğlu, Çiftçi, Yaş: 44, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

58 Kaynak Kişi: Hüseyin Baraklıoğlu, Çiftçi, Yaş: 61, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

59 Ökkeş Çetin, "Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı, 2016, s. 79.

60 Kaynak Kişi: Güllü Yılmaz, Ev Hanımı, Yaş: 53, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

2.6.5.6. Karababa Türbesi

Hamile kalamayan kadınların sıkça ziyaret ettiği bu türbe Tilbaşar Köyü'ndeki Tilbaşar Kalesi yakınlarında yer almaktadır. İnaniş'a göre Karababa Tilbaşar'ın fethi esnasında büyük kahramanlıklar göstermiş ve İslam fetihlerinde de Hz. Ali ile birlikte savaşmıştır.⁶¹

2.6.5.7. Kızlar Kuyusu

Bu kuyu Delikli Tepe denilen tepede bulunmaktadır. Rivayete göre bu kuyudan giren Tilbaşar Kalesi'nden çıkmaktadır ve kuyuda büyük bir hazine olduğu söylenmektedir. Bu kuyuyla ilgili çeşitli rivayetler bulunmakla beraber kaynak kişilerden öğrendiğimiz rivayet şu şekildedir:

Önceleri paraya ihtiyacı olan iki adam hazineyi bulmak için kuyuya girmişlerdir. Kuyuda önce sinek saldırısına uğramışlardır hiç konuşmamışlar ve sineklerden kurtulmuşlardır. Ardından arı saldırısına uğramışlardır yine konuşmayarak arılardan da kurtulmuşlardır. Ardından tam hazineye yaklaştıkları sırada çok güzel bir kadınla karşılaşmışlardır. Adamlardan biri kadına meylenmiş ve konuşmuştur. Bunun üzerine adamlardan ikisine de nerden geldiği belli olmayan birer tokat atılmış ve kendilerini kuyunun ağzında bulmuşlardır.⁶²

2.6.5.8. Ezogelin

Asıl adı Zöhre BOZGEYİK olan Ezo Gelin 1909 yılında Oğuzeli'nin Dokuzyol Köyü'nde doğmuştur. Emir Dede'nin altı çocuğundan birisidir.⁶³ Zöhre adı Özov, Özo, Ezo, Özey gibi kısaltma isimlerle bilinmektedir.

Ezo evlenme çağına geldiğinde birçok isteyenini olmasına rağmen hepsini geri çevirir. Aynı köyden Şido Hanifi lakabıyla bilinen bir saz ustasıyla değişik usulüne göre evlendirilir. Ezo'nun evliliği çok uzun sürmez Ezo baba evine dönünce Şido Hanifi'nin halası da evine döner, değişik usulüne göre evliliğin bir tarafı bitince diğer tarafı da biter.⁶⁴

61 Kaynak Kişi: Fato Yılmaz, Ev Hanımı, Yaş: 58, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

62 Kaynak Kişi: Veli Geçgel, Emekli, Yaş: 66, Dutluca Köyü, 25.12.2019.

63 Oğuzeli Belediyesi, **EZOĞELİN ile Yaşayan Müze Barak**, Gaziantep: T.C. Oğuzeli Belediyesi Kültür Yayınları, 2019, s.41.

64 Kaynak Kişi: Abdurrahman Yılmaz, Çiftçi, Yaş: 48, Dokuzyol Köyü, 01.01.2020.

Ezo yine 5-6 yıl baba evinde dul olarak kalır yine gelen teklifleri geri çevirir. Fakat bir zaman sonra baskılara dayanamayarak Suriye Halep'te oturan teyzesinin oğlu Memey ile değişik usulüne göre evlenir. Gurbette memleket hasretiyle yanan ve mutsuz bir evliliği olan Ezo Gelin 48 yaşında vefat eder. Vasiyeti üzerine Suriye'de Türkiye'yi gören bir tepeye defnedilir. 1999 yılında ise Ezo Gelin'in mezarı köyüne getirilmiştir.⁶⁵ Ezo Gelin'in adına türküler yakılmıştır ve Ezo Gelin adında bir de çorbasıyla ün kazanmıştır.

65 Ebru Zorkirişçi, s.12.

3. DİN ve TOPLUM İLİŞKİLERİ

3.1.Dinin Tanımı ve Mahiyeti

Din insanlık tarihinin başından itibaren var olan bir sosyal tezahürdür. İnsan hayatının her noktasına bu denli temas eden bir olgunun tanımı da yine insana dair birçok şeye temas ederek yapılmıştır. Bu sebepten din kelimesinin çok boyutlu ve birden fazla tanımı bulunmaktadır.

Dinler açısından bakılacak olursa yine benzer bir tablo görülmekte ve hatta İslam'ın Mekke ve Medine dönemlerinde inen ayetlerde bile dinin anlamı farklılıklar göstermektedir. Örneğin Mekki surelerde nüzul sırasına göre ilk inenlerde din kelimesi hesap anlamına gelen “yevm” kelimesiyle birlikte kullanılırken, sonraki Mekki surelerde, din kelimesinin tevhid ve teslimiyetle birlikte vurgulandığı görülmekte ve yine Medeni surelerde ise din kelimesinin ehl-i kitapla olan münasebetler dolayısıyla “Allah katında din şüphesiz İslam’dır” (Al-i İmran 3/19) gibi kullanımları görülmektedir.⁶⁶

Sosyal bilimler açısından ise tablo değişmemektedir. Her sosyal bilim dini kendi incelediği alan açısından ele almakta ve bu tanımlar bütünü ihtiva etmemektedir. E. B. Taylora göre din, ruhi varlıklara inançtır.⁶⁷ Kant’a göre din, kişinin bütün görevlerinde ilahi emirleri esas almasıdır. A. Comte’a göre din, ferdin tabiatını düzenleyen bir güçtür. Durkheim’a göre ise din, bir toplumsal yapıştırıcıdır. Toplumu bir arada tutma, düzenleme görevini ihtiva eder.⁶⁸ Ünlü antropolog Malinowski’ye göre din, kişinin köken ve yaşamdaki amacını belirleyen bir sistemdir.⁶⁹ Marx’a göre din toplumun afyonudur. Burjuvanın çıkarlarını meşrulaştıran bir araçtır. Sınıfsal çelişkileri gölgeleyen bir fenomendir. Dine araçsal yaklaşan Marx’a göre din ekonomik gerçekler karşısında bir çeşit uyuşturma ve telafi mekanizmasıdır.⁷⁰ Din tanımları böylece uzayıp gitmektedir.

Görüldüğü üzere birçok din tanımı mevcuttur. Böyle tanımlamaları gözleri bağlı bir adamın bir file dokunup onu tarif etmeye çalışmasına benzetebilir. Gözleri bağlı adamın fil

66 Günay Tümer, "Din", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/din#1-genel-olarak-din> (21.09.2019), (par. 5)

67 Halil Aydınalp, s.161.

68 Sezgin Kızılcıkel ve Yaşar Erjem, **Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü**, Ankara: Atilla Kitabevi, 1994, s.48.

69 Hüseyin Bal, **Din Sosyolojisi**, Ankara: Sentez Yayınları, 2014, s. 48.

70 Sezen Yümnü, **Sosyoloji Açısından Din**, İstanbul: İFAV Yayınları, 1998, s. 31.

tanımı filin hangi bölgesine dokunduğuna göre değişiklik göstereceği gibi yapılan din tanımları da yapanların hangi sosyal bilimle ilgilendiklerine ve neye önem verdiklerine göre değişiklik göstermektedir. Dinin kutsal özüne, sosyal işlevlerine göre din tanımları farklılaşmaktadır. Mevcut çalışmada esas alınan genel geçer bir din tanımı olmamakla beraber; incelenilen toplum Müslüman olduğu için, Elmalılı Hamdi Yazır'ın İslam tanımını burada anarak bölüm bitirilmiştir.

Elmalılı Hamdi Yazır'a göre din akıl sahibi kişileri kendi kabulüyle hayra ileten ilahi bir açıklamadır. Bu iletme iki duruma dayanır. İlahi dinlerde vahiy, ilahi olmayanlarda ise vehimdir. İnsan akıl sahibidir ve seçme yeteneğine sahiptir bu sebeple de hak dine muhataptır. Allah insanı kendi türünü anlayabilecek bir kabiliyette yaratmıştır. Din duygusu insanda fitri olarak bulunmakla beraber vahiyle geliştirilir ve daha anlamlı hale getirilir. Bu durumda din hem akla hem de nakle dayanmaktadır. Dinin tek amacı insanı doğruya yönlendirerek iki dünya saadetine ulaştırmaktır.⁷¹

3.2. Sosyolojide Toplum ve Çeşitleri

Toplum, genel anlamda ortak bir kültür mirasını, toprak parçasını paylaşan ve kendilerini bir grup olarak gören insanlar bütününe denir.⁷² Toplum aynı zamanda bir sosyal düzen şeklidir. Bu sosyal düzende karşılıklı ilişkiler, iş bölümü ve uzmanlaşma gelişmiştir. Toplumda insanlar birbirine bir sözleşmeyle bağlıdırlar. Bu sözleşme rasyonel bir zemine dayanmaktadır. Sözleşmeye göre toplumdaki bireyler birbirine bağlı ve sorumludurlar. Bu sorumluluk ve aidiyet toplumu toplum yapan temel yapı taşıdır.⁷³

Durkheim toplum kavramını sosyolojide merkezi bir kavram olarak konumlandırmıştır.⁷⁴ Toplum bireylerden meydana gelmektedir ve insan gibi her yönüyle dinamik bir varlığın oluşturduğu bir yapının statik olmasından söz etmek mümkün değildir. Bu konuda tartışmalar olmakla birlikte bu çalışmayı yapan araştırmacılara göre toplum dinamik bir yapıdadır.

71 Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak dini Kur'an Dili**, C.1, İstanbul: Eser Neşriyat, 1979, s. 83; Aydınalp, s. 164.

72 Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s. 732.

73 Sezgin Kızılcıkel, ve Yaşar Erjem, s. 418.

74 Anthony Giddens, and Philip W.Sutton, **Sosyolojide Temel Kavramlar**, çev. Ali Esgin, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2014, s.46.

Toplumun birtakım özellikleri bulunmaktadır.⁷⁵

- a- Toplumdaki kişiler bir nüfus oluştururlar.
- b- Toplum bir coğrafya üzerinde var olur.
- c- Toplum bazı temel gruplardan oluşur. Her toplumda bu temel gruplardan söz etmek mümkündür. Bunlar; aile, din, ekonomi, siyaset, eğitim ve boş zaman değerlendirmedir.
- d- Toplum kültürel olarak benzeşen gruplardan oluşur. Ortak bir tarih ve dil söz konusudur.
- e- Toplum işlevseldir ve toplumda işbirliği söz konusudur. Böylelikle toplumun bir bütün olarak hareket etmesi olağan hale gelir.
- f- Toplum özerk sosyal bir birimdir.

Tüm bu özellikler var olmakla beraber her toplumun kendine ait ayırıcı özellikleri de söz konusudur ve de toplum karmaşık bir yapıdır onun için genel geçer kurallardan bahsetmek tamamen mümkün değildir. Ancak sosyo-ekonomik değişkenlere göre bazı toplum tiplerinden söz edilebilir.⁷⁶

3.3. Avcı-Toplayıcı Toplum

Bu toplum tipinde insanlar otuz, kırk kişilik topluluklar halinde yaşamışlardır. Yaşamlarını avcılık, balıkçılık, yenilebilir bitkilerin toplanması ile sürdürmüşlerdir. En basit toplum tipidir. Bu toplum tipinde eşitsizliğe pek rastlanmaz çünkü her şey basittir. Eşitsizlik yaşamı sürdürmek için kullanılanlar karmaşıklaştıkça baş göstermeye başlar. Avcılığı erkeklerin, toplayıcılığı kadınların yapmasıyla bu toplum tipinde birinci toplumsal iş bölümü ortaya çıkmıştır. Köy, hatta küçük kasaba birimlerinde bu toplumun bazı özellikleri hala görülebilmektedir.

3.4. Göçebe-Bahçıvan Toplum

Avcılık ve toplayıcılıktan sonra toprağın ekilip biçilmeye başlamasıyla ve de hayvanların evcilleştirilmesiyle bu toplum tipi ortaya çıkmıştır. Üretim sistemleri bitki

⁷⁵ Joseph Fichter, **Sosyoloji Nedir**, çev. Nilgün Çelebi, Konya: Toplum Yayınları, 2009, s. 74.

⁷⁶ Feridun Merter ve Mustafa Talas, **Sosyoloji**, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2010, s. 151-156.

yetiştirme ve hayvancılığa dayalıdır. Bu toplum tipinde çiftçilik ve çobanlıkla beraber ikinci iş bölümü ortaya çıkmıştır.

3.5. Tarım Toplumu

Orta Asya'daki tarım devrimiyle beraber saban kullanımı başlamış ve tarım toplumuna geçişin ilk adımları atılmıştır. Saban sayesinde hem aynı toprak birçok kere işlenmiş ve yerleşik hayata geçiş olmuştur hem de toprağın verimi arttırılmıştır. Tarım toplumunda sosyal eşitsizlik ciddi derecede varlığını göstermiştir. Köylüler elitler için işgücünü oluşturmaktadır.

Tarım toplumunun ilk aşamalarında teknoloji sınırlı olarak vardır. Toprak, çapa ve sopalarla işlenir. Bu toplumda verimliliğin artışıyla beraber toplumsal artık ortaya çıkmıştır. Toplumsal artık, üretilen ürünün kişinin kendi ihtiyacını karşılariken tarım dışında işle meşgul olan insanların da ihtiyacını karşılayacak seviyede olmasıdır. Bu şekilde insanlar başka meslek dallarıyla da ilgilenmişlerdir.

Tarım toplumunun ikinci aşamasında ise insanlar yerleşik hayata geçmiştir ve bunun sonucu olarak siyasi kurumlar karmaşıklaşmıştır. Mülkiyet kavramı kendini göstermeye başlamıştır. Yerleşik hayatla beraber sanatta da gelişmeler kendini göstermiş, heykel vs. ortaya çıkarmak imkan dahilinde olmuş ve nesilden nesile aktarılmıştır.⁷⁷

3.6. Endüstri Toplumu

Bu toplum tipi sanayileşmenin ortaya çıkardığı bir toplum tipidir. Sanayileşmeyle beraber kentlerde iş gücü ihtiyacı doğmuş ve kırdan kente hızlı bir göç başlamıştır. Kentlere göç sonucu kentleşme artmıştır. İş bölümü karmaşıklaşmıştır. Mekanik dayanışmadan ziyade organik dayanışma kendini göstermiştir. Sanayileşmeyle beraber tarımla uğraşanların nüfusa oranı azalmıştır. Böyle bir toplum tipi bir kültür birliğini ve ulus devlet yapısını da beraberinde getirmiştir. Uzmanlaşma, farklılaşma, görecelilik ve sosyal mesafe kavramları bu toplum tipinde daha görünür hale gelmiştir.

⁷⁷ İhsan Çapcıoğlu ve Hayati Beşirli, **Sosyolojiye Giriş**, Ankara: Grafiker Yayınları, 2013, s.67-68.

3.7. Bilgi Toplumu

Bu toplum tipi endüstri sonrası toplumdur ve bu toplum tipinde bilgi temel güç kaynağı haline gelmiştir. Üretimde daha az insan kullanılmaktadır. Ulus devlet yapısı özgürlüklerin daha da tırmanması anlamında değişime uğramakta ve küresel kültür ulusal yapıları aşındırmaktadır. Bilgi kaynakları arttığı için geleneksel otorite tipleri de çözülmektedir. Bilgi toplumunda yine yüz yüze iletişimden sanal iletişime geçilmekte; toplumlar giderek birer ağ toplumu haline gelmektedir. Bu nispette de bilgi toplumu sosyal grup olma özelliğini yitirerek kitleye dönüşmektedir. Ayrıca tarım ve imalat önemini kaybederken bu toplumda hizmet sektörü ön plana çıkmıştır.

Toplumun temel odağı bilginin üretimidir. Teknolojik her değişimin toplumsal etkileri önemli derecede artmaktadır. Burada özellikle genel geçer ahlakın yerini bilimsel bilgiye dayalı yeni bir etik anlayışı almaya başlamıştır. Bu toplum tipinde bilgiyle alakalı meslek grupları, sosyal gruplar içinde üst sıralara taşınmıştır. İnsan ve insanın hür tercihleri her şeyin ölçüsü haline gelmiştir. Yani rasyonelleşme ve bireyselleşme süreçleri daha da baskın hale gelmiştir.

3.8. Dindarlığın Tanımı ve Boyutları

3.8.1. Dindarlığın Tanımlama Sorunu

Dindarlık çok boyutlu bir olgudur. Bu çok boyutluluğu kapsayacak şekilde tanımlar üretmek zordur. Dinin genel geçer niteliklerini merkeze alan bazı tanımlar yapılmıştır. Yine de dindarlık Allah ile deruni bir ilişki olduğu için tanımlar her zaman eksik bir yön barındırabilir. Zira din kutsalın bireysel ve deruni bir tecrübesidir. Her tecrübe farklı nitelikler barındırabilir. Yine dinin en temel nitelikleri dikkate alınarak dindarlık tanımlanmaya çalışılmıştır.

Himmelfarb için dindarlık, kişinin mensup olduğu dine ait inanç ve faaliyetlerle meşgul olma düzeyi, Roof'a göre ise bireyin doğüstü güçlere ilişkin inanç ve davranışlarının kurumsallaşmış ve kurumsallaşmamış şekilleridir.⁷⁸ Wach'a göre dindarlık dinin yaşanmasıdır.⁷⁹ Din gibi dindarlığın da hangi açıdan baktığınıza göre değişkenlik gösteren

⁷⁸ Murat Yıldız, **Ölüm Kaygısı ve Dindarlık**, İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2006, s. 83.

⁷⁹ Ünver Günay ve Celaleddin Çelik, **Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi**, Adana: Karahan Kitabevi, 2006, s. 22.

birçok tanımını bulunmaktadır. Ancak yine dinde olduğu gibi dindarlıkta da en kapsayıcı tanıma bakmak bunun için de dindarlığı tüm boyutlarıyla ele almak gerekmektedir. Fakat yine de tam anlamıyla yapılmış bir dindarlık tanımından söz etmek mümkün değildir.

Kurt, “İş Adamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme” eserinde çalışması için bir tanım denemesi yaparak dindarlığı şu şekilde tanımlamaktadır: “Her şeye rağmen bir tanım yapmamız gerekirse dindarlığı, bir kişinin mensubu olduğu dine ait inanç, ibadet ve sembollere ilişkin içten kabul, yoğunlaşma ve meşgul olma derecesi olarak tanımlanabilir.”⁸⁰

Aydınalp dindarlığı sosyolojik bir bağlamda şu şekilde değerlendirmektedir. “Dindarlık dinin metinlerine dayalı deruni bireysel tecrübelerle şekillenen sosyal bir inşa sürecidir. Dini sosyalleşmelerle hayat boyu yeniden üretilen, dolayısıyla değişken bir kimliktir. Herkesin aynı dini metinlerden beslenmesine rağmen dindarlıkların farklı olması iki temel sebeple açıklanır. Öncelikle insanlar dini metinlerden kendi anlayış, konum, tecrübe ve ihtiyaçlarına göre dini yorumlar yapma eğilimindedir. İkinci olarak bu yorumlar kültürel bir zeminde sosyal dinamiklerin etkisi altında şekillenir. Din tek olmakla birlikte dindarlıklar çoğul kimlikler şeklinde tezahür eder. Nitekim halk dindarlığı, kitabi dindarlık, mistik dindarlık, modern dindarlık, selefî dindarlık gibi dindarlık çeşitleri sosyal şartların etkisinde şekillenen dindarlık yorumlarıdır. Bütün dindarlık biçimlerinde dinin asli unsurları geçerli olmakla birlikte, dine ait emir, yasak ve tavsiyelerin ifade ediliş tarzları farklıdır. Dolayısıyla İslam evrensel, Müslümanlıklar ise evrensel niteliklerle mahalli özelliklerin bir kültürel bünyede milli bir terkip haline gelmesidir. Buradan kolayca anlaşılabileceği üzere İslam evrensel bir hakikat Müslümanlık tipi ise yoruma açık bir inşa sürecidir. Kutsal olan İslam’dır Müslümanlık değil. Üretilen Müslümanlık tipinin nihai hakikat olarak sunulması da dini hayat açısından ayrıca tartışılması gereken bir husustur.”⁸¹

3.8.2. Dindarlığın Boyutları

Dindarlık uzun yıllar tek boyutlu olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Batı’da bu durum ekseriyetle kiliseye devam, kiliseye bağlılık açısından ele alınmıştır. Bu tür tek kriterli

⁸⁰ Abdurrahman Kurt, **İş Adamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme**, Bursa: Emin Yayınları, 2009, s.22.

⁸¹ Halil Aydınalp, “**Yerel Bir Dünyevileşme Kavramı: Özek Dünyevileşmeler**”, **Sekülerleşme Tartışmaları**, Edt. Mehmet Ali Kirman-Volkan Ertit, İstanbul: Kadim Yayınları, 2019, s.156; Halil Aydınalp, **Din Sosyolojisi Teorileri Dersi**, Bahar Dönemi, 12.04.2017

araştırmalar oldukça sığ kalmıştır. İlk olarak Joseph Fichter dindarlığın birden fazla boyutla ele alınmasına ilişkin bir çalışma yapmaya çalışmıştır. Fichter'e göre Katolikler “gerçek dindar”, “şekilci dindar”, “kenarda dindar”, “kapalı dindar” olarak sınıflandırılmıştır.⁸² Din sosyolojisinde sıklıkla kullanılan bir başka boyutlandırma Wach tarafından yapılmıştır. Wach'a göre dindarlık üç boyutta ele alınabilir. Bu boyutlar akide, ibadet, cemaattir.⁸³

1960'lardan sonra tek boyutlu dindarlık ölçeklerinin yeterli olmadığı anlayışı daha da baskın olmaya başlar. ABD'de Lenski ve Glock dindarlığı çeşitli boyutları içinde ele alan ilk din bilimcilerdir.⁸⁴ Glock dindarlığı önce dört daha sonra bir ekleme daha yaparak beş boyutta ele almıştır. Dinler değişse bile bu boyutlar birçok dinde geçerliliğini korumaktadır. Bu boyutlar şu şekildedir özetlenebilir:⁸⁵

2.8.2.1. İnanç Boyutu

Bu bölüme başlamadan önce ilk olarak inanç kelimesini ve tanımını ele alınmıştır. İnanç kelimesi “inanmak” kelimesinden türetilmiştir. Arapça iman, itikat gibi kelimeler inanç kelimesine karşılık gelmektedir. İnanç kişinin teslimiyetle bir varlığa veya bir düşünceye bağlanmasına denir.

Dindar olan kişi ilahi varlıkla bir ilişki içindedir ve bu ilişki o varlığa olan inançtan ileri gelmektedir. Ayrıca dindar kişi belirli inançların sahibidir ve bu inançlar dindarlığın temelini oluşturmaktadır. İnanç, yaşantıda tüm şüpheleri kaldıran bir teslimiyet halidir.

İnanç öyle bir mefhumdur ki en ilkel dinlerde de en sistemli dinlerde de varlığını göstermektedir. İlkel olan dinlerde dinin pratikleri daha ön planda, semavi dinlerde ise inançlar daha ön plandadır.⁸⁶ Dünya dinlerinin tamamında inancı aynı şekilde ele almak mümkün değildir. Örneğin, İslam dininde inancın temelinde Tanrı kavramı yatarken Hinduizm'e baktığımızda net bir Tanrı anlayışı yoktur. Ancak Hinduizm'in de kendi içinde bir inanç anlayışı vardır.

82 M. Emin Köktaş, **Türkiye’de Dini Hayat**, İstanbul: İşaret Yayınları, 1993, s. 50.

83 Ünver Günay, Celaleddin Çelik, s. 30.

84 Ünver Günay, Celaleddin Çelik, s. 30.

85 M. Emin Köktaş, s. 53-54.

86 Ünver Günay, **Din Sosyolojisi**, İstanbul: İnsan Yayınları, 2000, s. 220.

Bu boyuta göre dindar kişi bir takım inanç ilkelerini bilmeli ve benimsemelidir. Bu inanç ilkeleri farklı dinlerde ve hatta aynı dinin içinde bile farklılık gösterebilir. Önemli olan kişinin kendi bakış açısına göre inanç ilkeleri ne ise onları benimsiyor oluşudur. Sahip olunan inancın sahip olan kişi açısından nasıl bir önem taşıdığı da inanç boyutuna dahildir.⁸⁷

2.8.2.2. İbadet Boyutu

Dinin temeli her ne kadar iman olsa da kişi sadece imanla yetinmez. İnsan olmanın getirdiğı bir gereklilik olarak insan inandığını hayatına yansıtmak ister. Bunu da dini pratikler yoluyla yapar. İnsanın inançlarını hayatına yansıtması ibadettir.

İbadetin sözlük anlamına bakacak olursak “kulluk etmek, boyun eğme, alçak gönüllülük, tapınma...” gibi anlamlara gelmektedir. Dini bir terim olarak ise ibadet, kişinin Tanrı’ya sevgi, saygı, itaat göstermesi ve O’nun rızasını kazanmak için bir takım eylemlerde bulunmasıdır.⁸⁸

İslam bilginlerine göre iman ve amel birbirini tamamlamaktadır. Yani inanç ve ibadet boyutu birbirinden ayrı düşünülemez. İman olmadan amel tek başına bir şey ifade etmeyeceğı gibi amel olmadan da iman tek başına bir şey ifade etmemektedir.⁸⁹

Bu boyut ilgili dine mensup kişinin yerine getirdiğı tüm pratikleri kapsamaktadır. Ayinler, dualar, oruç gibi akla gelebilecek tüm pratikler bu boyutun kapsamı içindedir.

2.8.2.3. Dini Tecrübe Boyutu

Bu boyut, dini duyguları ele alır. Hangi dinden olduğu önemli olmaksızın dini tecrübe kişide tezahür eden duygudur. Bu duygu kişiden kişiye değişebilir. Kimi insanda korku kimi insanda mutluluk, kimi insanda vecd hali ile gözükebilir önemli olan duygunun ne olduğu değil o duyguyu deneyimliyor olabilmektir.

87 Recep Yaparel, “Yirmi- Kırk Yaşlar Arası Kişilerde Dini Hayat ile Psiko-Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, 1987, s. 38.

88 Mustafa Sinanoğlu, "İbadet", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibadet#1-etimoloji-ve-tanim>, (14.05.2020).

89 Münir Koştaş, **Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış**, Ankara: TDV Yayınları, 1995, s. 13.

2.8.2.4. Dini Bilgi Boyutu

Dindar kişiden beklenen inandığı dinin temel öğretilerine ve temel metinlerine dair bilgi sahibi olmasıdır. Dolayısıyla bu boyut, dindar kişinin dininin temel inançlarını, metinlerini, öğretilerini bilmesini içermektedir. Bilgi boyutunu Y. Fukuyama ortaya atmış, Glock ise benimsemiştir.⁹⁰

İnanca dair bilgi sahibi olmadan inanılamayacağı için inanç boyutu ile bilgi boyutu birbiriyle yakından ilişkilidir. İncanın bilgiye dayalı olması bir zorunluluk değildir ancak unutulmamalıdır ki her dini bilgi bir inançtan ileri gelmektedir.⁹¹ Bilmeyen kişinin inanması söz konusu değildir. Az da olsa bilgiye ihtiyaç vardır. Fakat her bilen de inanacak diye bir kaide yoktur. Örneğin bir ateist dini konularda üst düzey bilgiye sahip olabilir ancak bu onu bir inanan yapmaya yetmez.

2.8.2.5. Dinin Etkilenme Boyutu

Bu boyut, ilgili dine mensup kişinin hayatını, dünya görüşünü bu dinin gerekleriyle ne kadar şekillendiriyor, günlük yaşantısına ne kadar aktarıyor olmasıyla ilgilidir. Diğer boyutlardan farklıdır. Kişinin diğer insanlarla ilişkilerinin dini inancından ne derece etkileniyor oluşu bu boyutta söz konusudur.

3.9. Din-Toplum İlişkisi

Dinler kişilerin şahsi tecrübeleri olarak varlığını sürdürürken aynı zamanda insanlar arası ilişkilere yansiyarak toplumsal bir tecrübe boyutuna evrilirler. Dinler toplumları etkileyip şekil verirken toplumlar da dinleri etkilemektedir. Asırlar boyunca din olgusunun insandan ve dolayısıyla toplumdan, insan olgusunun da dinden ayrı düşünülmesi söz konusu olmamıştır. Nitekim din ve toplum arasında tek yönlü değil karşılıklı ilişki söz konusudur. Bu sebeple çalışmamızda dinin toplum üzerine etkileri ve toplumun din üzerine etkileri ayrı ayrı ele alınacaktır.

90 Murat Yıldız, “Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma”, **Tabula-Rasa Felsefe&Teoloji Dergisi**, Yıl:1, Sayı:1, 2001, s. 30.

91 Tuğba Yürürdurmaz, “Üniversite Gençliğinin Dini Hayatının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Örneği”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2019, s. 10.

Din toplumun mu yoksa ferдин mi işidir sorusu da bu noktada akla gelmesi gereken sorulardan biridir. Bazı psikolojistlere göre din ferдин işi olmakla beraber sosyologlar yaptıkları çalışmalar sonucunda dinin sadece toplumun işi olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁹² Dinin sübjektif mi objektif mi olduğu konusunda tartışmalar sürmekle beraber bu çalışmadaki araştırmacılara göre din gibi çok boyutlu bir olgu hakkında sadece sübjektif veya sadece objektif demenin kısır kalacağı noktasındadır. Dinin sübjektif yönü onun duygu ve içsel yönünü, objektif yönü ise zaten toplumsal tezahür halindeki çok boyutluluğunu ifade eder. Din bireyi aşan bir sosyal tezahürdür. Sosyal tezahür olan din elbette karmaşıktır. Din sübjektif ve objektif yönleri içinde barındıran hem bireyde hem de toplumda varlığını sürdüren ve karşılıklı ilişkileri olan çok boyutlu bir olgudur.

Din ve toplum ilişkileri bağlamında bazı sosyologların görüşlerine bakılacak olursa ilk akla gelen isim Max Weber olacaktır. Weber dinleri iki başlık altında incelemektedir. Bunlardan ilki toplumda var olan düzensizlikleri kanunlar yoluyla daha düzenli hale getiren dinlerdir. Ona göre Protestanlık da bu grup içinde yer almaktadır. İkinci başlık ise toplumdaki düzensizliğe ve adaletsizliğe karşı sabırla yaklaşılması gerektiğini iddia eden ve bunun sonucu olarak mutluluk vadeden dinlerdir.⁹³ Weber'e göre bireyin ve toplumun davranışlarını anlayabilmek için dini dogmaları anlamak gerekmektedir. Bu durum özellikle ekonomik davranışlarda kendini göstermektedir.⁹⁴ Nitekim Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu kitabını da bunun üzerine kurmuştur. Dini zihniyetin iktisadi davranışları belirleme kapasitelerini ele almış; din-toplum ilişkisini din-iktisat ilişkileri açısından tahlil etmiştir. Weber, iddialı bir yaklaşımla da, kapitalizmin yükselişini Protestan etikte aramış, kapitalizmin doğuşu ile Protestan mezhepler arasında doğru bir orantı kurmuştur.⁹⁵

Durkheim fonksiyonel yaklaşımın öncülerindendir. Fonksiyonel yaklaşıma göre dini inançlar, normlar ve değerler toplumsal yapıdaki dengeyi sağlamaktadır.⁹⁶ Ayrıca ona göre din

⁹² Günay, s. 207.

⁹³ Max Weber, **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu**, Çev. Zeynep Aruoba, İstanbul: Hil Yayınları, 1997, s. 23-24.

⁹⁴ Raymond Aron, **Sosyolojik Düşüncenin Evreleri**, Çev. Korkmaz Alemdar, İstanbul, 1989, s. 368.

⁹⁵ Max Weber, **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu**, s.30vd.

⁹⁶ Hakkı Karaşahin, "Gördes ve Çevresinde Dini Hayat", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2006, s. 44.

toplumsal kurumların kaynağıdır.⁹⁷ Durkheim açısından bakıldığında din toplumsal birliği sağlamakta ve inananlar üzerinde standart davranışlar ortaya çıkararak bir sosyal kontrol mekanizması meydana getirmektedir. Ve de din insanın anlam arayışına cevap vererek hayata amaç kazandırmaktadır.⁹⁸

Marx ve Engels'e göre dini "yanlış bir dünya bilinci" olarak toplum üretmektedir. Bu düşünürlere göre din toplumsal şartların bir ürünüdür. Marx dinin halkın afyonu olduğunu ifade etmekte ve kişi dindeki şaşırtmacayı anladığı anda bu durumdan sıyrılma zorunluluğunu da anlamaktadır.⁹⁹

Wach'a göre dinin toplum üzerinde etkisi büyüktür. Eğer din ve toplum arasındaki ilişki incelenirse bu görülecektir.¹⁰⁰ O, dini tecrübeyi teorik, pratik ve sosyolojik olmak üzere üç şekliyle incelemiş ve ilk ikisinin tamamlanması için üçüncüye ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Dinin tabiatı gereği sosyal münasebetler inşa ettiğini söylemektedir.¹⁰¹ Ona göre din sadece ferdin içindeki bir tecrübe olarak kalırsa olaylar üzerine etki etmez. Din toplumsal bir etki meydana getirmek için objektifleşmelidir. Hareket, söz veya fiille somutlaşmalıdır.¹⁰² Bu konuda Geertz de benzer düşünmektedir. Nitekim ona göre bir din veya dindarlık eğer kolektif olarak gelişmezse, toplumsal bir aktarım söz konusu olmazsa var olamaz.¹⁰³

Wach, aile, kabile, soy ve millet gibi doğal birliklerin yanı sıra dernek, kulüp, ve mesleki kuruluşlar gibi sosyal grup ve kurumların da dinin etkisi altında olduğunu belirtmektedir. Ancak doğal birliklerde dinin birleştirici etkisinin sosyal grup ve kurumlara nazaran daha üst seviyede olduğunu söylemektedir.¹⁰⁴

İbn Haldun'a bakacak olursak coğrafyanın insanın kaderi olduğunu söylemekte ve kişinin dini ve ahlaki hayatı üzerinde de etkileri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca İbn Haldun

97 Bünyamin Solmaz, "Dinin Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri", **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:6, (1995), s. 125.

98 Daurjan Byerdymurat, "Moğolistan'ın Bayan-Ulgiy Kentinde Yaşayan Kazak Türklerinin Dini Hayatı", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İnönü Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Malatya, 2016, s. 30.

99 Şerif Mardin, **Din ve İdeoloji**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995, s. 44-45.

100 J. Wach, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. Battal İnandı, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1987, s. 17.

101 J. Wach, s. 54.

102 J. Wach, s. 49-50.

103 C. Geertz, **İki Kültürde İslam**, Çev. M. M. Şahin, İstanbul: Küre Yayınları, 2012, s. 31.

104 J. Wach, s. 19-20.

ekonomik koşulların da dini hayatı etkilediğini söylemektedir. O, fakirlerin zenginlere nazaran, köylülerin ise kentlilere nazaran daha dindar olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁵

Şerif Mardin'e göre ise İslamiyet ülkemizde insanların fikri yapısını etkileme mekanizmasına sahiptir. Dinler insanlara dünyayı ilgili dinin bakış açısından görme noktasında bir gözlük verirler. Onların günlük yaşantılarının hemen her veçhesinde bir vaziyet alış sunarlar. İslamiyet de böyledir.¹⁰⁶

3.9.1. Dinin Topluma Etkisi

Din en ilkel kültürlerden beri toplumun en küçük kurumu olan aileden başlamak üzere tüm soy, kabile ve boylarla ilişki halindedir. Din bu yapıların zihniyet dünyasını etkiler. Din kadın- erkek ilişkileri, aile hayatı, akrabalık ilişkileri gibi birçok ilişki türünü düzenler. Bu ilişkilerin yaşanma şekline birtakım ilkeler getirir.

İnanılan her din yeni bir zihin dünyasını da beraberinde getirir. Bu zihin dünyası yalnızca Tanrı-insan ilişkisini değil insan-insan ilişkisini de düzenlemektedir. Weber'e göre dinler böylelikle bir toplumsal ahlak ortaya koyarlar.¹⁰⁷ O, "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu" adlı eserinde Protestanlığın kapitalist ekonomik düzeni nasıl etkilediğini, hatta ortaya çıkardığını tartışmıştır.

Dinler birçok toplumsal kurumu etkilediği gibi devletleri de birçok açıdan etkiler. Bunun en belirgin örneği ilkel toplumlarda görülen hükümdar tanrılarıdır. Bunun haricinde çağdaş toplumlarda da din devlete etki etmektedir. Çok uluslu devletlerde din adeta bir yapıştırıcı görevi görmektedir.

Din kişilerde zihniyet oluşturduğu için bütün kültür alanlarına da sirayet edebilir. Bu noktada din ve kültürü birbirinden ayırmak kolay değildir. Bu durumun geçerliliği ilkel kültürlerde vardır. Kültürel seviye yükseldikçe kültür alanları arasındaki bağ zayıflar. Böylece kültürden uzaklaşma başladığı gibi dolayısıyla dinden uzaklaşma da başlamış olur.¹⁰⁸

105 Meryem Gümüş, "Simav'da Sosyal ve Dini Hayat", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya, 2014, s. 106.

106 Şerif Mardin, s. 48-49.

107 İhsan Çapcıoğlu, Niyazi Akyüz, **Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi**, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012, s. 48.

108 İhsan Çapcıoğlu, Niyazi Akyüz, s. 50.

Dinin sosyal işlevlerine bakacak olursak en önemli ve en çok anılan sosyal işlev olarak bütünleştirici özelliğini sıralanabilir. Kişinin bir gruba aidiyet duygusunu doyurmakta ve kuvvetlendirmektedir. Bu yolla bir sosyal bütünleşme işlevi görmektedir. Dinler inananlar için bir birleştirme unsuru iken aynı zamanda farklı dini anlayışa sahip olanlar için bir çatışma unsuruna dönüşebilmektedir. Dinlerin zengin bir fikri yapısı bulunmaktadır ve inananlarının dünyasını da bu fikri yapıya göre kurmaktadır. Din inananlarına bir zihniyet dünyası sunmakta ve kişi hayatı bu zihniyet dünyasına göre yaşamaktadır.¹⁰⁹ Dini zihniyet etkisini ekonomi, siyaset, eğitim gibi birçok alanda göstermektedir. Max Weber Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu adlı eserinde dinin ekonomi üzerindeki etkilerini incelemiştir.

Dinin bir diğer sosyal işlevi kurum ve topluluk olarak kendini sosyal ve politik alanda göstermesidir. Dini kurum ve gruplar üyelerine hem sosyalleşme imkanı sağlamak hem de bir kimlik kazandırmaktadır. Bu gruplar kimi zaman toplumla çatışmakta kimi zaman da uyumlu bir şekilde varlığını sürdürmektedirler.¹¹⁰

Dinin sosyal işlevlerinden biri de kültürleri etki alanı altına almasıdır. Din kültürün bir alanını değil bütün alanlarını etkileyen üst bir unsurdur. Kültürler değişebilmekte din ise sabit kalmaktadır. Ancak dindarlık biçimleri değişmektedir. Ayrıca dinler bir sosyal kimlik unsurudur. Topluluklara niçin var olduklarına dair bir şuur vermekte ve onlara hedef ve idealler vererek toplumsal hayatı anlamlı kılmaktadırlar. Bunun dışında ise dinlerin bir sosyal kontrol mekanizması da vardır. Bu mekanizma kişiye hem içten hem de dıştan itaat ettirir. Dış kontrol mekanizmasında bir meşrulaştırma fonksiyonu vardır.¹¹¹

Dinlerin önemli bir diğer işlevi ise toplumsal değişimi desteklemesi ve değişime karşı direnmesidir. Dinler hem değişimi destekleyebilir hem değişime karşı direnebilir hem de kendi sınırlarına çekilerek kendileri için bir izolasyon ortaya çıkarabilirler. Ayrıca dinlerin önemli işlevlerinden biri de kültürü koruması ve devam ettirmesidir. Din kültürün nesilden nesile aktarımını sağlar.¹¹² Sömürge altında olan bir grup eğer dinini koruyabilirse önemli ölçüde kültürün aktarımı sürecektir.

109 Halil Aydınalp, **Gerede'de Dini Hayat**, İstanbul: Gerede Belediyesi Kültür Yayınları, 2012, s. 110-112.

110 Abdurrahman Kurt, **Din Sosyolojisi**, Bursa: Dora Yayınları, 2011; Halil Aydınalp, **Din ve Dünyevileşme**, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2018.

111 Halil Aydınalp, **Din ve Dünyevileşme**, s. 170.

112 Halil Aydınalp, **Din ve Dünyevileşme**, s. 172-173.

3.9.2. Toplumun Dine Etkisi

Freyer'e göre toplumun dini etkilemesine örneklerden biri çiftçilikle uğraşan toplumlarda verimlilik ve bereket tanrısı gibi tanrıların varlığının söz konusu olmasıdır. Bu noktada halk dinleri ile yüksek dinleri yani tek tanrılı dinleri ayırmak gerekir. Freyer'in bahsettiği durumda halk dinlerinde inanç ekonomik durum, maddi hayat ve sosyal hayatın etkisinde kalmaktadır. Yüksek dinlerde ise bu durum halk dinlerinde olduğu kadar keskin değildir.¹¹³

Toplumun dine etkisini anlayabilmek için yukarıda Freyer'den de verilen örnek gibi ilkel dinler ve evrensel dinlerin farklarını ortaya koymak gerekir. Nitekim toplum ilkel dinlerde dini daha çok etkilerken evrensel dinlerde bu etki daha azdır. Evrensel dinler bir yayılma amacı güttükleri için bütün insanlara hitap söz konusudur ve bu da dinin kimi zümrelerden etkilenmesini daha zor hale getirmektedir. Doğan her din içine doğduğu toplumun etkisi altındadır. Örneğin İslam dininde temizliğin bu denli öne çıkarılmış olma sebepleri arasında o dönemdeki Arap toplumunun temizliğe önem vermemesi ve bölge şartlarından dolayı suyun az bulunması etkilidir denilebilir.

Toplumun dine etkisi dinin ortaya çıkışı noktasında değil ritüellerde ve inançlarda kendini göstermektedir. Ataerkil toplumlarda erkek tanrılara, anaerkil toplumlarda ise dişi tanrıçalara rastlanması buna örnek olarak gösterilebilir.¹¹⁴

Şüphesiz toplumsal çevre din üzerinde etkilidir. Okuma-yazma oranı arttıkça dinlerin yayılma oranının arttığı görülmektedir. Tıpkı bunun gibi doğal çevre de din üzerinde etkili bir faktördür. Örneğin Sami dinleri ay tanrısını önemsemişlerdir çünkü göçebeler güneşten etkilenmemek için geceyi tercih etmişlerdir.¹¹⁵

Materyalizme göre dinleri üretim ilişkileri şekillendirmektedir. Marx'a göre dinler insan ve toplum ilişkisinden meydana gelmektedir. O dini şu şekilde tarif eder: “Din bunalan

113 Hans Freyer, **Din Sosyolojisi**, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1964, s. 66.

114 Mustafa Keskin, “Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, 2004, Sayı: 2, s. 17.

115 Joahim Wach, **Din Sosyolojisine Giriş**, çev. B. İnandı, Ankara, 1987, s. 31-33; Abdurrahman Güneş, “Sosyolojik Olarak Din,” **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 1, s. 161.

insanların rahatlamasıdır, kalpsiz bir dünyanın kalbi, ruhsuz bir çağın ruhudur, halkın afyonudur.” Materyalizme göre tüm ilişkiler ekonomiye göre şekillenmektedir.¹¹⁶

3.9.3. Geleneksel Toplum ve Din

Geleneksel toplumun üyeleri ihtiyaçlarını tabiatın insana sunduklarından karşılarlar. Onları çok az bir şekilde işlerler. Ekonomileri kendi kendilerine yetecek seviyededir. Teknoloji noktasında ise yine oldukça arkaik bir yapıya sahiptirler. Geleneksel toplumlarda basit bir iş bölümü mevcuttur ve üretim sınırlıdır. Sosyal hareketlilik de sınırlı bir seviyededir.¹¹⁷ Durkheim’ın bu konudaki tanımı “ekonomik faaliyetler bakımından basit, halkı çiftçi ve köylülerden oluşan, aynı tür üretim yapan, aynı şeylerle ilgisi olan kimselerin oluşturduğu toplum” şeklindedir.¹¹⁸

Geleneksel toplum kutsal olanla sıkı bir bağ halindedir. Hal böyle iken toplumda kutsal olanla kutsal dışı olan iç içe geçmiştir. Toplumun bütün seviyeleri kutsalla ilişkisi olmasa bile aynı zamanda dini bir anlam taşımaktadır. Geleneksel toplumun temel değerleri dinin kutsallıkları üzerine kuruludur ve günlük hayatın akışı içinde dini ve sosyal anlam taşıyan bayramlar ve törenler yer almaktadır. Geleneksel toplumlarda kişiler üzerinde sosyal kontrol önemli bir yer sahibidir. Ayrıca kişiler geleneksel toplumun normalarına uymak durumundadır. Geleneksel toplumda inanç ve ibadet noktasında tam bir birlik ve beraberlik mevcuttur. Toplumun her kesiminden insan bu inanç ve ibadetlere riayet etmektedirler. Bu toplumda dinin en önemli fonksiyonlarından biri muhafazakarlıktır. Din, kültürün ve ahlakın koruyucusu konumundadır ve toplumdaki kişiler tüm problemlerinde çözümü dinde ararlar. Ayrıca bu tip toplumda din adamı ciddi bir sosyal otoritedir.¹¹⁹

Geleneksel toplum yapısında siyasi meşruiyet de dine dayanmaktadır. Dini olarak homojen bir toplum yapısı görülmektedir. Ayrıca feodal bir ekonomik yapı ve aristokrat sınıf hakimdir.¹²⁰

116 Güneş, “Sosyolojik Olarak Din,” s. 162.

117 Üner ve Günay, **Din Sosyolojisi**, s. 394-395.

118 Ünver Günay, **Din Sosyolojisi Dersleri**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1993, s. 23.

119 Üner Günay, **Din Sosyolojisi**, s. 395-396.

120 Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, **Din Sosyolojisi**, s. 175.

Mevcut çalışmanın inceleme alanı olan Oğuzeli ilçesinin de araştırmacı tarafından geleneksel toplum özelliği gösterdiği öngörülmüştür. İlçe tam bir tarım toplumudur. Üretim sınırlı ve sanayileşme azdır. Dini açıdan homojen bir yapı söz konusudur. Kişiler toplumun normlarını çok önemsemekte ve toplumsal kabuller ciddi bir sosyal kontrol görevi icra etmektedir. Ayıplanma, günah-sevap kavramları toplumsal hayatta önemli yer sahibidir.

3.9.4. Geçiş Toplumu ve Din

Sjoberg “geçiş halindeki kent” kavramını ortaya atmıştır. Onun teorisine göre “sanayi öncesi kent”, “geçiş halindeki kent” ve “sanayi kenti” şeklinde üç tip vardır. Bu şehir tipi Türkiye’de kasabaların anlaşılması için önemlidir. Nitekim Kıray, Erkul gibi isimler de kasabaları bu tip içinde değerlendirmişlerdir.¹²¹

Tranzisyonel de denilen geçiş toplumları geleneksel ve modern arasında git gel yaşayan ne geleneksel toplumun ne de modern toplumun özelliklerini tam olarak taşımayan toplumlara denilmektedir. Sanayileşme, şehirleşme, eğitim-öğretim, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve bunların beraberinde getirdiği birtakım değişimler geleneksel toplumları tüm dünyada kökünden sarsmıştır. Ancak dünyanın her yerinde aynı hızda olmamıştır. Bu gelişme ve değişimler dünya toplumlarını geçiş toplum özelliği göstermeye sürüklemiştir. Tranzisyonel toplumlardaki eski-yeni dikotomisi birçok toplumsal krizi de yanında getirmiştir. Bu krizlere ekonomik ve kültürel dengesizlikler, çarpık kentleşme, işsizlik, örf ve adetlerde zayıflama, toplumsal dayanışmada zayıflama gibi durumları örnek verilebilir. Böyle bir toplumsal çatışma durumunda “eski” dini bir formla modernitenin karşısına çıkmaktadır.¹²²

Geçiş toplumları gelenek veya moderne yöneliş anlamında net bir duruş göstermezler. Kimi durumlarda gelenekler zayıflayıp sekülerleşme eğilimi görülürken kimi durumlarda da geleneğe bağlılık söz konusudur. Sanayileşmeyle beraber dindarlığın zayıflayacağı görüşü hakim olmakla beraber tranzisyonel toplumlarda geleneksel dindarlık formlarında bir artış da görülebilmektedir.

121 Hakkı Kardeş, “Gördes ve Çevresinde Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2006, s. 28-29.

122 Üner Günay, **Din Sosyolojisi**, s. 407.

Tönnies'in de dediği gibi “cemaat” tipi ilişkiden “cemiyet” tipi ilişkilere yönelen modern dünyanın en büyük sorunlarından biri uyumdur. Geçiş toplumları da bu sorunu çok sancılı bir şekilde yaşamaktadır. Bu durumun en sancılı alanı dindir. Bu toplumlarda henüz dinin kişisel ve toplumsal hayatta nereye konulacağı belirsizdir.¹²³ Tranzisyonel toplumlarda din eski konumunda olmasa da çok köklü bir yere sahiptir. Din bu toplumlarda bir denge unsurudur.

Görüldüğü üzere geçiş toplumlarında din konusu girift bir sosyolojik problemdir. Türkiye’de bu konuyla ilgili daha fazla çalışma yapılmalı ve bu çalışmalar yapılmadan da birtakım genellemelere varılmamalıdır.

3.9.5. Modern Toplum ve Din

“Modernus” latince bir kavramdır ve bu sözcüğün tarihi eski putperest inanç ile yeni gelen Hristiyanlık arasında ayırım yapmak için kullanıldığından milattan sonra beşinci yüzyıla kadar dayanmaktadır. Modernitenin bir dönem olarak ne zaman başladığıyla ilgili çeşitli görüşler vardır. Kimi görüşlere göre Fransız ihtilali, Rönesans ve Reformla başlamıştır. Kimi görüşlere göre Augustin’in bireycilik felsefesiyle başlamıştır. Toybee’nin görüşüne göre modernite Atlantik Okyanusu’nun Avrupa kıyılarındaki toplumlara dayanmaktadır.¹²⁴

Modernleşmenin temel özelliklerinden biri rasyonelleşmedir. Toplumda kurumsal alanlar kısımlara ayrılmıştır.¹²⁵ Rasyonelleşme beraberinde sekülerleşmeyi de getirmektedir. Bilimsel yasaların toplumsal hayatta daha çok yer alması ve bilime olan güvenin artmasıyla dinsel modern toplumlarda toplumsal alanın dışında kalmaya başlamıştır. Modernleşmenin önemli bir özelliği de bireysellik ve özelleşmedir. Weber bu konuda bireyselliğin insan için bir özgürlük alanı ortaya çıkarmadığını tersine onu bir kafese mahkum ettiğini ifade etmektedir. Modernleşme ile toplumsal değerlerde zayıflamalar da meydana gelmiş dini değerler yerine

123 Üner Günay, **Din Sosyolojisi**, s. 410.

124 Inger Furseth, Pal Repstad, **Din Sosyolojisine Giriş**, Çev. İhsan Çapcıoğlu-Halil Aydınalp, Ankara: Birleşik Yayınevi, 2011, s. 145.

125 Thomas Luckmann, “Modern Toplumda Din”, çev. M.Emin Köktaş, **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 5, s. 433.

alternatif modern değerler üretilmiştir. Yerine alternatif üretilmeyen değerler konusunda ise kişiler bir anlam problemi yaşamışlardır.¹²⁶

Modern toplumda geleneksel toplumdan farklı olarak teknik ve sanayi oldukça gelişmiş durumdadır. Alet insanın emrine sunulmuş bir yapıdadır ve geleneksel tarım toplumundan farklı olarak toplumu tehdit eden şey kıtlık değil aşırı üretimdir. Ayrıca modern toplumda sosyal organizasyon karmaşıktır. Aile gibi kurumlar yeni fonksiyonlar icra etmektedir. Aile ve akrabalık bağının yerini dernek ve sendika gibi teşekküller almıştır. Modern toplumun en önemli özelliklerinden biri de kutsal olanla olmayanın net bir şekilde ayrılmış olması yani sosyal farklılaşmanın ileri seviyede olmasıdır. Bu toplumda dinin konumu geleneksel toplumdaki gibi değildir. Geleneksel toplumda din sosyal hayatın merkezinde iken modern toplumda ferdileşmiştir ve bunun yanında dine olan rağbet azalmıştır. Kitle iletişim araçları, sanayileşme, eğitim-öğretim, kentleşme, ulaşımın yaygınlığı gibi etmenler modern toplumun temel dinamikleridir. Bu dinamikler toplumu etkilemekte ve değişime kapı aralamaktadır. Modern toplumda sanayide çalışan işçilerin diğer meslek gruplarına nazaran dine karşı daha soğuk olduğu görülmektedir. Max Weber de bu durum üzerinde durmuştur ve bu durumun dinin üst tabakaların konumunu meşrulaştırmasından kaynaklandığını ifade etmiştir.¹²⁷

Modern toplumda dinin yeniden dirildiğini söyleyen görüşler de mevcuttur. Bazı görüşlere göre ise dine dönüş yoktur çünkü dinden ayrılma hiç olmamıştır. Tüm bu görüşlere ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Modern toplumda dinin bir dönüşüm gösterdiği aşîkardır.

126 Hazal Develi, “Modern Toplumda Batıl İnançlar ve New Age Akımı,” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji Bilim Dalı, 2019, s. 19-22.

127 Ünver Günay, **Din Sosyolojisi**, s. 396-401.

4. OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYATIN NİCEL VERİLERE GÖRE ANALİZİ

4.1. Araştırmaya Katılanların Sosyal Kimliği

4.1.1. Uygulama Yapılan Yer

Tablo 4.1.
Uygulama Yapılan Yer

	Frekans	Yüzde
Oğuzeli ilçe merkezi	155	40,2
Oğuzeli'nin köyü	231	59,8
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılanların 5'te 2'si Oğuzeli ilçe merkezinden geri kalanlar ise Oğuzeli'nin çeşitli köylerindendir. İlçenin köylere göre nüfus dağılımına baktığımızda da köylerin toplam nüfusunun ilçe merkezi nüfusundan daha fazladır.

4.1.2. Cinsiyet

Tablo 4.2.
Cinsiyet

	Frekans	Yüzde
Erkek	202	52,3
Kadın	184	47,7
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılan erkek ve kadınların oranı yaklaşık yarı yarıyadır. İlçenin nüfusunda da kadın ve erkek oranı hemen hemen yarı yarıyadır. İlçede nüfusa kayıtlı 16.277 erkek, 15.602 kadın bulunmaktadır.

4.1.3. Yaş

Tablo 4.3.
Yaş

	Frekans	Yüzde
16-25 arası	258	66,8
26-35 arası	44	11,4
36-45	55	14,2
46-55	18	4,7
56-65 arası	8	2,1
66 ve üstü	3	0,8
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılanlar en fazla 16-25 yaş aralığındadır (Her 3 kişiden 2'si). Ayrıca her 10 kişiden 9'unun 45 yaş altında olduğu söylenebilir. Örneklem oldukça genç seçilmiştir.

İlçede de 66 yaş ve üzeri nüfus genç nüfusa nazaran oldukça azdır. Örneklemen genç olması sosyal hayat ve dini hayatla ilgili sorularda geleneksel yapının kırılıp kırılmadığı noktasında veri sunacaktır.

4.1.4. Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer

Tablo 4.4.
Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer

	Frekans	Yüzde
Köy	210	54,4
İlçe	119	30,8
İl	28	7,3
Büyükşehir	18	4,7
Yurtdışı	11	2,8
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılanların yarısından fazlası, hayatlarının büyük çoğunluğunun köyde; diğer bir büyük çoğunluk (her 10 kişiden 3'ü) ise ilçede geçtiğini söylemiştir.

Bölgede tarım oldukça yaygındır. Bundan dolayı bölge dışarıya göç vermemektedir ve köy nüfusu ilçe merkezi nüfusundan fazladır. Araştırmaya da bu şekilde yansımıştır.

4.1.5. Eğitim Durumu

Tablo 4.5.
Eğitim Durumu

	Frekans	Yüzde
Okuryazar değil	10	2,6
Okuryazar	6	1,6
İlkokul	43	11,1
Ortaokul	43	11,1
Lise	245	63,5
Yüksekokul-Fakülte	36	9,3
Yüksek Lisans-Doktora	3	0,8
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (her 10 kişiden 9'u) en az lise okumakta

veya mezunudur. Bununla birlikte, araştırmaya katılan her 10 kişiden 1'inin yüksekokul-fakülte mezunu olduğu da görülmektedir.

Araştırmaya katılanların çoğunun en az lise okuyor/mezun olması anket sorularının doğru anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Anketin doğru sonuç vermesi için örneklem bu şekilde tercih edilmiştir.

4.1.6. Medeni Durum

Tablo 4.6.
Medeni Durum

	Frekans	Yüzde
Evli	109	28,2
Bekar	266	68,9
Dul	5	1,3
Boşanmış	6	1,6
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılan her 3 kişiden 2'si bekar, yaklaşık her 10 kişiden 3'ü ise evlidir. Her üç kişiden ikisinin bekar olma sebebi örneklemin genç seçilmiş olması ve öğrencilerin yoğunlukta olmasıdır.

4.1.7. Meslek

Tablo 4.7.
Meslek

	Frekans	Yüzde
Çiftçi	24	6,2
Ünvanlı memur	19	4,9
Ünvensiz memur	9	2,3
İşçi	27	7,0
Zanaatkar	7	1,8
Esnaf/ Ticaret erbabı	12	3,1
Serbest meslek	5	1,3
Ev hanımı	60	15,5
Öğrenci	223	57,8
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%57,8'i) öğrencidir. Sonrasında %15,5 oranıyla ev hanımları, %7 oranıyla işçiler ve %6,2 oranıyla çiftçiler gelmektedir. Tarık

Güvendi'nin bölgede 2008 yılında yaptığı Geleneksel Yapının Kırılma Sürecinde Dindarlık isimli çalışmasında da örneklem grubunun büyük çoğunluğu öğrenciler arasından seçilmiştir. Grubun öğrenci ve genç olması modern hayatın dindarlık üzerindeki etkilerini ölçmede veri sunacaktır.

Araştırmada çiftçi oranının düşük olma sebebi ilçe merkezindeki toprakların bir ailenin geçimini sağlayamayacak kadar bölünmüş olmasıdır. Çiftçilik ilçe merkezinde değil köylerde yaygındır.

4.1.8. Gelir Durumu

Tablo 4.8.
Gelir Durumu

	Frekans	Yüzde
Alt	28	7,3
Alt orta	61	15,8
Orta	225	58,3
Üst orta	59	15,3
Üst	13	3,4
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılan her 5 kişiden 4'ü en az orta gelir düzeyinde olduğunu söylemiştir. Üst gelir düzeyinde olduğunu söyleyenlerin oranı ise sadece %3,4'tür.

Dindarlık araştırmalarında gelir düzeyi ve dindarlığın ters orantılı olduğu varsayılmaktadır. Ancak bu bölgede geleneksel dindarlığın hakim olduğu varsayılmaktadır ve gelir düzeyi yüksek insanlar genel olarak toprak zenginidirler. Toprak zenginleri köylerde yaşayan o toprağı ekip biçen bizzat toprak üzerinde çalışan insanlardır. Dolayısıyla çoğunlukla halktan kopuk bir zenginlik söz konusu değildir.

4.1.9. Evde Yaşayan Kişi Sayısı

Tablo 4.9.
Evde Yaşayan Kişi Sayısı

	Frekans	Yüzde
1	8	2,1
2	14	3,6
3-4	108	28,0
5-8	238	61,7
9 ve üstü	18	4,7
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (her 5 kişiden 3'ü) evde 5-8 arası kişi yaşadığını söylemiştir. Evde 3 veya 4 kişi yaşadığını söyleyenlerin oranı ise %28'dir.

Bölgenin geleneksel aile tipi düşünüldüğünde tabloda görüldüğü gibi geniş aile olduğu tespit edilmiştir. Bunların çoğunun geniş aile olma nedeninin geleneksel yapı olarak düşünüldüğü gibi bazılarında geniş olma nedeni ekonomik yetersizliktir. Bu bağlamda baktığımızda ekonominin ailede yaşayan birey sayısını ve birlikte yaşama koşullarını etkilediği düşünülmektedir.

4.1.10. Din Eğitimi Alma Durumu

Tablo 4.10.
Din Eğitimi Alma Durumu

	Frekans	Yüzde
İmam Hatip Lisesi	16	4,2
Kur'an Kursu	57	14,8
Cami	119	30,9
Aile	87	22,6
Okullardan	99	25,7
Dini gruplardan	3	0,8
Din eğitimi almadım	4	1,0
Toplam	385	100,0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (her 10 kişiden 3'ü) din eğitimini camide aldığını söylemiştir. Sonrasında %25,7 oranıyla okullardan, %22,6 oranıyla aileden ve %14,8 oranıyla Kur'an Kursu'ndan yanıtı gelmiştir.

Bölgede geleneksel dindarlık hakim olduğu için çoğunluk din eğitimi yaz kuran kurslarına giderek camilerden almıştır. Ancak bölgede hem diyanetin hem de çeşitli cemaatlerin yatılı kuran kurslarının sayısı bölge nüfusuna göre oldukça fazladır. Örneklemin çoğunluğunun Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda okuyan lise öğrencileri arasından seçilmiş olması din eğitimi kuran kursundan alma oranını düşürmüştür. Din eğitimi Kuran Kursu'ndan alanlar genellikle liseyi örgün okumamaktadır ve araştırmada kuran kursu öğrencilerine ulaşamamıştır.

4.1.11. Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumu

Tablo 4.11.
Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumu

	Frekans	Yüzde
Çok dindar	54	14,0
Dindar	227	58,8
Dinle az ilgili	94	24,4
Dinle hiç ilgisi yok	1	0,3
Din karşıtı	10	2,6
Toplam	386	100,0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%58,8'i) kendini dindar olarak tarif etmektedir. Her 4 kişiden 1'inin kendini dinle az ilgili görmesi dışında; 10 kişinin kendini din karşıtı olarak tanımlaması dikkat çekicidir.

Örneklemin büyük çoğunluğu her ne kadar kendini dindar olarak tanımlasa da gözlemlerimiz doğrultusunda bu tanımlamanın inanç boyutuna dair bir tanımlama olduğunu söyleyebiliriz. Grubun dindarlık tanımı inanç ve özellikle de ibadet boyutuyla sınırlıdır. Ancak burada dindarlık değerlendirmesi inanç boyutuna göre yapılmıştır.

4.1.12. Nikah Şekli

Tablo 4.12.
Nikah Şekli

	Frekans	Yüzde
Dini nikah	3	2,6
Resmi nikah	10	8,6
Hem dini hem resmi nikah	103	88,8
Toplam	116	100,0

Araştırmaya katılanların 10’da 9’u, eşiyle hem dini hem de resmi nikahla evlendiğini söylemiştir. Bölgede eşiyle yalnızca dini nikah yapanların oranının düşük olması az da olsa modernliğe işaret etmektedir.

4.1.13. Eşinizle Aranızdaki Yakınlık Durumu

Tablo 4.13.
Eşinizle Aranızdaki Yakınlık Durumu

	Frekans	Yüzde
Yakın akraba	31	26,7
Uzak akraba	24	20,7
Akraba değil, hemşehri	43	37,1
Akraba veya hemşehri değil, başka bölgeden	17	14,7
Yurtdışından, Müslüman değil	1	0,9
Toplam	116	100,0

Araştırmaya katılanların %37,1’i eşinin akrabası değil de hemşehrisi olduğunu söylemiştir. Sonrasında %26,7 oranıyla eşinin yakın akraba; %20,7 oranıyla uzak akraba ve %14,7 oranıyla eşinin akraba ya da hemşehri değil de başka bölgeden olduğu söylenmiştir.

Bölge geleneksel yapısında her ne kadar kırılmalar olsa da çoğunlukla bu yapıyı korumaktadır. Evliliklerin de dışarıdan yapılmaması büyük çoğunlukla akraba veya hemşehri olanlardan yapılması bu durumu net bir şekilde yansıtmaktadır.

4.2. Dini Hayatın Tasviri

4.2.1. İnanç Boyutu

Tablo 4.14.
İman Esasları Ortalamaları

KMO= 0,890 Alfa a= 0,859 $\chi^2= 1404,918$ p= 0,000 Açıklanan Varyans= %66,1				
	N	M	SD	MaddeYükü
1.Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir.	386	4,91	0,35	0,770
2.Melekler vardır.	386	4,87	0,44	0,722
3.Kur’an’ı Allah tarafından gönderilmiş ilahi bir kitaptır.	386	4,90	0,35	0,751
4.Hz. Muhammed Allah’ın kulu ve son peygamberidir.	386	4,90	0,38	0,791
5.Kıyamet günü ve ölümden sonra hayat vardır.	386	4,70	0,69	0,404
6.Kader haktır. (vardır)	386	4,74	0,56	0,537

Tablo 4.14'teki ortalamalar dikkate alındığında Allaha, Meleklerle, Kur'an-ı Kerime ve Hz. Muhammed'e iman; Kıyamete ve Kadere imana nazaran daha yüksek ortalamalara sahip olduğu göze çarpmaktadır. Standart sapma değerleri göz önüne alındığında ise Allah'a ve Kur'an-ı Kerim'e iman konusunda ankete katılan kişilerin (std. sapma değeri çok düşük olduğu için) daha benzer yanıtlar verdiği; Kıyamete iman konusunda ise görüşlerin ayrıldığı görülmektedir.

Kadere ve kıyamete iman konularında diğer iman konularına nazaran daha düşük yüzdeler çıktığını görüyoruz. Aydınalp'ın Din ve Dünyevileşme isimli Kıbrıs üzerine yapılmış olan çalışmasında da benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır.¹²⁸ Kadere ve kıyamete iman noktasındaki bu şüpheli tavrın sebebinin somut verilere dayanmayan alanlar olduğu için ve insanların bu konularda düşündüklerinde ve sorguladıklarında tatmin edici cevaplar edemedikleri olduğunu söylenebilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı dindarlık araştırmasına bakıldığında ise kaza ve kadere inanma oranı %97-98lerde seyretmektedir.¹²⁹ Bu çalışma 2013 yılında yapılmıştır ve bizim çalışmamıza bakarsak geçen yedi yıl içerisinde kaza ve kader konusunda insanların aklındaki şüphelerin belirginlik göstermeye başladığı görülmektedir.

Tablo 4.15.
İman Esaslarına Katılım

	Allah'a İman		Meleklerle İman		Kur'an'a İman		Hz Muhammed'e İman		Kıyamete İman		Kadere İman	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Hiç katılmıyorum	1	0,25	1	0,3	1	0,3	1	0,3	1	0,2	1	0,25
Katılmıyorum	-	-	2	0,5	-	-	-	-	7	1,8	1	0,25
Kararsızım	1	0,25	3	0,7	1	0,3	4	1	23	6,0	13	3,4
Katılıyorum	29	7,5	35	9,1	31	8,0	27	7,0	44	11,4	69	17,9
Tamamen katılıyorum	355	92,0	345	89,4	353	91,5	354	91,7	311	80,6	302	78,2
Toplam	386	100,0	386	100,0	386	100,0	386	100,0	386	100,0	386	100,0

¹²⁸ Halil Aydınalp, s. 242.

¹²⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye'de Dini Hayat Araştırması, 2014, <https://serdargunes.files.wordpress.com/2013/08/tc3berkiye-de-dini-hayat-arastirmasi-2014.pdf>, (20.06.2020), (s.29)

Tablo 4.15’te, 6 temel İslam inanç esasına katılım oranları verilmiştir. Örneklemden elde edilen verilerden hareketle, araştırma bölgesinde Allaha ve Kur’an-ı Kerim’e iman oranı %99,5, Meleklerle iman oranı %98,5, Hz. Muhammed’e iman oranı %98,7, Kıyamete iman oranı %92, Kadere iman oranı ise %96,1’dir. Ayrıca örneklemimizde Kıyamete inanmayan %2’lik (8 kişi) bir bölüm de bulunmaktadır.

Kadere ve kıyamete iman konusunda tereddütlerin yaşlılara nazaran gençlerde daha yoğun olduğu düşünülmektedir. Yaş ortalaması yükseldikçe bölgede geleneksel dindarlık yaşama oranı artmaktadır. Geleneksel dindarlıkta imana dair konuları sorgulamadan kabul, deyim yerindeyse taklidi iman söz konusudur. Gençlerde ise kıyamet ve kader konusunda kötülük problemini sorgulama, kaderle ilgili yanıtlardan tatmin olamama gibi sebeplerden ötürü iman ortalamaları düşmektedir.

4.2.2. İbadet Boyutu

Tablo 4.16.
İbadet Esasları Ortalamaları

KMO= 0,705 Alfa a= 0,751 x ² = 490,612 p= 0,000 Açıklanan Varyans= %58,2				
	N	M	SD	Madde Yüğü
1.Arapçasından Kur’an okumayı biliyorum.	386	3,80	1,38	0,559
2.Ne sıklıkla Kur’an okursunuz?	386	2,78	1,19	0,708
3.Beş vakit namaz kılma sıklığınız	386	2,89	1,39	0,499
4.Cuma namazı kılar mısınız?	202	4,14	0,99	0,535
5.Ramazan orucunu ne kadar güçlük çeksem de tutarım.	386	4,49	0,89	0,552
6.İmkanınız olsa hacca gider misiniz?	386	4,60	0,98	0,739
7.İmkanım olduğunda kazancımı her yıl düzenli olarak hesaplar zekatımı veririm.	386	4,38	1,10	0,577
8.İmkanınız olsa kurban keser misiniz?	386	4,78	0,71	0,540
9.Teravih namazı kılar mısınız?	386	3,67	1,30	0,417
10.Bayram namazı kılar mısınız?	201	4,73	0,73	0,621
11.Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz?	386	4,23	1,02	0,558
12.Zor zamanlar dışında da dua ederim.	386	4,44	0,90	0,678

Tablo 4.16’daki ortalamalar dikkate alındığında imkan olursa kurban kesme, bayram namazı kılma, imkan olursa hacca gitme, ramazanda oruç tutma, zor zamanlar dışında da dua etme, imkan olursa zekat verme, mübarek gün ve gecelerde ibadet etme ve erkekler için Cuma namazı kılmanın; Arapçasından Kur’an okumayı bilme, teravih namazı kılma, beş vakit namaz kılma ve Kur’an okuma sıklığına nazaran daha yüksek ortalamalara sahip olduğu göze

çarpmaktadır. Standart sapma değerleri göz önüne alındığında ise imkân olursa kurban kesme ve bayram namazı kılma konularında ankete katılanların daha benzer yanıtlar verdiği; Arapçasından Kur'an okumayı bilme ve beş vakit namaz kılma konularında ise görüşlerin ayrıldığı görülmektedir.

İmkân olursa kurban kesme, ramazanda oruç tutma, zor zamanlar dışında da dua etme, imkân olursa zekat verme, mübarek gün gecelerde ibadet ve erkekler için Cuma namazı kılma gibi ibadetler beş vakit namaz kılma ve Kuran okuma gibi ibadetlere nazaran yükümlülüğü daha az olan daha kolay ibadetlerdir. Bu sebeple o ibadetlerin yerine getirilme oranı diğerlerinden fazla çıkmıştır. Ayrıca insanların “imkân olursa yaparım” gibi ibareleri henüz yaşamadıkları için “yaparım” şeklinde beyan etmeleri kolaydır. Bu sebeple “imkân olursa yerine getiririm” maddeleri yüksek çıkmıştır.

Fatme Ompası'nın Batı Trakya'da Dini Hayat isimli çalışmasında da zekat verme, gücü yeterse kurban kesme, gücü yeterse hacca gitme gibi ibareler diğerlerine nazaran daha yüksek oranlı çıkmıştır.¹³⁰

Tablo 4.17.
Temel İbadet Esaslarını Yerine Getirme Durumu-1

Arapçasından Kur'an Okumayı Bilme	N	%	Kur'an Okuma Sıklığı	N	%	Beş Vakit Namaz Kılma Sıklığı		Cuma Namazı		Oruç Tutma		Hacca Gitme	
						N	%	N	%	N	%	N	%
Hiç katılmıyorum	44	11,4	Hiçbir zaman	64	16,6	79	20,5	2	1,0	4	1,0	15	3,9
Katılmıyorum	37	9,6	Nadiren	93	24,1	85	22,0	14	6,9	18	4,7	10	2,6
Kararsızım	41	10,6	Bazen	129	33,4	96	24,9	33	16,3	26	6,7	20	5,2
Katılıyorum	95	24,6	Çoğu zaman	63	16,3	51	13,2	58	28,7	73	18,9	23	6,0
Tamamen katılıyorum	169	43,8	Her zaman	37	9,6	75	19,4	95	47,0	265	68,7	318	82,4
Toplam	386	100,0	Toplam	386	100,0	386	100,0	202	100,0	386	100,0	386	100,0

¹³⁰ Fatme Ompası, “Batı Trakya'da Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul, 2019, s. 73-74-76.

Tablo 4.17’de, ibadet esaslarını yerine getirme oranlarının 6 tanesi verilmiştir. Örneklemden elde edilen verilerden hareketle, araştırma bölgesinde Arapçasından Kur’an okumayı bilme oranı %68,4; nadiren de olsa Kur’an okuyanların oranı %83,4; nadiren de olsa namaz kılanların oranı %79,5; erkekler için Cuma namazına gitme oranı %99; nadiren de olsa oruç tutma oranı %99; hacca gitmeyi isteyenlerin oranı ise %96,1 olarak hesaplanmıştır.

Turgay Kütükcü’ nün 2019 yılında yaptığı Doğanhisar’da Sosyal ve Dini hayat adlı çalışmasında da cuma namazına gitme ve oruç tutma oranları diğer ibadetlere nazaran daha yüksek çıkmıştır.¹³¹ Bu çalışmada da görüldüğü gibi yükümlülüğü daha az olan veya imkan olduğunda daha sonra yapılması gereken ibadetlerin yapılma oranı diğerlerinden daha fazla çıkmaktadır.

Tablo 4.18.
Temel İbadet Esaslarını Yerine Getirme Durumu-2

	Zekat Verme		Kurban Kesme		Teravih Namazı Kılma		Bayram Namazı Kılma		Mübarek Gün ve Gecelerde İbadet		Zor Zamanlar Dışında da Dua Etme	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Hiçbir zaman	19	4,9	8	2,1	34	8,8	2	1,0	11	2,8	6	1,6
Nadiren	16	4,1	2	0,5	37	9,6	5	2,5	12	3,1	12	3,1
Bazen	25	6,5	9	2,3	96	24,9	7	3,5	63	16,3	36	9,3
Çoğu zaman	64	16,6	30	7,8	73	18,9	17	8,5	92	23,8	85	22,0
Her zaman	262	67,9	337	87,3	146	37,8	170	84,6	208	53,9	247	64,0
Toplam	386	100,0	386	100,0	386	100,0	201	100,0	386	100,0	386	100,0

Tablo 4.18’de, ibadet esaslarını yerine getirme oranlarının 6 tanesi verilmiştir. Örneklemden elde edilen verilerden hareketle, araştırma bölgesinde nadiren de olsa zekat verme oranı %95,1; nadiren de olsa kurban kesme oranı %97,9; teravih namazı kılma oranı %91,2; erkekler için bayram namazı kılma oranı %99; mübarek gün ve gecelerde ibadet etme oranı %97,2; zor zamanlar dışında da dua etme oranı ise %98,4 olarak hesaplanmıştır.

Bu tabloda günlük hayatın akışını çok etkilemeyen ibadetlere yer verilmiştir. Görüldüğü üzere günlük hayat akışını çok etkilemeyen ibadetlerin yerine getirilme oranı beş vakit namaz gibi günlük hayatın akışını etkileyen ibadetlerden bariz bir şekilde fazladır.

¹³¹ Turgay Kütükcü, “Doğanhisar’da Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya, 2019, s. 53.

Bayram namazının yılda sadece iki kez kılınıyor olması da oranının yüksek çıkmasında etkilidir diyebiliriz.

Ayrıca gözlemlediğimiz kadarıyla bölgede kandil günlerine ve üç aylara ciddi bir önem verilmekte küçük büyük birçok yaş grubundan insan bu günlerde oruç tutmaktadır.

4.2.3. Sosyal Boyut

Tablo 4.19.
Dinin Sosyal Boyutu Ortalamaları

KMO= 0,698 Alfa a= 0,690 $\chi^2= 806,453$ p= 0,000 Açıklanan Varyans= %52,6				
	N	M	S	Madde Yüğü
1.Davranışlarının dine uygun olup olmadığına daima dikkat ederim.	386	4,14	1,01	0,558
2.Gerekli olursa banka kredisi kullanmakta bir sakınca görmem.*	386	3,04	1,40	0,676
3.Alişverişte/ ticarete küçük de olsa birisinin hakkına girmekten rahatsız olurum.	386	4,47	1,02	0,595
4.Siyasi partilere oy verirken adayların dindar olmaları benim için önemlidir.	386	3,35	1,33	0,529
5.Alkol kullanma durumu*	386	1,45	1,00	0,547
6.Kadınlar bütün meslek dallarında erkeklerle eşit olmalıdır.	386	4,00	1,33	0,570
7.Dinde zorlama yoktur, isteyen beğendiği inancı seçebilir.	386	4,36	1,06	0,596
8.Gençlerin kız-erkek sosyal ortamlarda sohbet etmelerinde bir mahzur görmem.*	386	3,87	1,33	0,507
9.Giderek ahiretten ziyade dünya işlerine daldığımı düşünüyorum.*	386	3,48	1,25	0,454
10.Sosyal ortamlarda uygun olmadığımnda, namaz kılacak yer aramayıp namazımı kazaya bırakırım.*	386	3,21	1,29	0,407
11.Günlük hayatta insanlar tarafından ayıplanmanın, günahattan daha önemli olduğunu düşünüyorum.*	386	2,96	1,44	0,403
12.Günlük hayatta davranışlarımı haram ve helaller belirler.	386	4,00	1,14	0,633
13.Çevremde muska-büyü yaptıran insanlar olduğunu duyuyorum.*	385	3,38	1,40	0,547
14.Türbe ziyaretleri, dini duygularımı-heyecanlarımı olumlu etkiler.	385	3,53	1,36	0,432
15.Dinin medyada sık yer alması dindarlığımı olumlu etkiler.	385	3,57	1,33	0,548
16.Dindarlıktan ziyade iyi insan olmaya özen gösteririm.	386	4,26	1,06	0,490

*İtalik yazılmış ve yıldızla gösterilmiş yargılar olumsuzdur.

Tablo 4.19'daki ortalamalar dikkate alındığında ifade edilen yargıya ("5 puan = tamamen katılıyorum") en yakın yargıların 4,47 ortalamayla "alışverişte/ ticarete küçük de olsa birisinin hakkına girmekten rahatsız olurum"; 4,36 ortalamayla "dinde zorlama yoktur, isteyen beğendiği inancı seçebilir"; 4,26 ortalamayla "dindarlıktan ziyade iyi insan olmaya özen gösteririm"; 4,14 ortalamayla "davranışlarının dine uygun olup olmadığına daima dikkat ederim"; 4,00 ortalamayla "kadınlar bütün meslek dallarında erkeklerle eşit olmalıdır" ve "günlük hayatta davranışlarımı haram ve helaller belirler" olduğu görülmüştür. Olumsuz yargılar içinde ise en yüksek puana sahip yargılar 1,45 ortalama ile "alkol kullanma durumu" ;

2,96 ortalama ile “günlük hayatta insanlar tarafından ayıplanmanın, günden daha önemli olduğunu düşünüyorum”; 3,04 ortalama ile “gerekli olursa banka kredisi kullanmakta bir sıkıntı görmem”; 3,21 ortalama ile “sosyal ortamlarda uygun olmadığında, namaz kılacak yer aramayıp namazımı kazaya bırakırım” olduğu görülmektedir. Standart sapma değerleri göz önüne alındığında ise alkol kullanma konusunda ankete katılan kişilerin daha benzer yanıtlar verdiği; günlük hayatta insanlar tarafından ayıplanmanın günden daha önemli olduğunu düşünmek konusunda ise görüşlerin ayrıldığı görülmektedir.

Davranışlarımın dine uygun olup olmadığına dikkat ederim, alışverişte küçükte olsa birinin hakkına girmekten rahatsız olurum, günlük hayatta davranışlarımı haram ve helaller belirler, türbe ziyaretleri dini duygularımı olumlu etkiler, dinin medyada sık yer alması dindarlığımı olumlu etkiler maddeleri 3,53 ve üzerinde çıkmıştır. Bu durum bize bölgenin geleneksel dini yapısını koruduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal ortamlarda uygun olmadığında namaz kılacak yer aramayıp namazımı kazaya bırakırım maddesinin m değeri 3, 21 çıkmıştır. Bu durum da bize bölgede geleneksel yapı korunsun da küçük bir kırılmanın mevcut olduğunun sinyalini vermektedir.

Gerekli olursa banka kredisi kullanmakta bir sakınca görmem maddesinin m değeri 3,04 çıkmıştır. Bu durum katılımcıların %60'ının banka kredisi kullanmakta bir sakınca görmediğini göstermektedir. Aynı soruyu derinlemesine mülakatla incelediğimizde on görüşmeciden dokuzunun banka kredisi kullanmakta sakınca görmediği görülmüştür ve bu dokuz kişiden altısının daha önce banka kredisi kullandığı saptanmıştır. Anket ve mülakat sonuçları uyumlu çıkmıştır. Ayrıca bu denli muhafazakar bir ilçede banka kredisi konusunda bir hassasiyetin olmaması bize ilçenin geçiş toplumu özelliği taşıdığını göstermektedir.

Siyasi partilere oy verirken adayların dindar olmaları benim için önemlidir maddesinin m değeri 3,35 çıkmıştır. Bu da bize katılımcıların yaklaşık %65'inin adayların dindar olmasını önemseydiğini göstermektedir. Aynı soruyu derinlemesine mülakatla incelediğimizde on görüşmeciden yedisinin adayların dindar olması benim için önemlidir dediğini görmekteyiz. Bu durumda anket ve mülakat sonuçları uyumlu çıkmıştır. Siyasi partilere oy verirken adalet, liyakat gibi evrensel değerler yerine din değerinin önemseniyor olması bölgede gelenekselliğin sürdüğünü göstermektedir.

Alkol kullanma durumu maddesinin m değeri 1.45 çıkmıştır. Bu da bölgede alkolün çok tüketilmediğini göstermektedir. Nitekim mülakatlarda da on katılımcıdan dokuzu alkol tüketmediğini ifade etmiştir.

Kadınlar bütün meslek dallarında erkeklere eşit olmalıdır maddesinin m değeri 4,00 çıkmıştır. Aynı soruyu mülakatta incelediğimizde ise görüşmecilerin yarısı eşit olmalı yarısı olmamalı demiştir. Bu durum bize sonuçların yüzde yüz olmasa da örtüştüğünü göstermekte ve genel eğilimi yansıtmaktadır.

Dinde zorlama yoktur isteyen beğendiği inancı seçebilir maddesinin m değeri 4,36 çıkmıştır. Bu durum bize katılımcıların tamamına yakınının dinde zorlama olmadığını ifade ettiğini göstermektedir. Aynı soruya derinlemesine mülakatta baktığımızda ise on görüşmeciden dokuzunun dinde zorlama olmadığını ifade ettiğini ve sonuçların örtüştüğünü görüyoruz. Mülakatlarda her ne kadar dinde zorlama yoktur denilse de görüşmecilerin çoğu cevaplarına bir parantez açmış ve çevresindekileri dini konularda yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu da bize geleneksel yapının büyük ölçüde devam ettirildiğini göstermektedir.

Gençlerin kız erkek sosyal ortamlarda sohbet etmelerinde bir sakınca görmem maddesinin m değeri 3.87 çıkmıştır. Bu da katılımcıların %80'ine yakınının kız-erkek sohbet edilmesinde bir sakınca görmediği anlamına gelmektedir. Aynı soruya derinlemesine mülakatla baktığımızda on görüşmeciden dokuzunun bir sakınca görmediğini ifade ettiğini görmekteyiz. Bu durum da bize sonuçların örtüştüğünü göstermektedir. Ayrıca toplum ne kadar geleneksel de olsa bu konuda bir sakınca görülmediğinin ifade edilmesi Oğuzeli'nin geçiş toplumu olma özelliği taşıdığını göstermektedir. Ancak mülakatlarda bütün görüşmeciler cevaplarına bir parantez açmış ve bu görüşmelerin belli bir yaşa ve belli bir seviyeye kadar olabileceğini söylemişlerdir. Dolayısıyla ilçe her ne kadar geçiş toplumu özelliği gösteriyor gibi düşünülse de büyük oranda geleneksellik korunmaktadır.

Giderek ahiretten ziyade dünya işlerine daldığımı düşünüyorum maddesinin m değeri 3,48 çıkmıştır. Yani katılımcılardan yaklaşık %65'i ahiretten ziyade dünya işlerine daldığını ifade etmiştir. Aynı soruya derinlemesine mülakatla baktığımızda ise görüşmecilerin tamamının benzer yanıt verdiğini görüyoruz. Bu durumda anket ve mülakat sonuçları yüzde

yüz örtüşmese de anket sonuçlarının genel eğilimi gösterdiğini görmekteyiz.

Dindarlıktan ziyade iyi insan olmaya özen gösteririm maddesinin m değeri 4,26'dır. Yani görüşmecilerin yaklaşık yüzde seksen dördü iyi insan olmanın daha önemli olduğunu söylemiştir. Aynı soruya mülakatla baktığımızda ise on görüşmeciden sekizinin iyi insan olmak önemlidir cevabını verdiğini görüyoruz. Bu durum da bize anket ve mülakat sonuçlarının örtüşüğünü göstermektedir. Bu konuda ilçede modern bir eğilim söz konusudur ve bu da bize geçiş toplumu olma özelliği taşıdığını göstermektedir.

Tablo 4.20. Dinin Sosyal Boyutu 1

Davranışların Dine Uygunluğu	N	%	Banka Kredisi Kullanma	N	%	Alışverişte veya ticaretle birisinin hakkına girmekten rahatsız olma	N	%	Siyasi Parti Adaylarının Dindarlığı	N	%	Alkol Kullanma Durumu	N	%
Hiçbir zaman	11	2,8	Hiç katılmıyorum	79	20,5	19	4,9	52	13,5	Hiçbir zaman	305	79,0		
Nadiren	12	3,1	Katılmıyorum	55	14,2	4	1,0	45	11,7	Nadiren	28	7,3		
Bazen	70	18,1	Kararsızım	102	26,4	25	6,5	102	26,4	Bazen	31	8,0		
Çoğu zaman	111	28,8	Katılıyorum	72	18,7	65	16,8	90	23,3	Çoğu zaman	6	1,6		
Her zaman	182	47,2	Tamamen katılıyorum	78	20,2	273	70,7	97	25,1	Her zaman	16	4,1		
Toplam	386	100,0	Toplam	386	100,0	386	100,0	386	100,0	Toplam	386	100,0		

Tablo 3.20'de, dinin sosyal boyutlarından 5 tanesi verilmiştir. Örneklemiden elde edilen verilerden hareketle, araştırma bölgesinde nadiren de olsa davranışların dine uygun olup olmadığına dikkat etme oranı %97,2; nadiren de olsa alkol kullanma oranı ise sadece %21'dir. Örneklemimizde ayrıca banka kredisi kullanmaya sıcak bakanların oranı %38,9; alışverişte veya ticaretle birisinin hakkına girmekten rahatsız olma oranı %87,5; siyasi parti adaylarının dindar olmasının önemli olduğunu düşünenlerin oranı ise %48,4'tür.

Tablo 4.21. Dinin Sosyal Boyutu 2

İşyerlerinde Kadın-Erkek Eşitliği	N	%	Dinde Zorlama Yoktur		Gençlerin Kız-Erkek Sohbet Etmeleri		Ahiretten Ziyade Dünya İşlerine Dalma	N	%	Namazı Kazaya Bırakma	N	%	İnsanlar Tarafından Ayıplanmak Günahdan Daha Önemlidir	
			N	%	N	%							N	%
Hiç Katılmıyorum	27	7,0	15	3,9	38	9,8	Hiçbir zaman	35	9,1	Hiç katılmıyorum	54	14,0	94	24,4

Katılmıyorum	46	11,9	19	4,9	32	8,3	Nadiren	43	11,1	Katılmıyorum	52	13,5	52	13,5
Kararsızım	40	10,4	26	6,7	47	12,2	Bazen	116	30,1	Kararsızım	113	29,3	87	22,5
Katılıyorum	59	15,3	77	19,9	95	24,6	Çoğu zaman	86	22,3	Katılıyorum	94	24,4	81	21,0
Tamamen katılıyorum	214	55,4	249	64,5	174	45,1	Her zaman	106	27,5	Tamamen katılıyorum	73	18,9	72	18,7
Toplam	386	100,0	386	100,0	386	100,0	Toplam	386	100,0	Toplam	386	100,0	386	100,0

Tablo 4.21’de, dinin sosyal boyutlarından 6 tanesi verilmiştir. Örneklemde elde edilen verilerden hareketle, araştırma bölgesinde işyerlerinde kadın erkeklerin eşitliğini savunanların oranı %70,7; dinde zorlama olmadığını düşünenlerin oranı %84,4; gençlerin kız-erkek sohbet etmelerinde bir sorun olmadığını düşünenlerin oranı %69,7; sosyal ortamlarda uygun olmadığında namaz kılacak yer aramayıp namazını kazaya bırakanların oranı %43,3; insanlar tarafından ayıplanmanın günden daha önemli olduğunu düşünenlerin oranı ise %39,7’dir. Ayrıca örneklemimizde nadiren de olsa ahiretten ziyade dünya işlerini daldığını düşünenlerin oranı %90,9 olarak hesaplanmıştır.

Gençlerin kız erkek sohbet etmelerinde bir sakınca görmem maddesinin yüksek olma sebebi örneklem grubunda genç yaş oranının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Zira bölge bu konuda muhafazakarlığını ciddi şekilde korumaktadır gençler karışık olarak yalnızca okullarda sohbet edebilmektedir. İlçeye meslek yüksek okulundan dolayı dışarıdan gelen gençler yöre halkına göre çok daha rahat davranmaktadır. Bu durum da geleneksel yapıyı çok az da olsa etkilemektedir.

Tablo 4.22.
Dinin Sosyal Boyutu 3

Davranışları Haram ve Helallerin Belirlemesi	N	%	Çevresinde Muska-Büyü Yaptıran İnsanlar Olduğunu Duyma	N	%	Türbe Ziyaretleri Dini Duyguları Olumlu Etkiler	N	%	Dinin Medyada Sıkça Yer Alması Dindarlığını Olumlu Etkiler	N	%	Dindarlıktan Ziyade İyi İnsanlığa Özen Gösterme	
												N	%
Hiçbir zaman	22	5,7	Hiç katılmıyorum	66	17,1	Hiçbir zaman	41	10,6	Hiç katılmıyorum	44	11,4	13	3,4
Nadiren	18	4,7	Katılmıyorum	32	8,3	Nadiren	54	14,0	Katılmıyorum	39	10,1	22	5,7
Bazen	63	16,3	Kararsızım	77	20,0	Bazen	80	20,8	Kararsızım	77	20,0	36	9,3
Çoğu zaman	117	30,3	Katılıyorum	110	28,6	Çoğu zaman	79	20,5	Katılıyorum	105	27,3	96	24,9
Her zaman	166	43,0	Tamamen katılıyorum	100	26,0	Her zaman	131	34,0	Tamamen katılıyorum	120	31,2	219	56,7
Toplam	386	100,0	Toplam	385	100,0	Toplam	385	100,0	Toplam	385	100,0	386	100,0

Tablo 4.22’de, dinin sosyal boyutlarından 5 tanesi verilmiştir. Örneklemden elde edilen verilerden hareketle, araştırma bölgesinde nadiren de olsa davranışlarını haram ve helallere göre belirleyenlerin oranı %94,3; nadiren de olsa türbe ziyaretlerinin dini duygularını olumlu etkilediğini düşünenlerin oranı ise %89,4’tür. Ayrıca örneklemimizde çevresinde muska büyü yaptıran insanlar olduğunu duyan kişilerin oranı %54,6; dinin medyada sıkça yer almasının dindarlığını olumlu etkilediğini düşünenlerin oranı %58,5; dindarlıktan ziyade iyi insan olmaya özen gösterenlerin oranı ise %81,6 olarak hesaplanmıştır.

Davranışları haram ve helallere göre belirleme ve dindarlıktan ziyade iyi insan olmaya özen gösterme oranlarının birlikte yüksek çıkması çelişkilidir. Bu noktada maddelerden birinin örneklem grubu tarafından doğru anlaşılmadığı düşünülebilir.

Türbe ziyaretlerinin dini duyguları olumlu etkilemesinin yüksek çıkması bölgede geleneksel halk dindarlığının varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Ayrıca muska, büyü yaptıranların oranı da azımsanmayacak derecededir.

4.3. Sosyal Faktörlere Göre Dini Hayatta Farklılaşma

4.3.1. Bölgeye Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.23.
Bölgeye Göre Dindarlık Tutumlarının t-testi Sonuçları

Boyutlar	Bölge	N	M	S	T	P
İnanç Boyutu	a. İlçe merkezi	155	4,81	0,36	-1,275	0,203
	b. Köy	231	4,86	0,37		
	Toplam	386	4,84	0,37		
İbadet Boyutu	a. İlçe merkezi	155	4,06	0,58	0,277	0,782
	b. Köy	231	4,04	0,58		
	Toplam	386	4,05	0,58		
Sosyal Boyut	a. İlçe merkezi	155	3,08	0,49	-2,321	0,021
	b. Köy	231	3,19	0,46		
	Toplam	386	3,15	0,47		

Araştırmada inanç ve ibadet boyutu ortalamaları konusunda ilçe merkezi ile köy arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$). Sosyal boyut konusunda köyde yaşayan kişilerin (M:3,19), ilçe merkezinde yaşayanlara (M:3,08) nazaran daha yüksek sosyal boyut puanlarına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$). Dolayısıyla köyde yaşayanların dinin

sosyal boyutlarına dair daha olumlu bir tutum gösterdiği görülmektedir. Zira benzerlik dayanışmasına sahip olan köy birimleri dinin toplumsal etkilerinin daha fazla hissedildiği yerleşim birimleridir. Araştırmada bu gerçek tekrar teyit edilmiştir. İnanç ve ibadet açısından ise anlamlı bir farklılaşma söz konusu değildir. İnanç açısından bölge geleneksel bir nitelik taşımaktadır.

Türkiye’de son dönemlerde teknolojinin yaygınlaşmasıyla köy ve şehir arasındaki fark azalmaya başlamıştır. İnanç ve ibadet boyutu ortalamalarında anlamlı bir farklılık çıkmamasını buna bağlamakla birlikte Oğuzeli özelinde baktığımızda her ne kadar köy ve kent arasındaki fark azalmış olsa da köylerde tarım ve hayvancılık devam etmekte ve köyler geleneksel yapısını korumaktadır. Bu bakımdan köylerin sosyal boyut puanının daha yüksek çıkması normaldir.

Ömer Çalışkan’ın Dini Hayatta Köy Şehir farklılaşması isimli çalışmasında da inanç, ibadet ve sosyal boyutta köy ve şehir hayatı arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.¹³² Bu durum tezimizi destekler niteliktedir.

4.3.2. Cinsiyete Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.24.
Cinsiyete Göre Dindarlık Tutumlarının t-testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	M	S	T	P
İnanç Boyutu	a.Erkek	202	4,87	0,26	1,750	0,081
	b.Kadın	184	4,80	0,45		
	Toplam	386	4,84	0,35		
İbadet Boyutu	a.Erkek	202	4,03	0,55	-0,823	0,411
	b.Kadın	184	4,08	0,61		
	Toplam	386	4,05	0,58		
Sosyal Boyut	a.Erkek	202	3,07	0,48	-3,590	0,000
	b.Kadın	184	3,24	0,46		
	Toplam	386	3,15	0,48		

Araştırmada; inanç ve ibadet boyutu ortalamaları konusunda erkek ve kadınlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$). Sosyal boyut konusunda ise kadınların (M:3,24), erkeklere (M:3,07) nazaran daha yüksek sosyal boyut puanlarına sahip olduğu

¹³² Ömer Çalışkan, “Dini Hayatta Köy Şehir Farklılaşması”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul 2019, s. 72-73.

görülmektedir. ($p<,05$)

İnanç ve ibadet boyutu ortalamaları dikkate alındığında Türkiye’de birçok çalışmada olduğu gibi kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Sosyal boyuta bakacak olursak bölgenin geleneksel ve ataerkil yapısından dolayı ayıplanma vb. sebeplerle kadınlar erkeklerden daha dindar çıkmıştır.

Fatma Zehra Erdoğan’ın Sosyal Değişim Sürecinde Dini Hayat: Gerede Örneği isimli çalışmasında da inanç ve ibadet boyutlarında kadınlar ve erkekler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir.¹³³

4.3.3. Yaş’a Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.25. Yaş’a Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.16-25 arası	258	4,85	0,28	4,265	0,002	a-b,e c-b,e d-e
	b.26-35 arası	44	4,70	0,39			
	c.36-45 arası	55	4,92	0,31			
	d.46-55 arası	18	4,84	0,41			
	e.56 ve üstü	11	4,55	1,21			
	Toplam	386	4,84	0,36			
İbadet Boyutu	a.16-25 arası	258	4,03	0,50	7,642	0,000	a-b,c,d b-c,d
	b.26-35 arası	44	3,73	0,70			
	c.36-45 arası	55	4,31	0,56			
	d.46-55 arası	18	4,30	0,36			
	e.56 ve üstü	11	4,06	1,22			
	Toplam	386	4,05	0,58			
Sosyal Boyut	a.16-25 arası	258	3,16	0,47	2,175	0,071	Yok
	b.26-35 arası	44	2,98	0,51			
	c.36-45 arası	55	3,21	0,49			
	d.46-55 arası	18	3,30	0,33			
	e.56 ve üstü	11	3,06	0,56			
	Toplam	386	3,15	0,48			

Araştırmada; sosyal boyut ortalamaları konusunda herhangi bir yaş aralığında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$). İnanç boyutu konusunda 16-25 (M:4,85) ve 36-45 (M:4,92) yaş arası kişilerin; 26-35 (M:4,70) yaş arası ve 56 ve üstü (M:4,55) kişilere nazaran

¹³³ Fatma Zehra Erdoğan, “Sosyal Değişim Sürecinde Dini Hayat: Gerede Örneği”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul, 2019, s. 137.

daha yüksek; 46-55 yaş arası kişilerin (M:4,84) ise 56 ve üstü kişilere (M:4,55) nazaran daha yüksek inanç boyutu puanlarına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$). İbadet boyutu konusunda ise 36-45 (M:4,31) ve 46-55 (M:4,30) yaş arası kişilerin; 16-25 (M:4,03) ve 26-35 yaş arası (M:3,73) kişilere nazaran daha yüksek; 16-25 yaş arası kişilerin (M:4,03) ise 26-35 yaş arası kişilere (M:3,73) nazaran daha yüksek ibadet boyutu puanlarına sahip olduğu görülmektedir. ($p<,05$)

Köroğlu'nun Çüngüş'ün dini hayatını araştıran 2004 yılında yaptığı çalışmasında inanç boyutunda yaş büyüdükçe inanç oranının küçüğe azaldığı görülmektedir.¹³⁴ Bizim çalışmamızda ise yaş gruplarına göre inançta doğrusal bir azalma veya artma söz konusu değildir. Ancak bizim çalışmamızda da Köroğlu'nun çalışmasında olduğu gibi 16-25 yaş arası kişilerin inanç puanları en yüksek çıkmıştır. İnanç puanlarının gençler arasında yüksek çıkmasını araştırma bölgesinin kırsal ve geleneksel bir bölge olmasına da bağlayabiliriz. Söz konusu durum kentte aynı olmayacaktır. Nitekim Çelik'in Başakşehir'de dini hayatı araştırdığı çalışmasında “inanan biriyim” maddesini işaretleyenlerin oranı yaş gruplarına göre küçüktür büyüğe doğrusal olarak artmaktadır.¹³⁵

İbadet boyutu puanlarına baktığımızda ise olağan bir sonuçla karşılaşmaktayız. Yaş ilerledikçe ibadetlerin yerine getirilme oranı artmaktadır. Şişik'in Bolvadin Çevresinde Sosyal ve Dini Hayat¹³⁶ ve Köroğlu'nun Çüngüş'te Dini Hayat¹³⁷ çalışmalarında da yaş ilerledikçe ibadetlerin yerine getirilme oranı bariz bir şekilde artmaktadır.

4.3.4. Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.26.
Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
----------	-----	---	---	---	---	---	------

¹³⁴ Muhammet Ali Köroğlu, “Diyarbakır’ın Çüngüş İlçesi Merkezi ve Köylerinde Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya, 2004, s. 57.

¹³⁵ Aysun Çelik, “İstanbul ili Başakşehir İlçesinde Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya, 2010, s.72.

¹³⁶ Cemile Zehra Şişik, “Bolvadin ve Çevresinde Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya, 2002, s. 85.

¹³⁷ Muhammet Ali Köroğlu, s. 77.

İnanç Boyutu	a.Köy	210	4,85	0,32	3,493	0,008	e-a,b,c,d
	b.İlçe	119	4,85	0,31			
	c.İl	28	4,82	0,29			
	d.Büyükşehir	18	4,84	0,27			
	e.Yurtdışı	11	4,44	1,15			
	Toplam	386	4,83	0,36			
İbadet Boyutu	a.Köy	210	4,05	0,56	0,501	0,735	Yok
	b.İlçe	119	4,05	0,57			
	c.İl	28	3,99	0,57			
	d.Büyükşehir	18	4,21	0,49			
	e.Yurtdışı	11	3,96	1,04			
	Toplam	386	4,05	0,58			

Tablo 4.26. (Devam)
Hayatınızın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yere Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Sosyal Boyut	a.Köy	210	3,19	0,45	1,625	0,167	Yok
	b.İlçe	119	3,11	0,52			
	c.İl	28	3,04	0,46			
	d.Büyükşehir	18	3,23	0,54			
	e.Yurtdışı	11	2,93	0,47			
	Toplam	386	3,15	0,48			

Araştırmada; ibadet boyutu ya da sosyal boyut ortalamaları konusunda kişinin hayatının büyük çoğunluğunun geçtiği yer konusunda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($p>,05$). İnanç boyutunda ise hayatının büyük çoğunluğu yurt dışında geçen kişilerin inanç boyutu ortalama puanının (M:4,44); köy (M:4,85), ilçe (M:4,85), il (M:4,82) veya büyükşehirde (M:4,84) geçenlere nazaran daha düşük olduğu görülmektedir. ($p<,05$)

Hayatının büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre inanç puanları değişiklik göstermektedir. Köy ve ilçe merkezi arasında inanç puanı farkı çıkmamasını ilçe merkezinin çok küçük ve kırsal bir yer olmasına ve köyden ciddi bir farkı olmamasına bağlayabiliriz. Hayatının büyük çoğunluğunu yurt dışında geçirenlerin inanç puanlarının daha düşük çıkması olağandır. Yurtdışında yaşayanlar genellikle daha esnek bir bakış açısına sahiptirler. Birden çok yer ve kültür tanımak insanların hayata bakışlarını etkilediği gibi inançlarını da etkilemektedir. Tüm bunların dışında inanç puanlarına genel olarak bakacak olursak köyden büyükşehir doğru azaldığını görmekteyiz. Bu da bölgenin geleneksel yapısını muhafaza ettiğini göstermektedir.

4.3.5. Eğitim Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.27.

Eğitim Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.Okuryazar değil	10	4,40	1,26	4,483	0,001	a- b,c,d,e,f c-d d-e,f
	b.Okuryazar	6	4,78	0,39			
	c.İlkokul	43	4,91	0,28			
	d.Ortaokul	43	4,73	0,44			
	e.Lise	245	4,85	0,28			
	f.Yüksekokul-Fakülte ve üstü	39	4,90	0,23			
	Toplam	386	4,84	0,36			

Tablo 4.27. (Devam)

Eğitim Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

İbadet Boyutu	a.Okuryazar değil	10	3,91	1,19	2,336	0,042	c-d,e
	b.Okuryazar	6	3,87	0,55			
	c.İlkokul	43	4,27	0,48			
	d.Ortaokul	43	3,91	0,78			
	e.Lise	245	4,03	0,50			
	f.Yüksekokul-Fakülte ve üstü	39	4,14	0,63			
	Toplam	386	4,05	0,58			
Sosyal Boyut	a.Okuryazar değil	10	2,98	0,51	2,880	0,014	c-a,d,e,f
	b.Okuryazar	6	2,96	0,39			
	c.İlkokul	43	3,34	0,46			
	d.Ortaokul	43	3,06	0,54			
	e.Lise	245	3,16	0,47			
	f.Yüksekokul-Fakülte ve üstü	39	3,01	0,41			
	Toplam	386	3,15	0,48			

Araştırmada; inanç boyutunda okuryazar olmayan kişilerin ortalama puanının (M:4,40), diğer tüm eğitim düzeylerine nazaran daha düşük inanç boyutu puanına; ilkokul mezunlarının (M:4,91) ortaokul mezunlarına (M:4,73) göre daha yüksek; ortaokul mezunlarının ise lise ve daha yüksek eğitim seviyesine göre daha düşük inanç boyutu puanlarına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

İbadet boyutunda ilkokul mezunlarının (M:4,27), ortaokul (M:3,91) ve lise

mezunlarına (M:4,03) oranla daha yüksek ibadet boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir.

Sosyal boyutta ise ilkokul mezunlarının (M:3,34); okuryazar olmayanlar (M:2,98) ile ortaokul ve üstü eğitim düzeylerine sahip olanlara oranla daha yüksek sosyal boyut puanına sahip olduğu görülmektedir.

Eğitimin dindarlıkla olan ilişkisine baktığımızda genel olarak beklenen sonuç seküler eğitim arttıkça dindarlık puanlarının düşmesi gerektiği yönündedir. Bizim çalışmamızda da kısmen bu sonuç yakalanmakla birlikte yer yer doğrusal bir sonuca ulaşılmadığı görülmektedir. Bu da bize üzerinde uygulama yapılan grubun gelişen iletişim teknolojileri, bilgiye daha çok ve kolay ulaşma, kültür programları vb. programlara daha çok ulaşılması gibi sebeplerle hangi eğitim seviyesinde olduğu fark etmeksizin farklı dini eğilimler sergileyebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla bu gibi zikzaklı eğilim gösteren grupların geçiş toplumu özelliği sergilediği söylenilebilir.

Günay'ın¹³⁸ dini hayat çalışmasında da eğitim düzeyi yükseldikçe dindarlık puanlarında düşüş söz konusudur.

4.3.6. Medeni Duruma Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.28.
Medeni Duruma Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.Evli	109	4,86	0,35	10,004	0,000	c-a,b
	b.Bekar	266	4,85	0,28			
	c.Boşanmış/ Dul	11	4,36	1,23			
	Toplam	386	4,84	0,36			
İbadet Boyutu	a.Evli	109	4,24	0,54	9,248	0,000	a-b,c
	b.Bekar	266	3,98	0,54			
	c.Boşanmış/ Dul	11	3,80	1,17			
	Toplam	386	4,05	0,58			
Sosyal Boyut	a.Evli	109	3,18	0,48	0,477	0,621	Yok
	b.Bekar	266	3,14	0,48			
	c.Boşanmış/ Dul	11	3,08	0,45			
	Toplam	386	3,15	0,48			

¹³⁸ Ünver Günay, **Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat**, Erzurum: Erzurum Kitaplığı, 1999, s. 101-122.

Sosyal boyut ortalaması konusunda kişinin medeni durumuyla alakalı anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($p>,05$).

İnanç boyutunda boşanmış veya dul kişilerin ortalama puanının (M:4,36), evli (M:4,86) veya bekarlara (M:4,85) nazaran daha düşük inanç boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

İbadet boyutunda ise evli kişilerin (M:4,24), bekar (M:3,98) ya da boşanmış/ dul kişilere (M:3,80) oranla daha yüksek ibadet boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir.

Evlilerin boşanmış veya bekarlara nazaran daha yüksek inanç ve ibadet boyutu puanına sahip olması beklenen bir sonuçtur. Evlilikle beraber hayat daha düzenli yaşamaya başlamakta ve bu da kişinin inanç ve ibadetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Aydınalp'ın Din ve Dünyevileşme¹³⁹ isimli çalışmasında da evli kişilerin bekarlara bekarların da dul ve boşanmışlara oranla dindarlık eğilimlerinin daha yüksek çıktığı görülmektedir. Yine Günay'ın Erzurum ve Çevre Köylerde Dini Hayat¹⁴⁰ isimli çalışmasında evlilerin bekarlara dini eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucu görülmektedir.

Bekarların dul ve boşanmış kişilere oranla daha yüksek inanç ve ibadet puanına sahip çıkması dikkat çekici bir sonuçtur. Hayatlarında olumsuzluklar yaşamış kişiler eğer cezalandırıcı bir tanrı anlayışı geliştirmişlerse –ki bu anlayış kırsal bölgelerde oldukça yaygındır- başlarına gelen kötü hadiseler kişileri yaratıcıdan uzaklaştıracaktır. Dul ve boşanmış kişilerin daha düşük puanlara sahip olmasını bu duruma bağlanılabilir.

4.3.7. Mesleğe Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.29.
Mesleğe Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.Çiftçi	24	4,83	0,36	1,138	0,336	Yok
	b.Ünvanlı memur	19	4,82	0,35			
	c.Ünvanlı memur	9	4,85	0,34			
	d.İşçi	27	4,93	0,16			
	e.Zanaatkar	7	4,95	0,08			
	f.Esnaf/ Ticaret erbabı	12	4,83	0,39			

¹³⁹ Halil Aydınalp, s. 300.

¹⁴⁰ Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, s. 104.

	g.Serbest meslek	5	4,93	0,09			
	h.Ev hanımı	60	4,72	0,64			
	ı.Öğrenci	223	4,85	0,28			
	Toplam	386	4,84	0,36			
İbadet Boyutu	a.Çiftçi	24	4,14	0,64	1,071	0,383	Yok
	b.Ünvanlı memur	19	4,04	0,65			
	c.Ünvensiz memur	9	4,09	0,52			
	d.İşçi	27	4,23	0,43			
	e.Zanaatkar	7	4,04	0,56			
	f.Esnaf/ Ticaret erbabı	12	3,81	0,73			
	g.Serbest meslek	5	3,96	0,49			
	h.Ev hanımı	60	4,15	0,79			
	ı.Öğrenci	223	4,01	0,51			
	Toplam	386	4,05	0,58			

Tablo 4.29. (Devam)
Mesleğe Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Sosyal Boyut	a.Çiftçi	24	2,99	0,33	2,101	0,035	a-c,h b-c,h f-c,h,ı
	b.Ünvanlı memur	19	2,97	0,48			
	c.Ünvensiz memur	9	3,40	0,44			
	d.İşçi	27	3,12	0,42			
	e.Zanaatkar	7	3,07	0,73			
	f.Esnaf/ Ticaret erbabı	12	2,82	0,45			
	g.Serbest meslek	5	3,05	0,17			
	h.Ev hanımı	60	3,23	0,58			
	ı.Öğrenci	223	3,18	0,46			
	Toplam	386	3,15	0,48			

Araştırmada; inanç boyutu ve ibadet boyutu ortalaması konusunda kişinin mesleğine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($p>,05$).

Sosyal boyut konusunda ise çiftçi (M:2,99) ve ünvanlı memurların (M:2,97) sosyal boyut ortalama puanının; ünvensiz memur (M:3,40) ve ev hanımlarına (M:3,23) nazaran daha düşük ; esnaf/ ticaret erbabının da (M:2,82), ünvensiz memur (M:3,40), ev hanımı (M:3,23) ve öğrenciye (M:3,18) nazaran daha düşük sosyal boyut puanına sahip olduğu görülmektedir.

Çiftçi ve esnafın sosyal boyut puanının daha düşük çıkma sebebini çalışma şartlarına bağlanabilir. Örneğin bir çiftçi veya esnaf kredi konusunda bir ev hanımı, öğrenci veya memura göre daha şanssızdır. Çünkü meslekleri gereği kredi çekme ihtimalleri daha yüksektir ve katılım bankalarının oranları daha yüksek olduğu için normal bankayı tercih edebilirler.

Yahut daha düzensiz bir çalışma hayatları olduğu için namazı kazaya bırakma ihtimalleri daha yüksek olabilir. Ünvanlı memurların sosyal boyut puanının daha düşük çıkmasını ise eğitim durumuna bağlanılabilir. Ünvanlı memurlar en az üniversite mezunlardır ve seküler eğitim almış bu kişilerin dindarlık puanlarının daha düşük çıkması beklenen bir sonuçtur.

Elif Haliloğlu Yıldırım'ın Daday'da Dini Hayat isimli çalışmasında da serbest meslek sahiplerinin diğer meslek gruplarına nazaran daha düşük dindarlık puanlarına sahip oldukları çıkmıştır.¹⁴¹

4.3.8. Gelir Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.30.
Gelir Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.Alt	28	4,68	0,80	3,517	0,008	a-b,c,e d-b,c
	b.Alt orta	61	4,92	0,23			
	c.Orta	225	4,85	0,31			
	d.Üst orta	59	4,74	0,36			
	e.Üst	13	4,92	0,16			
	Toplam	386	4,84	0,36			
İbadet Boyutu	a.Alt	28	4,10	0,81	0,253	0,908	Yok
	b.Alt orta	61	4,07	0,52			
	c.Orta	225	4,04	0,56			
	d.Üst orta	59	4,02	0,55			
	e.Üst	13	4,16	0,68			
	Toplam	386	4,05	0,58			
Sosyal Boyut	a.Alt	28	3,09	0,43	3,245	0,012	e-a,b,c
	b.Alt orta	61	3,21	0,40			
	c.Orta	225	3,18	0,50			
	d.Üst orta	59	3,06	0,48			
	e.Üst	13	2,78	0,42			
	Toplam	386	3,15	0,48			

İbadet boyutu ortalaması konusunda kişinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($p>,05$). İnanç boyutu konusunda alt gelir düzeyinde olan kişilerin (M:4,68), alt orta (M:4,92), orta (M:4,85) ve üst düzeyde (M:4,92) yer alanlara nazaran daha düşük; üst orta düzeyde yer alanların ise (M:4,74), alt orta ve orta düzeyde yer alanlara nazaran

¹⁴¹ Elif Haliloğlu Yıldırım, “Daday’da Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul, 2020, s. 104.

daha düşük inanç boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir. Sosyal boyut konusunda ise üst gelir düzeyinde olan kişilerin (M:2,78); alt (M:3,09), alt orta (M:3,21) ve orta düzeyde (M:3,18) yer alanlara nazaran daha düşük sosyal boyut puanına sahip olduğu görülmektedir.

Kategorik olarak oranlar inanç boyutu puanları birbirine çok yakın bu da bize bölgemizin geleneksel yapısını muhafaza ettiğini göstermektedir. Ekonomik anlamda en alt tabakanın inanç puanının en düşük çıkma sebebi yaşamla verdikleri geçim mücadelesi olabilir. Netice itibariyle Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine de baktığımızda en temel ihtiyaçlar beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlardır. Ait olma ihtiyacı bundan sonra gelir ki din bizim büyük oranda aidiyet ihtiyacımızı karşılar. Dolayısıyla temel ihtiyacı gidermeden bir sonraki aşamaya geçmek mümkün gözükmemektedir. Ayrıca konuya şu kabilden de bakılabilir: Toplumda en hırslı iki tabaka gelir düzeyi en düşük ve en yüksek olan tabakalardır. Gelir düzeyi en düşük olanlar yaşam mücadelesinden dolayı en yüksek olanlar ise mevcut şartlarını kaybetmemek için hırslıdırlar. Ve bu gruplar hırsları için deyim yerindeyse birçok şeyi harcayabilirler. Din de harcayabilecekleri şeylerden biridir. Sosyal boyut puanına baktığımızda gelir düzeyi en yüksek olan grubun sosyal boyut puanının en düşük çıkmasını buna bağlayabiliriz. Çok büyük farklılıklar olmamakla beraber olan farkı bu şekilde yorumlanabilir.

4.3.9. Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.31.
Evde Yaşayan Kişi Sayısına Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.1-2 kişi	22	4,76	0,37	3,783	0,011	d-b,c
	b.3-4 kişi	108	4,83	0,31			
	c.5-8 kişi	238	4,86	0,30			
	d.9 ve üstü	18	4,58	0,94			
	Toplam	386	4,84	0,36			
İbadet Boyutu	a.1-2 kişi	22	4,12	0,67	0,705	0,549	Yok
	b.3-4 kişi	108	3,99	0,64			
	c.5-8 kişi	238	4,07	0,51			
	d.9 ve üstü	18	4,02	0,90			
	Toplam	386	4,05	0,58			
Sosyal Boyut	a.1-2 kişi	22	2,88	0,58	2,810	0,039	a-b,c,d
	b.3-4 kişi	108	3,13	0,49			
	c.5-8 kişi	238	3,17	0,46			
	d.9 ve üstü	18	3,26	0,34			
	Toplam	386	3,15	0,48			

Araştırmada; ibadet boyutu ortalaması konusunda evde yaşayan kişi sayısı bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$).

İnanç boyutu konusunda evdeki kişi sayısı 9 ve üstü olanların (M:4,58) ; 3-4 kişi (M:4,83) veya 5-8 kişi (M:4,86) yaşayanlara nazaran daha düşük inanç boyutu puanlarına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

Sosyal boyut konusunda ise evdeki kişi sayısı 1 veya 2 olanların (M:2,88) ; 3-4 kişi (M:3,13), 5-8 kişi (M:3,17) veya 9 ve üstü kişi (M:3,26) yaşayanlara nazaran daha düşük sosyal boyut puanlarına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

İnanç boyutu puanlarına baktığımızda çekirdek ailenin inanç puanının daha düşük olması beklenirken geniş ailenin puanı daha düşük çıkmıştır. Bu durum bize uygulama yapılan grubun geçiş toplumu özelliği sergilediğini gösterirken aynı zamanda çekirdek ailelerin daha eğitilmiş olabileme ihtimallerini de göz önünde bulundurmalıdır. Daha eğitilmiş ve bilinçli iseler inançlarını da daha bilinçli yaşıyor olabilirler.

Ailenin fert sayısı eğitim, meslek, coğrafya gibi etmenlerden etkilenir. Oğuzeli ilçesi tarımın ve hayvancılığın yaygın şekilde yapıldığı okuma oranının çok yüksek olmadığı bir ilçedir. Tarım toplumlarında evdeki her birey iş gücü olarak görülmektedir. Dolayısıyla çekirdek aile tipi bu toplum yapısında büyük oranda görülmemektedir. Ailelerin çoğunluğu 5-8 kişiden oluşmaktadır.

Evde yaşayan kişi sayısına göre sosyal boyut puanlarının doğrusal bir artış göstermektedir. Evde yaşayan kişi sayısı arttıkça ailelerin geleneksel aile tipine yaklaşmaktadır. Geleneksel aile tipinde dindarlık ve muhafazakarlık eğilimlerinin daha yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Dolayısıyla kişi sayısı arttıkça sosyal boyut puanları da artış göstermiştir.

4.3.10. Din Eğitimi Alma Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.32.
Din Eğitimi Alma Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
----------	-----	---	---	---	---	---	------

İnanç Boyutu	a.İmam-Hatip Lisesi	16	4,96	0,11	7,580	0,000	g- a,b,c,d,e,f
	b.Kur'an Kursu	57	4,84	0,28			
	c.Cami	119	4,83	0,36			
	d.Aile	87	4,86	0,26			
	e.Okullarda	99	4,84	0,32			
	f.Dini Gruplarda	3	5	0,00			
	g.Din eğitimi almadım	4	3,71	1,82			
	Toplam	385	4,84	0,36			
İbadet Boyutu	a.İmam-Hatip Lisesi	16	4,44	0,46	5,815	0,000	a-c a,b,c-d,e f-b,c,d,e g- a,b,c,d,e,f
	b.Kur'an Kursu	57	4,16	0,45			
	c.Cami	119	4,13	0,56			
	d.Aile	87	3,92	0,62			
	e.Okullarda	99	3,93	0,51			
	f.Dini Gruplarda	3	4,88	0,04			
	g.Din eğitimi almadım	4	3,35	1,68			
	Toplam	385	4,05	0,58			

Tablo 4.32. (Devam)

Din Eğitimi Alma Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Sosyal Boyut	a.İmam-Hatip Lisesi	16	3,23	0,32	1,301	0,256	Yok
	b.Kur'an Kursu	57	3,20	0,53			
	c.Cami	119	3,15	0,48			
	d.Aile	87	3,18	0,46			
	e.Okullarda	99	3,08	0,47			
	f.Dini Gruplarda	3	3,33	0,39			
	g.Din eğitimi almadım	4	2,68	0,33			
	Toplam	385	3,15	0,48			

Araştırmada; sosyal boyut ortalaması konusunda kişinin din eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. ($p>,05$).

İnanç boyutu konusunda herhangi bir din eğitimi almayanların inanç boyutu ortalama puanının (M:3,71); imam hatip lisesi'nde (M:4,96) , Kur'an kursu'nda (M:4,84) , camide (M:4,83) , ailede (M:4,86) , okullarda (M:4,84) veya dini gruplarda (M:5,00) öğrenenlere nazaran daha düşük olduğu görülmektedir.

İbadet boyutu konusunda herhangi bir din eğitimi almayanların ibadet boyutu ortalama puanının (M:3,35); imam hatip lisesi'nde (M:4,44), Kur'an kursu'nda (M:4,16), camide (M:4,13), ailede (M:3,92), okullarda (M:3,93) veya dini gruplarda (M:4,88) öğrenenlere nazaran daha düşük olduğu; din gruplarda öğrenenlerin, Kur'an kursu, cami, aile veya okullarda

öğrenenlere oranla daha yüksek; imam hatip lisesi, Kur'an kursu veya camide öğrenenlerin, ailede ya da okullarda öğrenenlere oranla daha yüksek; imam hatip lisesinde öğrenenlerin ise camide öğrenenlere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Lakin, dini gruplarda eğitim almış kişi sayısı örnekleme sadece 3, din eğitimi almamış kişi sayısı ise 4'tür. Bu kadar küçük bir örnekleme parametrik bir test bizi yanlış sonuca götürebileceği için non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis uygulandığında bize parametrik testle aynı sonuçları verir. O halde inanç ve ibadet boyutlarında din eğitimi alma durumu konusunda anlamlı farklar olduğu söylenebilir ($p<,05$).

Tablo 4.33.
Kruskal- Wallis

	İnanç Boyutu	İbadet Boyutu	Sosyal Boyut
Ki-kare	14,281	35,364	8,689
df	6	6	6
Asymp. Sig.	0,027	0,000	0,192

Herhangi bir din eğitimi almayanların çeşitli kurumlarda din eğitimi alanlara göre inanç boyutu puanlarının daha düşük çıkması beklenen bir sonuçtur. Din eğitimi alanlara baktığımızda en çok din eğitimi camide alınmıştır. Bu da cami merkezli din eğitiminin yaygınlığının bir görünümüdür.

Geleneksel bölgelerde din eğitiminin nerden alındığı önemsizleşmekte toplumdaki dini kültür belirgin olmaktadır. Aydınalp'in Gerede'de Dini Hayat adlı çalışmasında din eğitiminin nerden alındığı dini hayat üzerinde önemli bir farklılaşma yaratmamıştır.¹⁴² Bizim çalışmamızda da sosyal boyutta bir farklılaşma meydana gelmemiştir. Din eğitiminin nereden alındığından ziyade bölgedeki hakim kültür daha belirleyici bir unsur olmuştur.

İbadet boyutu puanlarının din eğitimi dini gruplarda, imam hatip liselerinde, kuran kurslarında ve camide alanların diğerlerine nazaran daha yüksek çıkması da beklenen bir sonuçtur. Özellikle dini grupların ilçenin bazı bölgelerinde hakimiyeti vardır. Kadiriler bölgedeki yaygın dini gruptur.

¹⁴² Halil Aydınalp, **Gerede'de Dini Hayat**, s. 181.

4.3.11. Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.34.
Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.Çok dindar	54	4,88	0,29	5,450	0,001	d-a,b,c
	b.Dindar	227	4,83	0,34			
	c.Dinle az ilgili	94	4,87	0,24			
	d.Din karşıtı	10	4,40	1,20			
	Toplam	385	4,84	0,36			

Tablo 4.34.
Kendini Dindarlık Bakımından Tarif Etme Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

İbadet Boyutu	a.Çok dindar	54	4,31	0,45	13,919	0,000	a-b,c,d b-c,d
	b.Dindar	227	4,11	0,55			
	c.Dinle az ilgili	94	3,79	0,55			
	d.Din karşıtı	10	3,64	0,98			
	Toplam	385	4,05	0,58			
Sosyal Boyut	a.Çok dindar	54	3,32	0,41	8,036	0,000	a,b-c,d
	b.Dindar	227	3,19	0,47			
	c.Dinle az ilgili	94	3,00	0,50			
	d.Din karşıtı	10	2,78	0,29			
	Toplam	385	3,15	0,48			

Araştırmada; inanç boyutunda kendini din karşıtı tanıtan kişilerin ortalama puanının (M:4,40), diğer tüm dindarlık düzeylerine nazaran daha düşük inanç boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

İbadet boyutunda kendini çok dindar (M:4,31) şeklinde tanımlayanların, dindar (M:4,11), dinle az ilgili (M:3,79) ve din karşıtı (M:3,64) şeklinde tanımlayanlara oranla daha yüksek; dindar şeklinde tanımlayanların ise, dinle az ilgili ve din karşıtı şeklinde tanımlayanlara nazaran daha yüksek ibadet boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir.

Sosyal boyutta ise kendini çok dindar (M:3,32) veya dindar (M:3,19) şeklinde tanımlayanların; dinle az ilgili (M:3,00) veya din karşıtı (M:2,78) şeklinde tanımlayanlara

oranla daha yüksek sosyal boyut puanına sahip olduğu görülmektedir.

İnanç, ibadet ve sosyal boyut puanlarına baktığımızda kendini din karşıtı ve dinle az ilgili tanımlayanların puanlarının en düşük çıkması beklenen bir sonuçtur. Yıldırım'ın Mağusa'da Dini Hayat isimli çalışmasında da benzer bir sonuçla karşılaşyoruz.¹⁴³ Ayrıca yine Yıldırım'ın çalışmasında kendini dindarlık bakımından tanımlamada en yüksek oran “normal dindar” tanımlamasında çıkmıştır.

4.3.12. Nikah Şekline Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.35.
Nikah Şekline Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.Dini nikah	3	2,83	1,61	36,350	0,000	a-b,c
	b.Resmi nikah	10	4,87	0,25			
	c.Hem dini hem resmi nikah	103	4,86	0,36			
	Toplam	116	4,80	0,52			
İbadet Boyutu	a.Dini nikah	3	2,53	1,34	12,906	0,000	a-b,c
	b.Resmi nikah	10	4,29	0,56			
	c.Hem dini hem resmi nikah	103	4,22	0,55			
	Toplam	116	4,19	0,63			
Sosyal Boyut	a.Dini nikah	3	2,60	0,37	3,122	0,048	a-c
	b.Resmi nikah	10	3,01	0,38			
	c.Hem dini hem resmi nikah	103	3,21	0,47			
	Toplam	116	3,17	0,47			

Araştırmada; inanç boyutunda eşiyile sadece dini nikah yapmış kişilerin ortalama puanının (M:2,83), sadece resmi nikah (M:4,87) ya da hem dini hem resmi nikah (M:4,86) yapmış kişilere nazaran daha düşük inanç boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

İbadet boyutunda eşiyile sadece dini nikah yapmış kişilerin ortalama puanının (M:2,53), sadece resmi nikah (M:4,29) ya da hem dini hem resmi nikah (M:4,22) yapmış kişilere nazaran daha düşük ibadet boyutu puanına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

Sosyal boyutta ise eşiyile sadece dini nikah yapmış kişilerin ortalama puanının

¹⁴³ Emine Yıldırım, “Mağusa’da Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul, 2016, s. 90.

(M:2,60), hem dini hem resmi nikah (M:3,21) yapmış kişilere nazaran daha düşük sosyal boyut puanına sahip olduğu görülmektedir ($p<,05$).

Lakin, eşyle sadece dini nikah yapmış kişi sayısı örneklemimizde sadece 3 kişidir. Bu kadar küçük bir örneklemede parametrik bir test bizi yanlış sonuca götürebileceği için non-parametrik bir test olan Kruskal-Wallis uygulandığında parametrik testle aynı sonuçları verir. O halde inanç, ibadet ve sosyal boyutlarda eşyle nikah şekli konusunda anlamlı farklar olduğu söylenebilir ($p<,05$).

Tablo 4.36.
Kruskal-Wallis

	İnanç Boyutu	İbadet Boyutu	Sosyal Boyut
Ki-kare	14,423	6,750	6,502
df	2	2	2
Asymp. Sig.	0,001	0,034	0,039

Eşyle sadece dini nikah yapmış kişilerin ortalama puanlarının düşük çıkması eğitim durumuna bağlanabilir. Sadece dini nikahlı birliktelikler geleneksel hayatın sürdüğü bölgelerde genellikle eğitim durumu düşük kişilerde görülmektedir. Eğitim durumu ve dindarlık ilişkisine baktığımızda ise çalışmamızda en düşük puanlar en düşük eğitim durumuna sahip kişilerde görülmektedir.

4.3.13. Eşyle Arasındaki Yakınlık Durumuna Göre Dini Hayatın Farklılaşması

Tablo 4.37.
Eşyle Arasındaki Yakınlık Durumuna Göre Dindarlık Tutumlarının Tek Yönlü ANOVA ve LSD Sonuçları

Boyutlar	Yaş	N	M	S	F	P	Fark
İnanç Boyutu	a.Yakın akraba	31	4,70	0,50	2,021	0,115	Yok
	b.Uzak akraba	24	4,88	0,29			
	c.Akraba değil, hemşehri	43	4,90	0,31			
	d.Akraba veya hemşehri değil, başka bölgeden	17	4,88	0,33			
	Toplam	115	4,84	0,37			
İbadet Boyutu	a.Yakın akraba	31	4,25	0,60	0,318	0,812	Yok
	b.Uzak akraba	24	4,15	0,49			
	c.Akraba değil, hemşehri	43	4,25	0,56			
	d.Akraba veya hemşehri değil, başka bölgeden	17	4,14	0,59			

	Toplam	115	4,21	0,56			
Sosyal Boyut	a.Yakın akraba	31	3,03	0,48	1,678	0,176	Yok
	b.Uzak akraba	24	3,26	0,40			
	c.Akraba değil, hemşehri	43	3,26	0,44			
	d.Akraba veya hemşehri değil, başka bölgeden	17	3,16	0,55			
	Toplam	115	3,18	0,47			

Araştırmada; inanç, ibadet ve sosyal boyut ortalamaları konusunda eşiyile arasındaki yakınlık durumu bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>,05$).

Eşiyile arasındaki yakınlık durumuna göre bir farklılaşma olmaması bölgenin geleneksel yapısını muhafaza ettiğini göstermektedir. Kırsal bölgelerde bu tür farklılaşmaların olmaması doğaldır. Bölgenin küçük bir yerleşim yeri olması da bu sonuç üzerinde etkilidir.

5. OĞUZELİ'NDE DİNİ HAYATIN NİTEL VERİLERE GÖRE GÖZLEMİ

Araştırmanın bu bölümünde ankette tam anlamıyla tespit edilmediğine inanılan dini hayatla ilgili sorular görüşmecilere sözlü olarak yöneltilmiş ve mülakat yapılmıştır. Böylelikle nicel verileri nitel verilerle desteklemek ve araştırmanın sıhhatini artırmak amaçlanmıştır. Görüşmecilere toplamda on bir soru yöneltilmiş ve on kişiyle görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle yorumlanmıştır.

Görüşmeciler genel olarak sorularda zorlanmamakla birlikte “Sizin için dinin emir ve yasakları mı yoksa örf ve adetler mi önemlidir?” sorusuna derin cevaplar vermemişlerdir. Araştırmacı da bu sorunun amacını yerine getirmediğini gözlemlediği için soruyu iptal etmiştir.

5.1. Alkol Tüketimi

Görüşmecilere ilk olarak “Alkol tüketiyor musunuz? Tüketiyorsanız ne sıklıkta tüketiyorsunuz? Çevrenizde alkol tüketimi yaygın mı?” sorusu yöneltilmiştir.

Görüşmecilerden dokuz tanesi hiç alkol tüketmediğini belirtirken bir tanesi öncelerden tükettiğini ancak artık tüketmediğini belirtmiştir. Görüşmecilerden G5 alkolün insanı dengesizleştirdiğini bu sebeple tükettiğine pişman olduğunu ve artık kesinlikle tüketmediğini şu şekilde belirtmiştir: “Bunun zararını gördüm bırakmak zorunda kaldım. Çünkü insanı dengesizleştiriyor.”

Bizim öngörümüze göre ilçede muhafazakar yapısına rağmen alkol tüketimi yaygındır. Ancak anket ve mülakat sonuçları bu öngörümüzü yanlışlamıştır. Böyle bir öngörüye sahip olma nedenimiz araştırmacının öğretmen olması ve gençler arasında çalışmasıdır. Nitekim mülakat sonuçları da alkolün gençler arasında tüketiminin daha yaygın olduğunu destekler niteliktedir.

Görüşmecilerden altı kişi alkol tüketiminin çevresinde çok yaygın olmadığını belirtirken görüşmecilerden dördü alkol tüketiminin çevrelerinde çok yaygın olduğunu söylemiştir. Ayrıca tüm görüşmeciler ortak bir şekilde alkol tüketiminin kadınlarda hiç olmadığını belirtmişlerdir. Erkeklerde ise yaygın olarak düğünlerde ve asker eğlencelerinde tüketim olduğunu, gençlerde tüketimin daha yaygın olduğunu, gençlerin genellikle ailelerinden gizli bir şekilde delikli tepe denilen yerde alkol tükettiklerini belirtmişlerdir. Görüşmecilerden

G7 tüketimin ilçe merkezine nazaran köylerde daha yaygın olduğunu belirtmiştir:

“İlçemiz Barak ve Dereköy olarak ayrılmaktadır. Alkol tüketimi Barak köylerinde daha yaygındır. Aslına bakacak olursak yirmi yirmi beş yıl önceleri için bunu söylemek daha doğru olur. Barak köylerinde özellikle düğünlerde büyük masalar kurulup alkol tüketilirdi. Şimdi ise çoğu yerde eşit gibidir.”

Görüşmecilerden G10 ifadelerinde “saklamaya gerek yok çevremizde ve arkadaşlarımda özellikle gençlerde çok yaygın” ifadesini kullanmıştır. Bu cihetten bakılırsa görüşmecilerimiz arasındaki genç yaş grubu soru sorulur sorulmaz kendilerinden emin bir şekilde alkol tüketiminin yaygın olduğunu söylemişlerdir. Bu da alkol tüketiminin gençler arasındaki yaygınlığının bir göstergesi olabilir. Yaşı biraz daha büyük olanların gençler arasındaki alkol tüketimine çok vakıf olmamaları olağan bir durumdur.

5.2. Gençlerin Bir Arada Vakit Geçirmesi

Görüşmecilere ikinci olarak “Gençlerin kız erkek sohbet etmelerinde bir sakınca görüyor musunuz? Eğer çocuğunuz varsa bu konuda nasıl davranıyorsunuz?” soruları yöneltilmiştir.

Görüşmecilerden yalnızca bir tanesi gençlerin kız erkek olarak sohbet etmelerinde sakınca gördüğünü belirtmiştir. G1 durumu şu şekilde açıklamıştır: “Kız erkek görüşmelerine karşıyım. Kızın erkek, erkeğin de kız arkadaşı olmaz. Çocuklarım küçük ama büyüdüklerinde karşı çıkarım. Birinin kız veya erkek arkadaşı olursa karısı veya kocası olur.” G1’in bu tutumunu ilçe geneline yaymak doğru olmayabilir. Çünkü kendisi Kur’an Kursu öğreticisidir.

Geriye kalan dokuz görüşmeci gençlerin kız erkek sohbet etmelerinde bir sakınca görmediğini belirtmiştir. Ancak hepsi de bu konuya bir parantez açmış ve belli bir seviyeye kadar görüşülmesinin normal olduğunu belli bir seviye ve yaştan sonra doğru bulmadıklarını söylemişlerdir. Yani her ne kadar ilçenin bu konuda modern bir tavır gösterdiğini düşünsek bile bu konu ilçede yıkılmamış çok büyük bir tabudur. İlçede bir kız ve erkeğin yan yana görülmesi demek onların arasında bir şey olduğu anlamına gelmektedir. Görüşmeciler bu konuda şunları söylemiştir:

G2: “Arkadaşlık olarak belli bir yaşa kadar normal görüyorum. Belli bir yaştan sonra

normal görmüyorum. Arkadaşlığın ötesinde bir şeyse doğru bulmuyorum.”

G3: “Ben bir sakınca görmüyorum gençler sohbet edebilir ancak çevremizde bu yanlış anlaşılabilir. Bizim yöremizde bir kız ve erkek konuşursa onları birbirine yakıştırıp evlendirmeyi bile hemen düşünebilirler. Ben sakınca görmüyorum ama yine de bu konuda dikkatli olunması gerektiğini düşünüyorum. Aileler bu konuda rahat değiller.”

G9: “Kontrollü bir şekilde olursa bir sakınca görmüyorum. Kızıma ve oğluma sadece arkadaş olmaları gerektiğini söylüyorum.”

5.3. Dindarlık mı İyi İnsan Olmak mı?

Görüşmecilere “Sizin için dindarlık mı yoksa iyi insan olmak mı daha önemlidir?” sorusu yöneltmiştir.

Görüşmecilerden ikisi hem iyi insan olmak hem de dindarlık önemlidir cevabını vermiştir. Sekiz tanesi ise iyi insan olmanın dindarlıktan daha önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamdan bakarsak liberal bir eğilim olduğunu görüyoruz. Ancak görüşmecilerin cevapları daha detaylı incelendiğinde iyi insan olmanın dindarlıktan daha önemli olduğunu söyleyen sekiz kişiden beş tanesi dindarlığın da önemli olduğunu belirtmiştir. Durumun daha iyi anlaşılması için yorumlar aşağıda verilmiştir:

G1: “Öncelikle insan olması önemlidir. İyi insan olması dindarlıktan önde gelir. İyi insan olursa zaten dindarlığı da daha güzel olur.”

G2: “Bence önce insanlık, vicdan ve merhamet önemlidir. İyi insan daha sonra dindar da olur.”

G4: “İyi insan olmak daha önemlidir. Kişi zaten iyi olursa dindar da olur.”

Görüldüğü üzere iyi insan olan kişinin zaten dindar olacağı yani dindarlıkla iyi insanlığın birbirine bağlı iki şey olduğunu belirtmişlerdir.

İyi insan olmanın dindarlıktan daha önemli olduğunu söyleyen G3 bile ifadelerini “Önce iyi insan olması sonra da dindar olması önemlidir.” şeklinde bitirmiştir. İfadeler şu şekildedir: “Günümüze baktığımızda dindar olup bir sürü hırsızlık yapan başkasının malını gasp

eden ya da hacca gidip gelmiştir ama dedikodu, riyakarlık her şey ondadır. Fakat bir taraftan diğer insana bakıyorum. İbadeti yoktur ama iyi insandır, kimsenin hakkında kötü düşünmez. Kötü konuşmaz. İnsanların malını gasp etmez, yalan söylemez, dolandırıcılık yapmaz. Benim için önce iyi insan olması sonra da dindar olması önemlidir.”

Görüldüğü üzere iyi insan olmayı bu kadar öne çıkaran bir yorumun sonu bile dindarlığın da olması gerekliliği ile bitirilmiştir. Ancak bunun yanında dürüstlük, iyilik gibi kavramlar dinin ötesinde değerlendirilebilmiştir. Bu da bize insanı merkeze alan tasavvufi bir dindarlık anlayışının ışıklarını göstermektedir. Dürüstlüğün dinden daha önemli olduğunun ifade edilmesi hümanizme bir kayış ve rasyonelleşmenin ayak sesleri olarak değerlendirilebilir.

5.4. Dini Yaşamada Müdahale

Görüşmecilere “Dinde zorlama var mıdır yok mudur? Çevrenizdeki insanların inancına ve ibadetlerine müdahale eder misiniz?” sorusu yöneltilmiştir.

Görüşmecilerden dokuzu dinde zorlama yoktur derken biri dinde zorlamanın olması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak dinde zorlama yoktur diyenlerden yedisi çevresindeki insanları ibadetler ve inanç konusunda yönlendirdiklerini ifade etmiştir. Bu da aslında dinde zorlama yoktur deseler de görüşmecilerin çevresindeki insanların inanç ve ibadet hayatına müdahil olduğunu göstermektedir.

Dinde zorlama vardır diyen görüşmecinin ifadeleri şu şekildedir:

G7: “Dinde zorlama vardır. Ergin yaşa geldikten sonra namaz kılması belli bir yaşa geldikten sonra oruç tutması gibi şeylerin yapılması gerekiyor. Ama din seçiminde zorlama yoktur.”

Dinde zorlama yoktur dediği halde çevresindekilerin inanç ve ibadetlerine müdahale ettiğini beyan eden görüşmecilerimizin ifadeleri şu şekildedir:

G1: “Çocuğumu, eşimi yönlendirmeye çalışıyorum ama başarısız oluyorum. Müdahale etmeye çalışıyorum ama etki etmiyor.”

G4: “Dinde zorlama yoktur. Ben kimseye müdahale etmem ama kardeşimin falan

namaz kılması için uğraşırım.”

G5: “Dinde zorlama olmaz ama karşıyı uyarırsın. İkaz edersin.”

Ayrıca dinde zorlama yoktur diyen ama çevresinden ona menfi yönde bir müdahalenin bulunduğunu söyleyen G3’ün ifadeleri dikkate değerdir.

G3: “Dinde zorlama yoktur. Ben de kimsenin ibadetine çok fazla karışmam ama bana da müdahale edilebiliyor. Çok ibadet ediyorsun ya da çok namaz kılıyorsun gibisinden. Benim düşünceme göre dinde zorlama yok ama çevremde var. Babama baktığım zaman babam çok ibadet etmeme karşı. Ama bu onun küçükken yaşadığı olayla alakalı. Ancak bizim toplumumuzda genel olarak din ve ibadet önemli.”

5.5. Ahiretten Ziyade Dünya İşleri

Beşinci soruda görüşmecilere “Giderek ahiretten ziyade dünya işlerine daldığınızı düşünüyor musunuz? Ahiret için çalışıyor musunuz? Neler yapıyorsunuz?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Görüşmecilerden onu da ahiretten ziyade dünya işlerine daldığını söylemiştir. Bu bağlamda bakarsak fiziki olarak şehirleşmeler de kültürel olarak akıllı cep telefonu ve televizyon gibi teknolojilerin insan yaşamına girmesi kişileri ahiret yaşantısından uzaklaştıracak etkenlerdendir. Nitekim görüşmecilerin onu da akıllı telefon kullanmaktadır ve onunun da evlerinde televizyon vardır.

Görüşmeciler genel olarak İslam’ın şartlarını yerine getirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca özellikle mübarek gün ve gecelerde ibadet ettiklerini vurgulamışlardır. Görüşmecilerin bu soru hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

G8: “Evet düşünüyorum. İbadetlerimi yapmaya çalışıyorum ama zor oluyor. Mübarek günlerde ibadet ediyorum.”

G7: “Genel olarak hayat insanı ahiretten koparıyor. Ama elimizden geldiği kadar ibadetlerimizi yapmaya çalışıyoruz. İslam’ın şartlarını yerine getirmeye çalışıyorum.”

G5: “Evet düşünüyorum. Cumaları namaza gidiyorum. Orucumu tutuyorum. Belirli

günlerde namazımı kılıyorum. Ama daha çok dünya işlerine çalışıyorum.”

5.6. Kadının Çalışması

Bu bölümde görüşmecilere “Kadınlar bütün meslek dallarında erkeklere eşit olmalı mıdır? Kadının çalışmasına nasıl bakıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Görüşmecilerin onu da kadının çalışabileceğini ifade ederken eşitlik konusunda ikiye ayrılmışlardır. Görüşmecilerden beşi, kadın ve erkeğin tüm meslek dallarında eşit olarak çalışabileceğini desteklerken diğer beşi kadının erkekle eşit olamayacağını sadece bazı işlerde çalışması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Oğuzeli gibi geleneksel toplum yapısının hakim olduğu bir ilçede görüşmecilerden onunun da kadının çalışmasına olumlu bakması dikkate değerdir. Ancak derine inildiğinde hala kırılmamış bir anlayış bulunmaktadır.

Görüşmecilerin bu soru hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

G1: “Kadın çalıştığı için bu kadar işsizlik olduğunu düşünüyorum. Ben kendim bir kadının çalışabileceği bir işim olduğu için çalışıyorum. Mesela ebelik kadınların işidir. Erkeklerin yapamayacağı işlerde kadınların çalışması gerektiğini düşünüyorum. Diğer durumlarda kadının çalışmaması gerektiğini düşünüyorum. Bir çocuk büyütme bir fabrikayı yönetmekten daha zordur. Onun için kadınların en kutsal görevi anneliktir. Ebelik, hemşirelik, doktorluk, hafızlık, kuran kursu öğreticiliği gibi mesleklerde kadınların çalışması gerektiğini düşünüyorum.”

G3: “Kadın çalışmalı. Erkek ne iş yapabiliyorsa kadın da yapabilir. Köy açısından, yaban hayatı açısından bakacak olursak kadın tarlada her işi yapıyor. Eşiyle aynı işte aynı zorlukta çalışıyor.”

G5: “Artık kadını erkeği yok. Kadınların yaygın çalıştığı bir dönemdeyiz. Ben çalışacak iş bulamazsam eşimin ve kızımın çalışmasına izin veririm ama ben çalışırsam onlara kıyamam. Kadın ve erkek eşit olmalıdır.”

G8: “Bütün meslek dallarında eşit olmamaları gerektiğini düşünüyorum. Ben şuan

bekarım çalışıyorum ama evlenirsem çalışmayı düşünmüyorum.”

G9: “Hayır olmamalı. Olamaz zaten. Ama kadın çalışabilir. Bir gece bekçisini, uzun yol şoförünü, düşünürsek kadınların bu işlere uygun olmadığını düşünüyorum.”

5.7. Siyasi Partilere Oy Vermede Dinin Etkisi

Bu bölümde görüşmecilere “Siyasi partilere oy verirken adayların dindar olmaları sizin için önemli midir? Son seçimde bunu dikkate alarak mı oy verdiniz?” sorusu yöneltilmiştir.

Görüşmecilerden yedisi oy kullanırken adayların dindar olmalarının önemli olduğunu, dindar olan adayın onlar için daha önde olacağını belirtmiştir. Geriye kalan üç görüşmeci ise adayların dindarlıklarından önce başka değerlerinin olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu değerler; adalet, insanlık ve vatana, millete hayırlı olunmasıdır.

Sonuçların bu şekilde çıkması bölgenin muhafazakar yapısını koruduğunu göstermektedir. Görüşmecilerin bu soru hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

G2: “Evet önemli. Son seçimde de buna göre oy verdim. Dindar olursa biraz daha önde olur.”

G3: “Evet benim için önemli. Son seçimde bunu dikkate alarak oy kullandım. Dinle alakası olmayan birinin ülkeyi çok iyi yönetemeyeceğini düşünüyorum. İçinde Allah korkusu olmayan biri ülkeyi kötü yerlere sürükleyebilir. Gençleri yanlış yönlendirebilir. Toplumun yozlaşmaması açısından bu durum önemli.”

G7: “Çok aşırı dinsiz olması oy vermemem için bir gerekçe ama dindar olması oy vermem için bir gerekçe değil. Önce adaletle bakarım.”

G10: “Benim için önemli olan vatanına ve milletine hayırlı olmasıdır. Çok önemli değil ama yine de biraz önemserim.”

Görüldüğü üzere dindarlığın oy vermede önemli olmadığını ifade edenler bile tamamen dinsiz birine oy vermeyeceklerini dindarlığın çok olmasa da önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

5.8. Mübarek Gün ve Geceler

Bu bölümde görüşmecilere “Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz? Oruç tutar mısınız? Çevrenizde bu ne kadar yaygındır?” sorusu yöneltilmiştir.

Görüşmecilerden onu da mübarek gün ve gecelerde ibadet ettiklerini ve bu durumun çevrelerinde çok yaygın bir durum olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sonuç bizim çalışmamız açısından beklenen bir sonuçtur. Gözlemlerimiz de bunu göstermektedir. Örneğin öğretmenlik yaptığım okulun pansiyonunda kandil için çocuklar mutlaka sahura kalkar kandil gününü hele de üç ayların başlangıcını neredeyse hepsi oruçlu geçirir ve akşamını da ibadetle geçirirler. Bu durum bölgenin geleneksel yapısını koruduğunu bize göstermektedir. Mübarek gün ve gecelerde her yerde normalden daha fazla ibadet edilir fakat Oğuzeli’nde bu bir gelenek haline gelmiş durumda ve çok ayrı bir ehemmiyet verilmektedir.

Görüşmecilerin bu soru hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

G1: “Evet orucumu tutuyorum. Çevremde de çok yaygın olduğunu görüyorum. Normal zamanda ibadet etmeyenler de mübarek günlerde ibadet ediyor. Mesela kadir gecelerinde camilerde yer olmuyor. Hatta çok daha önceleri 10-13 yıl önce camiye gittiğimde çok sinirlenmiştim. O kadar çok insan gelmişti ki biz kapıda kaldık yukarıya çıkamadık. Herkes birbirinin sırtında namaz kılıyordu. Diğer günlerdeki teravihlere baktığımızda o kadar insan olmuyor ya bir saf ya iki saf oluyor. Kadir gecesinde durum artıyor.”

G4: “Evet oruç tutuyorum. Genelde burada kandillerde herkes oruç tutar.”

G7: “Evet yaygın. Arkadaş çevremın hemen hemen hepsi mübarek gün ve gecelere dikkat eder ve oruç tutar. Ben de öyleyim.”

G2: “Evet oruç tutarım, namazımı da kılarım. Çevremde de çok yaygın. Genelde annem, babam, kardeşlerim, çevrem hepsi oruç tutuyorlar ve namaz da kılıyorlar.

5.9. Faiz

Bu bölümde görüşmecilere “Bugünkü ekonomik işleyişte faizden ne anlıyorsunuz? Paranızı faize yatırır mısınız yoksa katılım bankası mı tercih edersiniz? Gerekirse banka

kredisi kullanır mısınız? Daha önce hiç kullandınız mı?” sorusu yöneltilmiştir.

Görüşmecilerin tamamı paramı faize yatırmam veya yatırmadım şeklinde cevap verirken yalnızca biri banka kredisi kullanmam demiştir. Görüşmecilerden üç kişi gerekli olursa banka kredisi kullanabileceğini altı kişi de daha önce banka kredisi kullandığını ifade etmiştir. Ayrıca görüşmecilerden beşinin katılım bankası hakkında hiçbir bilgisi olmadığı görülmüştür.

Diğer dini konularda hassasiyet gösterildiği halde bölgede banka kredisine hassasiyet gösterilmiyor olması dikkate değerdir. Bu durum bölgede geleneksel yapıda bir kırılmanın söz konusu olduğunu göstermektedir.

Görüşmecilerin bu soru ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

G2: “Hayır yatırmam. Faiz kötü bir şey Allah kısmet etmesin. Daha önce araba alırken banka kredisi kullandık.”

G6: “Katılım bankasını bilmiyorum. Paramı faize yatırmam ama gerekirse banka kredisi kullanırım.”

G7: “Faizin azı da çoğu da haramdır. Bunun farkındayım. Paramı faize kesinlikle yatırmam. Gerekirse banka kredisi kullanıyorum. Daha önce kullandım. Katılım bankası tercih ediyordum ama oranlardan dolayı normal banka tercih etmeye başladım. Ama normal bankalar içinden de kamu bankası olmasına dikkat ediyorum.”

G8: “Paranın olduğu her yerde faiz de var. Paramı faize yatırmam. Ama gerekli olursa banka kredisi kullanırım. Daha önce kullandım.

G10: “Paramı kesinlikle yatırmam. Hem katılımdan hem normal bankadan kredi kullandım.

5.10. Gelenek

Bu bölümde görüşmecilere “Yaşadığınız yerde geleneklerin ve dinin zayıfladığını düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyla din ve geleneklerin zayıflayıp zayıflamadığına dair genel kanaatin ölçülmesi hedeflenmiştir.

Görüşmecilerin tamamı geleneklerin zayıfladığını ifade ederken sekizi dinin de zayıfladığını söylemiştir. Görüşmecilerden ikisi dinin eskiye nazaran zayıflamadığını daha bilinçli bir dindarlık yaşandığını, şimdi yapılan ibadetlerin içinin daha dolu olduğunu ifade etmiştir.

Bizim bu konudaki kanaatimiz ise veriler doğrultusunda Oğuzeli’nde din ve geleneklerde eskiye nazaran bir çözülme olsa da hala daha geleneksel bir dindarlık anlayışının hakim olduğu yönündedir.

Görüşmecilerin bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

G2: “Dinin kuvvetlendiğini düşünüyorum. Daha bilinçli bir dindarlık yaşandığını düşünüyorum. Gelenekler ise zayıfladı eskisi gibi kalmadı.”

G1: “Dindarlığın azaldığını düşünüyorum. Mesela düğünlerimiz çok abartılı olmaya başladı biraz daha fos Müslümanlık var. Yeni nesilde eskilerdeki maneviyatı göremiyorum. Batıya yönelme var. Önceden düğünlerimiz üç gün üç gece sürerdi. Artık düğün salonları tercih ediliyor. Dindarlık da gelenek de zayıfladı. Şuan bana teyzeler geliyor kursa onlarda gördüğüm maneviyatı gençlerde göremiyorum.”

G7: “Evet eskiye nazaran oruç tutmayan yeni neslin çok olduğunu görüyoruz. Gelenekler de zayıfladı.”

G8: “Gelenek görenekler zayıfladı evet ama din konusunda insanların daha çok bilinçlendiğini düşünüyorum.”

6. SONUÇ

Araştırmada Oğuzeli ilçe merkezinde ve seçilen bağlı köylerde yaşayan insanların inanç, dini pratik ve dinin sosyal boyutlarında nasıl farklılaşmalar gösterdiği incelenmiştir. Araştırma problemleri teorik ve uygulamalı olmak üzere iki bölümde tahlil edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada Oğuzeli’nde dini hayatın geleneksel dokusunu koruduğu; ilçenin dini hayat açısından yavaş bir değişim seyrine sahip olduğu; bölgedeki ana dini motifin geleneksellik şeklinde tanımlanabileceği ileri sürülmüştü. Araştırmamızda bu ana hipotezi destekleyecek bazı alt hipotezlere yer verilmişti. Öne sürülen hipotezler üzerinden araştırma sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

- a- Araştırmamızın alt hipotezlerinden ilkinde inanç normlarını benimseme oranının yüksek olduğu belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen verilere göre Allah’a, meleklerle, Kuran’a, Hz. Muhammed’e iman maddelerine katılım %100’e yakın çıkarken kıyamete ve kadere iman maddelerine katılım %90’larda çıkmıştır. Kader ve kıyamete iman maddelerinde kararsızların oranının %5-6 civarlarındadır. İman esaslarını benimsemenin yüksek çıkması bölgedeki geleneksel yapının inanç açısından korunduğunu göstermiş ve iman normlarıyla ilgili hipotezimiz doğrulanmıştır. Ancak kader ve kıyamet konusundaki kararsızlıklar çok az da olsa geleneksel toplum özelliğinin dışındadır ve ileri sürülen tezden oransal olarak küçük de olsa bir kayış söz konusudur. Bu durum bölgenin geçiş toplumuna evrileceğinin ilk ışıklarını vermektedir. Anlaşılan imanla ilgili konulardaki kafa karışıklıkları kader ve kaza konularından başlamaktadır.
- b- Araştırmanın alt hipotezlerinden ikincisinde dini pratiklere katılım sık yapılan günlük ibadetlerde düşük, zamana yayılan ibadetlerde yüksek olarak belirlenmişti. Araştırmamızda elde edilen verilere göre beş vakit namaz kılma maddesine katılanların oranı %33 civarındadır. Kur’an okuma oranı ise %25 civarındadır. Diğer ibadetlere bakacak olursak Cuma namazı kılma oranı %75, oruç tutma oranı % 88, İmkan olursa Hacca gitme oranı % 88, zekat verme oranı %84, kurban kesme oranı %95, bayram namazı kılma oranı %93, mübarek gün ve gecelerde ibadet etme oranı % 78, zor zamanlar dışında da dua etme oranı %86 çıkmıştır. Görüldüğü üzere veriler geleneksel

yapının korunduğunu desteklemiştir. Ancak temel iki ibadete katılım oranları düşük çıkmıştır ve bu oranlar bölgenin yine bir geçiş toplumuna evrilmeye başladığını göstermektedir. Bu noktada hipotezimizin büyük oranda doğrulandığını söyleyebiliriz.

- c- Üçüncü alt hipotezde dinin sosyal hayata etkileri bakımından geleneksellik korunmakla beraber bölgenin geçiş toplumu özellikleri sergilediği öne sürülmüştü. Bu hipotezimizle ilgili sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

Banka kredisi kullanma oranı anket sonuçlarına göre %38 çıkmışken mülakat sonuçlarında on kişiden dokuzu gerekli olursa banka kredisi kullanacağını ifade etmiştir. Bu durum geleneksel toplum yapısına uymamaktadır. Geleneksel dindarlığın yaşandığı bir toplumda banka kredisi kullanma oranının düşük çıkması beklenmektedir. Veriler bize bölgenin yine gelenekselden geçiş toplumuna doğru değiştiğini göstermektedir.

Siyasi partilere oy verirken adayların dindar olması sizin için önemli midir sorusuna katılımcıların %48'i önemlidir cevabını vermiştir. Mülakat sonuçlarına göre ise on görüşmeciden yedisi önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu durum bölgenin geleneksel yapısını koruduğuna bir işarettir.

Alkol tüketimi sorusuna katılımcıların yalnızca %5'i tüketiyorum cevabını verirken mülakatta benzer soru sorulduğunda on görüşmeciden dokuzu alkol tüketmediği cevabını vermiştir. Bu sonuç bize bölgenin geleneksel yapısını koruduğu işaretini vermektedir.

Gençlerin kız erkek sohbet etmelerinde bir sakınca görüyor musunuz sorusuna katılımcıların %70'i bir sakınca görmüyorum şeklinde cevap verirken mülakatta on görüşmeciden dokuzu sohbet edebilir cevabını vermiştir. Ancak mülakatlarda görüşmecilere soru derinlemesine sorulduğunda görüşmecilerin tamamı sohbetin belli bir ölçüsünün olması gerektiğini ve bir yaştan sonra yapılamayacağını. Flörte evrilirse kesinlikle doğru bulmadıkları cevabını vermişlerdir. Bu durum da bize aslında bölgede flört ve kız-erkek arkadaşlık konusundaki tabunun yıkılmadığını hala geleneksel bir anlayışın sürdüğünü yalnızca çok küçük bir kırılmanın söz konusu olduğunu göstermektedir.

Kadınlar bütün meslek dallarında erkeklerle eşit midir sorusuna katılımcıların %70'i eşittir cevabını verirken mülakatta on görüşmeciden beşi kadın ve erkek bütün meslek

dallarında eşittir demiştir. Bu durum bize geleneksel yapıda bir kırılmanın söz konusu olduğunu göstermektedir.

- d- Dördüncü alt hipotezimizde dini hayatta yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik durum, meslek, eğitim durumu, hayatın büyük çoğunluğunun geçtiği yer, evde yaşayan kişi sayısı, din eğitimi alma durumu, kendini dindarlık bakımından tarif etmeye göre istatistiki olarak anlamlı farklılaşmaların az, benzerlikler fazla olacağı ileri sürülmüştü.

Belirtilen maddelere inanç, ibadet ve sosyal boyut olarak baktığımızda on madde için toplam otuz alan olduğunu görmekteyiz; bu otuz alandan yirmisinde farklılaşma görülürken onunda farklılaşma görülmemiştir. Geleneksel bir toplumda benzeşmelerin daha fazla olması beklenir. Farklılaşma modernitenin bir tezahürüdür. Araştırmada farklılaşmaların daha fazla çıkması incelenilen bölgenin moderne doğru yol alan geçiş toplumu özelliği sergilediğini göstermektedir. Bu durum bize dördüncü alt hipotezin büyük oranda yanlışlandığını göstermektedir. Bölgede dini hayat açısından benzerlikten ziyade farklılaşma daha baskın bir sosyal süreçtir.

Anket katılımcılarının %66,8'ini 16-25 yaş arasındakiler oluşturmaktadır. Bu durum da bize verilen cevaplardaki farklılaşmaların, geçiş toplumu özelliği görülen durumların ileride kendini daha net bir şekilde göstereceğini ifade etmektedir.

Araştırmanın ana hipotezi kısmen doğrulanmıştır ve çıkan sonuca göre Oğuzeli ilçesi gelenekselle geçiş toplumu arasında karma bir yapı göstermektedir. Gelenekselliğin egemen olduğu alanlar mevcuttur; fakat geleneksel olanın kabuğu kırılmış geçiş toplumuna doğru toplum evrilmektedir. Daha net ifade edilecek olursa, araştırma sonuçları, bölgenin inanç açısından geleneksel, ibadetler açısından gelenekselle geçiş, sosyal hayat açısından ise geleneksel-geçiş hatta modern arasında gidip gelen karma bir özelliğe sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. İlçede dikey ve yatay hareketlilik başlamıştır. Bu karma yapının sebebini çevresinde havaalanı olması, iletişim teknolojilerinin etkisi, kavşak noktasında bulunması, büyük kentlere yakın olması, ilçede Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı bir meslek yüksek okulunun bulunması, çevresinde sanayinin gelişmiş olmasına bağlanabilir. Bölgede ekonomi, ulaşım ve iletişim teknolojileri ekseninde bir değişim gerçekleşmekte; bu da dini hayattaki geleneksel dokuda yorum, sembol ve şekil değişikliklerini de beraberinde getirmektedir.

Bölgede daha önce yapılan Güvendi'nin “Geleneksel Yapının Kırılma Sürecinde Dindarlık” isimli çalışmasında bölgede kırılmaların olduğunu ama geleneksel olarak da bazı değerlerin korunduğu sonucuyla karşılaşılmıştır. Bizim çalışmamızda da gelenekselle geçiş arasında bir yapı sergilendiği ancak gelenekselliğin biraz daha ağır bastığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Güvendi'nin çalışmasında anket sorularını açmak için mülakat kullanılmamıştır. Örneğin kadına ve flörte bakışla ilgili soruda ilçenin modern eğilim gösterdiği ifade edilmiştir. Oysa bizim çalışmamızda benzer sorular mülakat tekniğiyle açıldığında ilçenin modern eğilim göstermediği, hala bu konuda tabuların var olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Önerilere gelince, bölgede saha araştırmaları derinleştirilerek artırılmalıdır. Saha araştırmalarında nicel veriler mutlaka nitel verilerle de desteklenmelidir. Araştırmamızı bölgede daha önce yapılan ancak yalnızca nicel veriler kullanılan bir araştırmayla karşılaştırdığımızda karma yöntemin daha sağlıklı sonuçlar verdiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bölgedeki dinin sekülerleşme tartışmalarıyla ne kadar ilgili olduğu konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Araştırmamızın sonucuna bakıldığında bölgenin yer yer geleneksel yer yer geçiş toplumu özelliği gösterdiği görülmektedir. Bölgede ilerleyen yıllarda yapılacak çalışmaların zaman içindeki değişimi ortaya koyacağını düşünmekteyiz. Yine kader ve kaza konularında var olan bocalamaların ilerleyen yıllarda etkisini nasıl göstereceği konusunda; kader ve kaza ile ilgili insanların kafasının niçin karışmaya başladığıyla ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Genel olarak düşünüldüğünde, sahadan gelen bilgi ve bulgular dinle ilgili konuların daha sağlıklı tartışılmasına zemin hazırlayacaktır.

EKLER

EK 1. Anket Formu

1. BÖLÜM

Lütfen durumunuza uygun seçeneğin önündeki paranteze (X) işaretini koyunuz.

1. Nerede oturuyorsunuz?

() Oğuzeli İlçe Merkezi () Oğuzeli'nin Köyü

2. Cinsiyetiniz:

() 1. Erkek () 2. Kadın

3. Yaşınız:

() 16-25 () 26-35 () 36-45 () 46-55 () 56-65 () 66 ve üstü

4. Hayatınızın büyük çoğunluğunun geçtiği yer?

() Köy () İlçe () İl () Büyükşehir () Yurtdışı

5. Eğitim durumunuz:

() 1. Okuryazar değil () 2. Okuryazar () 3. İlkokul () 4. Ortaokul () 5. Lise

() 6. Yüksekokul-Fakülte () 7. Yüksek Lisans-Doktora

6. Medeni durumunuz:

() 1. Evli () 2. Bekâr () 3. Dul () 4. Boşanmış () 5. Boşanmamış ayrı yaşıyor

7. Mesleğiniz:

() 1. Çiftçi

() 2. Memur (öğretmen, polis, subay, hemşire vb.)

() 3. Unvansız memur (ilk, orta, lise mezunu ve hizmetliler dâhil)

() 4. İşçi (kamu ve özel sektörde)

() 5. Zanaatkâr (üretici, fırıncı, lokantacı, demirci, tamirci, terzi, tornacı vb)

() 6. Esnaf/ticaret erbabı (alıp satan: bakkal, tuhafiyeci, sarraf vb.)

() 7. Serbest meslek (doktor, avukat, veteriner vb.)

() 8. Ev hanımı

() 9. Öğrenci

() 9. Başka (lütfen yazınız)

8. Ekonomik durumunuz?

() 1. Alt () 2. Alt-orta () 3. Orta () 4. Üst-orta () Üst

9. Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

☐1 ☐2 ☐3-4 ☐5-8 ☐9 ve üstü

10. Din Eğitiminizi nereden aldınız?

☐ 1. İmam-Hatip Lisesi ☐ 2- Kur'an Kursu ☐ 3. Cami ☐ 4. Aile ☐ 5. Okullardan
☐ 6. Dini gruplardan ☐ 7. İlahiyat Fakültesi ☐ 8. Din Eğitimi Almadım
9. Başka.....

11. Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?

☐ 1. Çok dindar ☐ 2. Dindar ☐ 3. Din ile az ilgili ☐ 4. Din ile hiç ilgisi yok ☐ 5. Din karşıtı

12. Evliyseniz Nikah Şekliniz?

☐ 1. Dini nikah ☐ 2. Resmi nikah ☐ 3. Hem dini hem resmi nikah

13. Evliyseniz eşinizle aranızdaki yakınlık durumu?

☐ 1. Yakın akraba ☐ 2. Uzak akraba ☐ 3. Akraba değil, hemşehri
☐ 4. Akraba ve hemşehri değil, başka bölgeden ☐ 5. Yurtdışından, Müslüman
☐ 6. Yurtdışından, Müslüman değil

2. BÖLÜM

14. Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

15. Melekler vardır.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

16. Kur'an-ı Kerim Allah tarafından gönderilmiş ilahi bir kitaptır.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

17. Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve son peygamberdir.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

18. Kıyamet günü ve ölümden sonra hayat vardır.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

19. Kader haktır.(vardır)

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

20. Arapçasından Kur'an okumayı biliyorum.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

21. Ne sıklıkla Kur'an okursunuz?

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

22. Beş vakit namaz kılma sıklığınız?(Hanımlar müsait olduklarında)

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

23. Cuma namazı kılar mısınız?(Sadece erkekler cevaplasın)

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

24. Ramazan orucunu ne kadar güçlük çeksem de tutarım. (Hanımlar müsait olduklarında)

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

25. İmkânınız olsa hacca gider misiniz?

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

26. İmkânım olduğunda kazancımı her yıl düzenli olarak hesaplar zekatımı veririm?

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

27. İmkânınız olsa kurban keser misiniz?

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

28. Teravih namazı kılar mısınız? (Hanımlar müsait olduklarında)

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

29. Bayram namazı kılar mısınız?(Erkekler için)

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

30. Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz?

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

31. Zor zamanlar dışında da dua ederim.

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

3.BÖLÜM

32. Davranışlarımın dine uygun olup olmadığına daima dikkat ederim.

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

33. Gerekli olursa banka kredisi kullanmakta bir sakınca görmem.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

34. Alışverişte/ticarette küçük de olsa birisinin hakkına girmekten rahatsız olurum.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

35. Siyasi partilere oy verirken adayların dindar olmaları benim için önemlidir.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

36. Alkol kullanma durumunuz?

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

37. Kadınlar bütün meslek dallarında erkeklere eşit olmalıdırlar.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

38. Dinde zorlama yoktur, isteyen beğendiği inancı seçebilir.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

39. Gençlerin kız-erkek sosyal ortamlarda sohbet etmelerinde bir mahzur görmem. (okulda, işte vs.)

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

40. Giderek ahiretten ziyade dünya işlerine daldığımı düşünüyorum.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

41. Sosyal ortamlarda uygun olmadığında namaz kılacak yer aramayıp namazımı kazaya bırakırım.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

42. Günlük hayatta insanlar tarafından ayıplanmanın günahattan daha önemli olduğunu düşünüyorum.

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

43. Günlük hayatta davranışlarımı haram ve helaller belirler.

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

44. Çevremde muska-büyü yaptıran insanlar olduğunu duyuyorum.

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

45. Türbe ziyaretleri dini duygularımı-heyecanlarımı olumlu etkiler.

☐ Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren ☐ Hiçbir zaman

46. Dinin medyada sık yer alması dindarlığımı olumlu etkiler.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

47. Dindarlıktan ziyade iyi insan olmaya özen gösteririm.

☐ Tamamen katılıyorum ☐ Katılıyorum ☐ Kararsızım ☐ Katılmıyorum ☐ Hiç katılmıyorum

**ANKET BİTTİ. KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM.
GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİNİZİ AŞAĞIYA YAZABİLİRSİNİZ.**

EK 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme Soruları

- 1) Alkol tüketiyor musunuz? Tüketiyorsanız ne sıklıkta tüketiyorsunuz? Çevrenizde alkol tüketimi yaygın mı?
- 2) Gençlerin kız erkek sohbet etmelerinde bir sakınca görüyor musunuz? Eğer çocuğunuz varsa bu konuda nasıl davranıyorsunuz?
- 3) Sizin için dindarlık mı yoksa iyi insan olmak mı daha önemlidir? Çok iyi olan ama dindar olmayan birine bakışınız nasıl olur?
- 4) Dinde zorlama var mıdır yok mudur? Çevrenizdeki insanların inancına ve ibadetlerine müdahale eder misiniz?
- 5) Giderek ahiretten ziyade dünya işlerine daldığınızı düşünüyor musunuz? Ahiret için çalışıyor musunuz? Neler yapıyorsunuz?
- 6) Kadınlar bütün meslek dallarında erkeklere eşit olmalı mıdır? Kadının çalışmasına nasıl bakıyorsunuz?
- 7) Siyasi partilere oy verirken adayların dindar olmaları sizin için önemli midir? Son seçimde bunu dikkate alarak mı oy verdiniz?
- 8) Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz? Oruç tutar mısınız? Çevrenizde bu ne kadar yaygındır?
- 9) Bugünkü ekonomik işleyişte faizden ne anlıyorsunuz? Paranızı faize yatırır mısınız? Yoksa katılım bankası mı tercih edersiniz? Gerekirse banka kredisi kullanır mısınız? Daha önce hiç kullandınız mı?
- 10) Yaşadığınız yerde geleneklerin ve dinin zayıfladığını düşünüyor musunuz?

EK 3. Görüşmeci Listesi

G1- Kadın, 35 yaşında, Kuran kursu öğreticisi, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G2- Kadın, 33 yaşında, Ev hanımı, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G3- Kadın, 30 yaşında, Öğretmen, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G4- Kadın, 18 yaşında, Market çalışanı, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G5- Erkek, 48 yaşında, Çiftçi, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G6- Kadın, 38 yaşında, Ev hanımı, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G7- Erkek, 37 yaşında, Belediye’de memur, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G8- Kadın, 25 yaşında, Belediye’de memur, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G9- Erkek, 36 yaşında, Belediye’de memur, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

G10- Erkek, 28 yaşında, Esnaf, İlçe merkezinde ikamet ediyor.

EK 4. Yöreyle İlgili Mülakat Yapılan Kişilerin Listesi

1. Fatma Canmaya, Tarım İşçisi, Yaş:35, Oğuzeli.
2. Sevdâ Yüksel, Havaalanında İşçi, Yaş: 45, Oğuzeli.
3. Pembe Aşık, Tarım İşçisi, Yaş: 38, Oğuzeli.
4. Seher Yüksel, Öğrenci, Yaş: 20, Oğuzeli.
5. Muharrem Yılmaz, Öğrenci, Yaş: 17, Oğuzeli.
6. Merve Bozkurt, Tarım İşçisi, Yaş: 27, Oğuzeli.
7. Sevgi Doğan, Ev Hanımı, Yaş: 36, Oğuzeli.
8. Tuğba Yayrak, Ev Hanımı, Yaş: 20, Oğuzeli.
9. Münevver Başmaya, Tarım İşçisi, Yaş: 39, Oğuzeli.
10. Asiye Keleş, Tarım İşçisi, Yaş: 41, Oğuzeli.
11. Elif Baraklıoğlu, Ev Hanımı, Yaş: 59, Dutluca Köyü.
12. Kerem Baraklıoğlu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personeli, Yaş: 27, Dutluca Köyü.
13. Gülcan Baraklıoğlu, Öğretmen, Yaş: 31, Dutluca Köyü.
14. Abdülkadir Baraklıoğlu, Çiftçi, Yaş: 44, Dutluca Köyü.
15. Hüseyin Baraklıoğlu, Çiftçi, Yaş: 61, Dutluca Köyü.
16. Güllü Yılmaz, Ev Hanımı, Yaş: 53, Dutluca Köyü.
17. Fato Yılmaz, Ev Hanımı, Yaş: 58, Dutluca Köyü.
18. Veli Geçgel, Emekli, Yaş: 66, Dutluca Köyü.
19. Abdurrahman Yılmaz, Çiftçi, Yaş: 48, Dokuzyol Köyü.

EK 5. Fotoğraflar

Ek 5.1. İlçenin Genel Görünümü

Kaynak: Araştırmacı tarafından çekilmiştir.

Ek 5.2. Hacı Hoca (Muhammed Esad Efendi) türbesinden bir görünüm.

Kaynak: Araştırmacı tarafından çekilmiştir.

Ek 5.3. Gafur Baba Türbesinden Bir Görünüm

Kaynak: Araştırmacı tarafından çekilmiştir.

Ek 5.4. Gafur Baba Türbesi İçten Görünümü.

Kaynak: Araştırmacı tarafından çekilmiştir.

Ek 5.5. Ezo Gelin türbesinden bir görünüm.

Kaynak: Araştırmacı tarafından çekilmiştir.

Ek 5.6. Hacı Hamza Türbesinden Bir Görünüm

Kaynak: Araştırmacı tarafından çekilmiştir.

Ek 5.7. İlçe merkezinin içinden akan Sacır Deresi'nden bir görünüm.

Kaynak: <http://metrokentgaziantepvedenevetasimacilik.blogspot.com/2013/08/gaziantep-oguzeli-ilcesi.html>, 13.04.2020.

Ek 5.8. İlçede Yapılan Kurutmalık Ürünlerden Bir Görünüm

Kaynak: <https://www.cinarinsesi.com/gaziantep-oguzelide-40-derece-sicaklikta-kurutmalik-sebze-mesaisi-154442h.htm>, 13.04.2020.

Ek 5.9. İlçede bulunan Meslek Yüksek Okulunun görünümü.

Kaynak: https://tr-tr.facebook.com/pg/gaunoguzelimyoa103/photos/?tab=album&album_id=223279738087776, 13.04.2020

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Aron, Raymond. **Sosyolojik Düşüncenin Evreleri**. Korkmaz Alemdar (çev.). İstanbul: 1989.
- Aydınalp, Halil. **Din ve Dünyevileşme**. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2018.
- Aydınalp, Halil. **Gerede'de Dini Hayat**. İstanbul: Gerede Belediyesi Kültür Yayınları, 2012.
- Aydınalp, Halil. **Yerel Bir Dünyevileşme Kavramı: Özek Dünyevileşmeler, Sekülerleşme Tartışmaları**. Mehmet Ali Kirman ve Volkan Ertit (Ed.). İstanbul: Kadim Yayınları, 2019.
- Bal, Hüseyin. **Din Sosyolojisi**. Ankara: Sentez Yayınları, 2012.
- Çapçioğlu İhsan ve Beşirli, Hayati. **Sosyolojiye Giriş**. Ankara: Grafiker Yayınları, 2013.
- Çapçioğlu, İhsan ve Akyüz, Niyazi. **Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi**. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Fichter, Joseph. **Sosyoloji Nedir**. Nilgün Çelebi (çev.). Konya: Toplum Yayınları, 2009.
- Freyer, Hans. **Din Sosyolojisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1964.
- Furseth, Inger ve Repstad, Pal. **Din Sosyolojisine Giriş**. İhsan Çapçioğlu ve Halil Aydınalp (çev.). Ankara: Birleşik Yayınevi, 2011.
- Geertz, C. **İki Kültürde İslam**. M. M. Şahin (çev.). İstanbul: Küre Yayınları, 2012.
- Giddens, Anthony ve Sutton, Philip. W. **Sosyolojide Temel Kavramlar**. Ali Esgin (çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi, 2014.
- Günay, Ünver ve Çelik, Celalettin. **Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi**. Adana: Karahan Kitabevi, 2006.
- Günay, Ünver. **Din Sosyolojisi Dersleri**. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1993.
- Günay, Ünver. **Din Sosyolojisi**. İstanbul: İnsan Yayınları, 2000.
- Günay, Ünver. **Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat**. Erzurum: Erzurum Kitaplığı, 1999.
- Hasan, Hasan İbrahim. **İslam Tarihi**. Ankara: Kayıhan Yayınları, 1987.
- Kızılçelik, Sezgin ve Erjem, Yaşar. **Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü**. Ankara: Atilla Kitabevi, 1994.
- Korkmaz, Mehmet. **Barak Türküleri**. Gaziantep: T.C. Oğuzeli Kaymakamlığı, 2014.

- Koştaş, Münir. **Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış**. Ankara: TDV Yayınları, 1995.
- Köktaş, M. Emin. **Türkiye’de Dini Hayat**. İstanbul: İşaret Yayınları, 1993.
- Kurt, Abdurrahman. **Din Sosyolojisi**. Bursa: Dora Yayınları, 2011.
- Kurt, Abdurrahman. **İş Adamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme**. Bursa: Emin Yayınları, 2009.
- Mardin, Şerif. **Din ve İdeoloji**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.
- Marshall, Gordon. **Sosyoloji Sözlüğü**. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- Merter, Feridun ve Talas, Mustafa. **Sosyoloji**. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2010.
- Oğuzeli Belediyesi. **EZOĞELİN ile Yaşayan Müze Barak**. Gaziantep: T.C. Oğuzeli Belediyesi Kültür Yayınları, 2019.
- Sevim, Ali. **Anadolu’nun Fethi Selçuklular Dönemi**. Ankara: TTK Yayınları, 1933.
- Wach, J. **Din Sosyolojisine Giriş**. B. İnandı (çev.). Ankara, 1987.
- Wach, J. **Din Sosyolojisine Giriş**. Battal İnandı (çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1987.
- Weber, Max. **Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu**. Zeynep Aruoba (çev.). İstanbul: Hil Yayınları, 1997.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. **Hak dini Kur’an Dili C.1**. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Yıldız, Murat. **Ölüm Kaygısı ve Dindarlık**. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2006.
- Yümni, Sezen. **Sosyoloji Açısından Din**. İstanbul: İFAV Yayınları, 1998.
- Zorkirişçi, Ebru. **Oğuzeli’nde Kırsal Turizm ve Barak Yaşantısından Esintiler**. Gaziantep: T.C. Oğuzeli Kaymakamlığı, 2014.

Sürekli Yayınlar

- Çiner, Refakat. “Gaziantep Çevresinde Paleolitik Buluntular”. **Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**. Sayı. 16, No. 3-4, 1958, s. 5.
- Güneş, Abdurrahman. “Sosyolojik Olarak Din.” **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı. 24.No. 1, 2014, s. 161.
- Kalelioğlu, Ejder. “Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası.” **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**. 1968, ss. 139-204.
- Keskin, Mustafa. “Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme.” **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**. Sayı. 2, 2004, s. 17.
- Luckmann, Thomas. “Modern Toplumda Din.” M. Emin Köktaş (çev.). **D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**. Sayı. 5, 1989, s. 433.
- Solmaz, Bünyamin. “Dinin Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri.” **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. Sayı. 6, 1995, s. 125.
- Yıldız, Murat. “Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma”. **Tabula-Rasa Felsefe & Teoloji Dergisi**. Sayı. 1, No. 1, 2001, s. 30.

Diğer Kaynakalar

Aydınalp, Halil. **Din Sosyolojisi Teorileri Dersi**. Bahar Dönemi, 12.04.2017.

Byerdimurat, Daurjan. “Moğolistan’ın Bayan-Ulgiy Kentinde Yaşayan Kazak Türklerinin Dini Hayatı”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İnönü Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Malatya, 2016.

Çetin, Ökkeş. “Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Halk İnançları”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretimi Bilim Dalı, Niğde, 2016.

Çelik, Aysun. “İstanbul ili Başakşehir İlçesinde Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya, 2010.

Develi, Hazal. “Modern Toplumda Batıl İnançlar ve New Age Akımı”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji Bilim Dalı, 2019.

Erdoğan, Fatma Zehra. “Sosyal Değişim Sürecinde Dini Hayat: Gerede Örneği”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2019.

Gümüş, Meryem. “Simav’da Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2014.

Hançerkıran, Mesut. “Oğuzeli’nin Şehir Coğrafyası”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Coğrafya Bilim Dalı, 2013.

Karataş, Hakkı. “Gördes ve Çevresinde Dini Hayat”. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2006.

Koroğlu, Muhammet Ali. “Diyarbakır’ın Çüngüş İlçesi Merkezi ve Köylerinde Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Selçuk Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2004.

Ompas, Fatme. “Batı Trakya’da Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul, 2019.

Çalışkan, Ömer. “Dini Hayatta Köy Şehir Farklılaşması”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul 2019, s. 72-73.

Sinanoğlu, Mustafa. “İbadet”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**. 2000. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibadet#1-etimoloji-ve-tanim>, (14.05.2020).

Şişik, Cemile Zehra. “Bolvadin ve Çevresinde Sosyal ve Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Selçuk üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2002.

Tümer, Günay. “Din”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**. 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/din#1-genel-olarak-din> (21.09.2019).

Yaparel, Recep. “Yirmi- Kırk Yaşlar Arası Kişilerde Dini Hayat ile Psiko-Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara Üniversitesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı, 1987.

Yıldırım, Elif Haliloğlu. “Daday’da Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2020.

Yıldırım, Emine. “Mağusa’da Dini Hayat”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2016.

Yürürdurmaz, Tuğba. “Üniversite Gençliğinin Dini Hayatının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Örneği”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2019.

İnternet Kaynakları

- İlçe Kaymakamlığı. Geçişten Bugüne Oğuzeli Tarihi. 2020. <http://www.oguzeli.gov.tr/tarihi> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Açık Uçlu ve Çoktan Seçmeli Soru Hazırlama Çalıştayı. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/acik-uclu-ve-coktan-secmeli-soru-hazirlama-calistayi/icerik/503> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Aile Okul El ele Eğitim Her Yerde. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/aile-okul-elele-egitim-her-yerde/icerik/405> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Dokuz Tip Mizaç Modeli. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/dokuz-tip-mizac-modeli/icerik/504> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Düşünme Materyaller ile Matematik Eğitimi Çalıştayıımızı Başarılı Şekilde Gerçekleştirdik. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/ilce-matematik-calistayimizi-basari-bir-sekilde-gerceklestirdik/icerik/345> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Eğitim Koçluğu Projesi. 2020. https://oguzeli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_10/07100500_EYitim_KocluYu_TanYtYm_BroYuru.pdf (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Hanımeller Elele. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/hanimeller-elele/icerik/404> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Okul Öncesi Merkez Uygulaması ve Kodlama Eğitimi. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/okul-oncesi-merkez-uygulamasi-ve-kodlama-egitimi/icerik/505> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Okul Temelli Mesleki Gelişim Modeli. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/okul-temelli-mesleki-gelisim-modeli/icerik/510> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Sosyokültürel Diyalektik Yöntem ile Nasıl Öğretebilirim. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/sosyokulturel-diyalektik-yontem-ile-nasil-ogretebilirim/icerik/257> (19 Kasım 2019).
- İlçe MEM. Tomurcuk Derdi Olmayan Ağaç Odundur. 2020. <https://oguzeli.meb.gov.tr/www/quottomurcuk-derdi-olmayan-agac-odundurquot/icerik/509> (19 Kasım 2019).

Kaynak Kişiler

- Aşık, Pembe -Tarım İşçisi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 09 Ocak 2020.
- Baraklıoğlu, Abdülkadir. -Çiftçi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Baraklıoğlu, Elif. -Ev Hanımı- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Baraklıoğlu, Gülcan. -Öğretmen- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Baraklıoğlu, Hüseyin. -Çiftçi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Baraklıoğlu, Kerem. -Türk Silahlı Kuvvetleri Personeli- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Başmaya, Münevver. -Tarım İşçisi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 05 Ocak 2020.
- Bozkurt, Merve. -Tarım İşçisi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 05 Ocak 2020.
- Canmaya, Fatma. -Tarım İşçisi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 09 Ocak 2020.
- Doğan, Sevgi. -Ev Hanımı- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 16 Kasım 2019.
- Geçgel, Veli. -Emekli- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Keleş, Asiye. -Tarım İşçisi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 05 Ocak 2020.
- Yayrak, Tuğba. -Ev Hanımı- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 05 Ocak 2020.
- Yılmaz, Abdurrahman. -Çiftçi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dokuzyol Köyü: 01 Ocak 2020.
- Yılmaz, Fato. -Ev Hanımı- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Yılmaz, Güllü. -Ev Hanımı- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Dutluca Köyü: 25 Aralık 2019.
- Yılmaz, Muharrem. -Öğrenci- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 10 Ocak 2020.
- Yüksel, Seher. -Öğrenci- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 09 Ocak 2020.
- Yüksel, Sevdâ. -Havaalanında İşçi- “Oğuzeli’nde Dini Hayat” Oğuzeli: 09 Ocak 2020.